SPRAWOZDANIE

Dyrekcyi

c. k. I. wyższego gimnazyum

W KOŁOMYI

za rok szkolny

1901.

Biblioteka Jagiellońska
1003122806

TREŚĆ:

Michał Siwak: O zbiorach archeologicznych, numizmatycznych i archwalnych w b. Muzeum Pokuckiem w Kołomyi. (Die archäologischen, numismatischen und archivarischen Sammlungen des Pokutischen Museums des Grafen Starzeński in Kolomea v. M. Siwak).

Część urzędowa.

W KOŁOMYI, 1901.
Nakładem funduszu szkolnego.

Z drukarni i litografii A. J. Miziewicza.

400/110
II 1908

Stary zasób
Programy szkolne

O zbiorach

archeologicznych, numizmatycznych i archiwalnych w b. Muzeum Pokuckiem im. Starzeńskich w Kołomyi.

Muzeum Pokuckie imienia Starzeńskich istnieje w Kołomyi od roku 1892. Założył je ś. p. Edmund hr. Starzeński, jak czytamy w akcie fundacyjnym, „ku uczczeniu wiekopomnej konstytucyi 3. maja 1791. w 101. rocznicę jej uchwalenia, w setną rocznicę wielkich nadziei i wielkich nieszczęść“. Od początku miało ono charakter czysto prywatnej własności, jak to zaznaczył założyciel w przemówieniu podczas uroczystości otwarcia zbiorów. Mówił on tak, wyjaśniając, dlaczego, oddając je na użytek publiczny, zastrzegł sobie i swoim spadkobiercom prawo własności: „Dawno nosiłem się z myślą utworzenia z moich zbiorów muzeum publicznego i oddania ich na własność i pod zarząd instytucyi krajowej lub jednego z miast prowincyonalnych. W tym celu zasięgałem rady ludzi w kraju znanych i doświadczonych jak J. I. Kraszewski, prof. Ksawery Liske, Karol Rogawski, prof. Józef Przyborowski, August Cieszkowski i inni. Ci wszyscy jednomyślnie nie pochwalali zamiaru utworzenia samoistnego publicznego muzeum“.

Te rady i obawa o los zbiorów w przyszłości spowodowały, że odstąpił od pierwszej myśli, zamiar jednak oddania ich do użytku chcącym z nich korzystać doprowadził do skutku.

Muzeum otwarto dla publiczności dwa razy w tygodniu (wtorek i sobota) od godziny 4. do 9. Z czytania książek, robienia wyciągów wolno było korzystać tylko w obrębie muzeum. Akt fundacyi, wykonany z wielkim artyzmem przez profesora gimnazyum kołomyjskiego i malarza Waleryana Krycińskiego, podpisali wszyscy obecni przy otwarciu muzeum. Winieta, do której użył artysta motywów huculskich, przedstawia herby Polski, Rusi, rodziny Starzeńskich i miasta Kołomyi.

Nie ziściły się nadzieje, jakie ożywiały szlachetnego założyciela. Muzeum nie stało się ogniskiem życia umysłowego na Pokuciu, jak się tego powszechnie spodziewano. Mimo od-

dania go na użytek publiczny, było ono zawsze, jak wspomniałem, zbiorem prywatnym, co nie zachęcało wielu do korzystania z nagromadzonych tam skarbów. Okoliczność, że zbiory były pomieszczone w mieszkaniu prywatnem ś. p. założyciela, powstrzymywała również ogół od liczniejszego zwiedzania muzeum. Ś. p. Edmund hr. Starzeński widział w tem brak zainteresowania ze strony publiczności, a przekonawszy się, że muzeum zadania swego nie spełnia, przekazał je umierając swoim synom. W tym roku muzeum traci charakter publiczny a staje się znowu własnością prywatną.

Korzystając jeszcze za życia ś. p. założyciela z księgozbioru i archiwum, znajdującego się wśród zbiorów muzealnych, miałem sposobność zapoznać się z bogatym materyałem tam nagromadzonym. Od sierpnia r. z. pracowałem nad inwentaryzacyą zbiorów całego muzeum z wyjątkiem działu przyrodniczego, dzięki czemu nie pominąłem najdrobniejszego z przedmiotów tam się znajdujących.

Zapoznawszy się tak dokładnie z Muzeum Pokuckiem, uważałem za obowiązek obszerniejszą o niem światu naukowemu podać wiadomość a to tem więcej, że obecnie przechodzi ono w ręce prywatne.

Opisanie całego muzeum byłoby zbyt obszernem i przekraczałoby ramy sprawozdania gimnazyalnego, dlatego podzieliłem pracę moją na dwie części. W pierwszej opisałem zbiory archeologiczne, numizmatyczne i archiwalne — w drugiej, która się ukaże później, dział etnograficzny, zabytki starożytne egipskie i rzymskie, pamiątki historyczne, różne przedmioty sztuki i zbrojownią. Najwięcej miejsca poświęciłem archiwum jako działowi najważniejszemu i najcenniejszemu z całego zbioru. Był i inny jeszcze powód. Prof. Uniw. Jagiell. Dr. Wiktor Czermak, pisząc o archiwach prywatnych, zwraca uwagę na ważność katalogowania zbiorów prywatnych. „Dokładny, systematycznie ułożony katalog wszystkich znajdujących się u nas w kraju materyałów historycznych skuteczniej przyczyniłby się do pobudzenia i podniesienia na wyższy poziom ruchu naukowego w dziedzinie historyi, aniżeli wydanie stu tomów nowych źródeł... A więc przedewszystkiem — spisywać, katalogować i ogłaszać takie wykazy, abyśmy przynajmniej wie-

dzieli, co mamy; abyśmy raz kiedyś mogli nareszcie przystąpić do prawdziwie systematycznych wydawnictw w miejsce dotychczasowych dorywczych i niezupełnych“[1]).

Słowa te znakomitego badacza naszych dziejów i przykład dany, były dla mnie zachętą i wskazówką, jakiemu działowi muzeum najwięcej miejsca wyznaczyć należy.

Obszerniej opisałem również zbiory archeologiczne, pochodzące z Mogilnicy. I to również nie bez przyczyny. Czytając cenną pracę Dr. Włodzimierza Demetrykiewicza p. t. Poszukiwania archeologiczne w powiecie Trembowelskim w Galicyi wschodniej, pomieszczoną w Materyałach antropologiczno-archeologicznych i etnograficznych. wydawanych staraniem komisyi antropologicznej Akademii Umiejętności w Krakowie z r. 1900. znalazłem tam następujący ustęp: „W sąsiedztwie Podhajczyk we wsi Mogilnicy, położonej od nich na południowy wschód, badał przed niewielu laty dziedzic tamtejszy hr. Starzeński mogiły znajdujące się w lesie i wydobył różne wyroby z kamienia i bronzu, które przechowują się w muzeum t. z. huculskiem w Kołomyi. Niestety dotychczas żaden z archeologów nie miał sposobności wydać o tych wykopaliskach fachowej opinii naukowej“.[2])

Nie jestem wprawdzie zawodowym archeologiem, jednak mając sposobność zapoznania się z owemi wykopaliskami, pomieściłem obszerniejszy ich opis w przekonaniu, że i to nie będzie bez pewnej, chociażby małej, korzyści dla nauki.

Wiele cennych wiadomości, odnoszących się do muzeum, zawdzięczam ś. p. hr. Starzeńskiemu, który chętnie udzielał ich zwiedzającym i chcącym z jego zbiorów korzystać. Wielkiem także ułatwieniem szczególnie dla oceny zbiorów wykopalisk z Mogilnicy był dla mnie udzielony mi przez wdowę po ś. p. założycielu muzeum JW. Bronisławę hr. Starzeńską opis poszukiwań archeologicznych w Mogilnicy, skreślony ręką ś. p. jej męża. Wśród pracy mojej doznałem z jej strony tak wiele dowodów uprzejmości i uczynności, iż poczuwam się do miłego obowiązku złożenia jej na tem miejscu serdecznej podzięki.

---

[1]) Dr. W. Czermak. Studya historyczne. Kraków 1901. 321.

[2]) Mat. antrop. archeolog. i etnograf. Kraków 1900. 118.

Zbiory b. „Muzeum Pokuckiego“ składają się: 1) z biblioteki i połączonego z nią archiwum; 2) z muzeum właściwego, obejmującego sześć odrębnych działów:

a) wykopaliska przedhistoryczne ziem polskich,

b) zbiory monet i medali polskich,

c) zbiory etnograficzne,

d) zabytki starożytne rzymskie i egipskie, pamiątki historyczne, różne przedmioty sztuki i tkaniny,

e) zbrojownię, składającą się z broni rozmaitych rodzajów, przeważnie polskiego pochodzenia,

f) zbiory przyrodnicze.

Wykopaliska.

Dział ten składa się z wykopalisk Mogilnickich, pochodzących z kurhanów lub luźnie znalezionych i przedmiotów wykopanych lub znalezionych w innych miejscowościach Galicyi wschodniej. Jeśli wliczymy do nich szelągi z czasów Jana Kazimierza, wyorane w Mogilnicy w liczbie 82, pieniążki tatarskie, wyorane tamże (sztuk 14) i monety rzymskie z epoki cesarstwa (sztuk 10), pochodzące jak i poprzednie z okolic Mogilnicy, jakoteż monety z czasów Zygmunta III. wykopane w Czortkowskiem (sztuk 171), zbiór cały liczyć będzie przedmiotów 332 — odliczywszy monety w liczbie 277, tylko 55.

Wykopaliska pochodzące z Mogilnicy przedstawiają największą wartość naukową.

Pochodzą one z kurhanów, rozkopywanych w roku 1878. i następnych a składają się z następujących przedmiotów:

1. Pierścionki bronzowe, niespajane, sznurowo skręcone, w liczbie 12.

2. Paciorek ze szkła żółtego o średnicy 1·5 cm.

3. Nucleus krzemienny. Długość 8·5 cm., szerokość największa 4 cm.

4. Grot od strzały, żelazny.

5. Nóż krzemienny, złamany. Długość 7 cm.

6. Ząb wilczy, pochodzący z naszyjnika.

7. Trzy pierścienie bronzowe, niespajane, o średnicy 22 r. m

8. Siekierka krzemienna, doskonale zachowana. Długość 93 mm., szerokość w ostrzu 42 mm., szerokość w tyleu 31 mm. Boki i znaczna część płaszczyzny szerokiej otłukiwana, ostrze i część ponad niem na 20 mm. doskonale ogładzone.

9. Obrączka miedziana o średnicy 20 mm.

10. Siekieromłot z drobnoziarnistego diorytu, mający długości 12 cm., największej szerokości (w środku) 4 cm. Otwór wywiercony w środku narzędzia ma średnicy 18 mm. Obrobie-

nie bardzo staranne. Wykopany niedaleko kurhanu rozkopywanego w r. 1878.

11. Krzyżyk z palonej gliny. Długość 25 mm., szerokość 20 mm. W górnej części ramienia dłuższego otworek do zawieszania służący.

12. Monety imperatorów Trajana. Hadryana i Antonina w liczbie 10.

13. Dwie kule krzemienne o średnicy 40 mm.

Dokładniejszą wiadomość posiadam o jednym tylko kurhanie, rozkopanym w r. 1878., zaczerpniętą z notatek ś. p. hr. Starzeńskiego. Kurhan ten znajduje się w lesie dębowym w Mogilnicy. Rozkopano go rowem dwa metry szerokim w kierunku od wschodu ku zachodowi. „Po odrzuceniu pierwszej warstwy darni i silnie ubitego nasypu z czarno-ziemu okazała się w głębokości 150 cm. warstwa zbitej i wygładzonej żółtej gliny a na niej ślady stypy pogrzebowej — popioły, węgle i kości przepalone zwierząt spożytych przy uczcie. W głębokości 211 cm., mierząc od szczytu kurhanu, znaleziono szkielet, zwrócony twarzą ku wschodowi, ręce złożone na piersiach, na średnim palcu lewej ręki bronzowy, niespojony pierścień, przy prawem ramieniu były dwa młotki kamienne, grubo obrobione, w lewym piszczelu nogi tkwił głęboko wbity żelazny grot od strzały“.[1])

Z przedmiotów wyliczonych w tym spisie znajduje się w zbiorze pierścień bronzowy (nr. 1.), dwie kostki z palca, na którym tkwił pierścień i grot od strzały tkwiącej w piszczeli (nr. 4).

Pozostałe przedmioty pochodzą z kurhanów znajdujących się w sąsiedztwie opisanego, przypominają zaś wykopaliska poczynione przez Dr. Włodzimierza Demetrykiewicza w powiecie Trembowelskim, w którym i Mogilnica leży. Pierścionki bronzowe, niespajane, wydobyte z sąsiednich mogił cmentarzyska w Mogilnicy, podobne są do wykopanych przez archeologa Kirkora w r. 1876. w Semenowie, położonym w kierunku południowo-zachodnim od Trembowli, a których wizerunki podaje Demytrykiewicz w cytowanej na wstępie rozprawie.[2])

---

[1]) Rękop. ś. p. E. hr Starzeńskiego.

[2]) Mat. antr.-archeol. 119.

Wykopaliska te stwierdzają wyniki pracy Demetrykiewicza w powiecie Trembowelskim i są nowym dowodem, że okolica Trembowli posiadała osady już w okresie kamiennym i że bez przerwy była osiedloną. Monety rzymskie wyorane w Mogilnicy a pochodzące z 2. wieku po Chr., obok innych wykopalisk świadczą, że w epoce rzymskiej t. j. 2. lub 3. wieku po Chr. były tu również osady — krzyżyk zaś z gliny palonej należy zaliczyć do czasów późniejszych. Należy on do grupy najdawniejszych pomników chrześcijaństwa na Rusi, której charakterystykę podaje Karol Bołsunowski w swoim referacie, drukowanym w Pamiętniku III. zjazdu historyków polskich w Krakowie.

Z pomiędzy pozostałych wykopalisk na dokładniejszy opis zasługuje siekierka krzemienna, wykopana pod warstwą gliny w głębokości 7 m. w Kuszyłowcach w powiecie Czortkowskim. Okaz ten odznacza się niepospolitą wielkością i doskonałem obrobieniem. Długość 18 cm., szerokość w ostrzu 7 cm. szerokość w tyłcu 4 cm. Jest ona z szaro-ciemnego krzemienia, drobno otłukiwana a na 4 cm. nad ostrzem gładko wypolerowana. Ostrze nosi ślady użycia.

Z Bełelui pod Śniatynem pochodzi oś żelazna do łowienia ryb i zatopka do sieci z palonej gliny.

Ze Słobody Rungurskiej amulet srebrny i spinka srebrna, pięknie wykonana.

Do przedmiotów znalezionych w Mogilnicy należy wyorany na gruntach dworskich medalik ołowiany i amulet wschodni, złoty, w kształcie kłódki z uszkiem do zawieszania, z obu stron emaliowany; z jednej strony lilia między dwoma ptakami, z drugiej arabeski.

Z epoki rzymskiej pochodzą przedmioty wykopane nad Dniestrem pod Zaleszczykami.

Numizmatyka.

Zbiór numizmatyczny a raczej zbiorek, bo najpiękniejsze okazy, jak świadczą notatki w katalogu, poginęły, obejmuje monet: 250

Z epoki Piastowskiej znajdują się w zbiorze:

1. Dwa denary Kazimierza I. 1038—1058. S. g. Berło z pastorałem na krzyż złożone, w otoku kreski, jakby ślady napisu.

S. o. Krzyż, w którego ramionach swastyki. W otoku ślady napisu.

2. Denar Władysława I. 1079—1102. Opisany w Wiadomościach numizmatyczno-archeologicznych z października 1890. st. 126. nr. 19.

3. Denar koronny Kazimierza Wielkiego. S. g. † REX. POLONIE, popiersie, wprost, w zbroi i koronie.

S. o. † REX. POLONIE, orzeł ukoronowany. Obwódki linijkowe.

4. Denar ruski Ludwika Węgierskiego. S. g. Na tarczy z czterech łuków złożonej głoska L, ponad nią korona.

S. o. Na podobnej tarczy korona królewska. (Denar ten znaleziono we Lwowie).

5. Denar ruski Władysława Opolczyka. S. g. Na tarczy podobnej jak powyżej głoska W. Zresztą podobny do poprzedniego. (Znaleziony również we Lwowie).

6. Denarek koronny z czasów Władysława Jagiełły. S. g. Orzeł ukoronowany. S. o. Korona ozdobna. Denarków tych znaleziono wraz z innemi współczesnemi monetami na zamku w Trembowli w r. 1848. przeszło 8000 sztuk.

7. Brakteat z herbem miasta Elbląga z czasów Kazimierza Jagiellończyka.

8. Denar koronny Kazimierza Jagiellończyka. S. g. Orzeł Jagielloński w koronie w prawo zwrócony. S. o. Korona o trzech liliach. Bity w mennicy krakowskiej.

9 Denar koronny Jana Olbrachta. S. g. Orzeł Jagielloński w prawo zwrócony. S. o. Korona o trzech liliach, w przełęczach między liliami krzyżyki, pod koroną kółko. Bity w Krakowie.

10. Denar litewski Alexandra. S. g. Pogoń litewska w prawo, za jeźdźcem głoska A. S. o. Orzeł Jagielloński bez korony, w prawo.

11. Półgrosz koronny Zygmunta I. S. g. Orzeł ukoronowany, w perłowym otoku napis: MONETA: SIGISMUNDI †

S. o. Korona królewska w perłowym otoku napis REGIS: POLONIE †

12. Denar koronny Zygmunta I. S. g. Korona królewska, po bokach jej głoski S-P (Sigismundus Primus).

S. o. Orzeł ukoronowany.

13. Trojak miasta Gdańska z czasów Zygmunta I. S. g. Popiersie króla w zbroi i koronie, włosy króla w czepcu schowane, w otoku napis: SIGIS. (mundus) I. REX. POLO. (niae) DO. (minus) TO. (tius) PRUSSI (ae)

S. o. U góry rzymska liczba, oznaczająca wartość monety † III. †, poniżej napis w trzech wierszach: GROS. (sus) AR. (genteus) TRIP. (lex) CIVI (tatis) DANNCZK, pod napisem rok † 15—40 † przedzielony małą tarczą z herbem miasta Gdańska.

14. Trojak miasta Elbląga z tegoż roku. S. g. U góry rzymska liczba III., pod nią w polu monety na cztery części rozdzielony napis: SIGIS. I. REX. POLONIE DO. TOCIUS PRUSSIE, pod napisem rok 1540.

S. o. Na powyginanej tarczy herb Elbląga, w otoku napis: GROSS. AR. TRIPLEX. CIVI. ELBIN.

15. Półgrosz litewski Zygmunta Augusta S. g. Orzeł polski, w otoku napis: SIGIS. AUG. REX. PO. MAG. DUX. LI.

S. o. Pogoń litewska, pod nią rok 1558, w otoku napis MONETA MAGNI. DUCAT. LITUA.

16. Czterogroszówka litewska Zygmunta Augusta. S. g. Popiersie króla z długą na dwie części rozdzieloną brodą, w zbroi i kapie królewskiej, korona na głowie. W gładkim otoku napis: SIGIS. AUG. D. G. REX. PO. MAG. DUX. L.

S. o. Pod mitrą książęcą dwie tarcze, na prawej pogoń litewska, na lewej herb Jagiell. pod herbami liczba rzymska IIII. w otoku napis MONETA. MAGNI. DUCAT. LITU. 1568.

17. Grosz litewski Zygmunta Augusta. S. g. Popiersie króla w koronie i zbroi, broda długa, korona przechodzi w otok i rozdziela napis po prawej stronie SIGIS. po lewej AUG. REX.; w odcinku pod popiersiem w dwu wierszach POLO. MAG. DUX. LI.

S. o. Pogoń, pod nią mitra książęca pokrywająca monogram z cyfry królowskiej A. S. i herb Jagiell. a przedzielająca rok 15—46. W otoku napis: MONETA MAGNI. DUCA. LIT.

18. Szeląg inflancki Chodkiewiczowski. S. g. Napis I· SCHILLING, w otoku: MONE. NOVA. ARGENTE.

S. o. Gryf z herbu Chodkiewicza Kościesza nadany jako herb Inflantom, w otoku napis: DUCATUS. LIVONII.

19. Denar miasta Gdańska Henryka Walezego. Tarcza z herbem miasta Gdańska przedziela rok 7—3 (1573).

S. o. Orzeł ziem pruskich. Jest to jedyna moneta bita za panowania tego króla w Polsce.

20. Szeląg koronny Zygmunta III. S. g. Ukoronowana głoska S. pod nią herb Sas, w otoku napis: SIG. III. D. G. R. POL. M. D. L.

S. o. Pod koroną tarcze z Orłem i Pogonią, niżej herb Wazów na mniejszej tarczy. Napis: SOLID. R. POL. 1623.

Z monet Stefana Batorego znajdują się w zbiorze: trojak koronny z r. 1586., szeląg koronny z r. 1583., trojak litewski z r. 1580., szeląg litewski z r. 1584., talar gdański z r. 1577., grosz gdański z r. 1577., szeląg gdański z r. 1578., szeląg ziem pruskich, trojak miasta Rygi z r. 1583., grosz miasta Rygi z r. 1581. i trojak koronny z r. 1585.

21. Talar gdański. S. g. Pół osoby Zbawiciela, głowa otoczona promieniami, włosy długie na ramiona spadające, broda krótka, prawą ręką Chrystus błogosławi, w lewej trzyma kulę ziemską, na której zatknięty krzyż, w ozdobnym otoku napis: DEFENDE. NOS. CHRISTE. SALVATOR. S. o. Ozdobna tarcza z herbem Gdańska przez dwa lwy trzymana, ponad nią rok 1577. w ozdobnym otoku napis: MONETA. NOVA. CIVITATIS. GEDANENSIS.

22. Grosz gdański. S. g. jak w poprzednim. Napis: DEFENDE. NOS. CHRISTE.

S. o. Pod ozdobną koroną herb Gdańska bez tarczy przedziela rok 15—77.; w perłowym otoku napis: GROSSUS. CIVI-GEDANENSIS.

Obie te monety pochodzą z okresu wojny Gdańska ze Stefanem Batorym, o czem świadczą napisy w otokach.

Prócz opisanego pod l. 20. szeląga koronnego Zygmunta III. znajdują się: talar koronny z 1627., ort koronny, sześciogroszówka koronna z 1596., szóstak koronny z 1624., trojak koronny z 1591., grosz koronny 1609,, trojak litewski z 1592., grosz litewski z 1609., szeląg litewski z 1622., grosz gdański

z 1625., denar gdański z 1596., trojak rygski z 1589., szeląg rygski z 1592. i trojak lennego księstwa Kurlandyi z 1598.

23. Talar toruński Władysława IV. S. g. Popiersie króla, w otoku napis: VLADIS. IIII. D. G. REX. POL. ET. SVEC. M. D. L. RVS. PRVS.

S. o. Herb Torunia, po jego bokach rok 16—38. W otoku napis: MONETA. NOVA. ARGENTEA. CIVIT. THORUNENSIS.

24. Talar koronny Władysława IV. S. g. Popiersie króla, w zbroi, order złotego runa na piersiach, w prawej ręce miecz, w lewej jabłko królewskie, korona przedziela napis w otoku: VLADIS. IIII. D. G. REX. POL., tarcza z herbem Sas, podskarbiego koronnego Jana Daniłowicza. M. D. LIT. RVS. PRVS. MAS.

S. o. Na dużej ukoronowanej czteropolowej tarczy Orły i Pogonie, w środku mniejsza tarcza z herbami Szwecyi i maleńka tarcza z herbem Wazów. Po bokach dużej tarczy głoski I. I. (Jakób Jakobsohn, mincarz), poniżej rozdzielony rok 16—34. Wszystko to otoczone łańcuchem złotego runa. W otoku napis: SAM. (ogitiae) LIV. (oniae) NE. (e) NO. (n) SUE. (eorum) GOT (orum) VAND. (alorum) Q. (ae) HR. (haereditarius, REX.

Z monet Jana Kazimierza, których w zbiorze znajduje się 45, do ważniejszych należą: złotówka koronna 1663., ort koronny z 1650., ort bydgoski z 1651., szóstak koronny z 1661., dwugroszówka koronna z 1651., szeląg koronny z 1650., trojak litewski z 1664., szeląg litewski z 1652. i szeląg gdański z 1658.

25. Złotówka koronna Michała Wiśniowieckiego. S. g. Popiersie w płaszczu, na głowie duża peruka na ramiona spadająca i wieniec laurowy, pod popiersiem dwa klucze na krzyż złożone, oznaczające godność podskarbiowską, na nich tarcza z herbem Leliwa, podskarbiego Jana Andrzeja Morsztyna; w otoku napis: MICHAEL. D. G. REX. POL.

S. o. Ozdobna tarcza czteropolowa, na niej Orły i Pogonie, nad nią duża korona królewska, w środku mała tarcza z herbem domu Wiśniowieckich, pod tarczą w odcinku liczba wartości $^1/_3$ (talara); po bokach dużej tarczy głoski M-H. Michała Hodermana dozorcy mennicy Bydgoskiej. Po bokach korony

już w otoku rozdzielone liczba roku 16—71., w otoku dalszy ciąg napisu: M. D. LIT. RVS. PRVS.

Prócz tej monety znajdują się jeszcze z czasów Wiśniowieckiego: szeląg gdański z 1670. i szeląg toruński bez liczby roku ale z tym samym monogramem królewskim.

Z monet Sobieskiego są szóstaki i trojaki koronne w liczbie 13., Augusta II. tylko dwie monety a mianowicie talar koronny i szóstak polsko-saski z 1702.

Znacznie więcej jest monet Augusta III. Są to: dukat koronny z 1754., talar koronny z tegoż roku, ort koronny, trojak koronny, grosz koronny, szeląg koronny z 1751., złotówka gdańska z 1763., trojak gdański z 1758., szeląg gdański z 1754.' trojak toruński z 1763., szeląg toruński z 1760. i szeląg elbląski z 1762.

Monet Stanisława Augusta Poniatowskiego znajduje się w zbiorze 39.

Z epoki porozbiorowej jest w zbiorze 15 monet Księstwa Warszawskiego i 6 monet z r. 1831. Do rzadkich należy jeszcze trojak miedziany dla wojska austryackiego w Galicyi z r. 1794. S. g. Napis w czterech wierszach: III. GROSSI POL. 1794.' pod nim gałązka palmowa i laurowa na krzyż złożone.

S. o. Orzeł austryacki, pod nim sztandary wojenne, nad nim w półkole napis: MON. AER. EXERCIT. CAES. REG.

Biblioteka i archiwum.

Księgozbiór liczy około 3000 dzieł. Są to przeważnie druki z XIX. wieku, nie brak jednak i wcześniejszych z XVIII., XVII. a nawet i XVI. w. Najważniejsze z nich wyliczam przy końcu tego rozdziału, teraz zaś przystępuję do najcenniejszego działu t. j. archiwum.

Kodeksów rękopiśmiennych znajduje się w archiwum 18. Wartość ich rozmaita, jak wykaże ich przegląd. Do najważniejszych należą kopiaryusze z rodzaju t. zw. „Silvae rerum“, dyaryusze sejmowe, lustracye i inwentarz starostwa Puckiego wreszcie kodeks zatytułowany: Rozbiór Królewstwa Polskiego czyli upadek wolności szlacheckiej w wieku osimnastym za panowania Stanisława Ciołka Poniatowskiego siedzącego na ten czas na tronie Polskim opisany wierszem przez iednego obywatela, zaczęty w Roku 1764 a skończony ile w tey Xiąsce zostaie Roku 1794.

Opisując wyliczone kodeksy, ograniczam się przy niektórych na streszczeniu więcej ogólnikowem, z ważniejszych jednak — a odnosi się to głównie do kopiaryuszy — sporządzam wykaz zupełny zawartych w nich aktów oryginalnych i odpisów.

1. Kodeks zawierający dyaryusze sejmu elekcyjnego i koronacyjnego Augusta II. Format folio, kart 82. Pisany jedną ręką, oprawny, zachowany w bardzo dobrym stanie, bez paginacyi. Na odwrotnej stronie pierwszej kartki znajduje się notatka z r. 1843 tej treści: „Tu razem oprawione dyaryusze elekcyi i koronacyi króla polskiego Augusta II. — Rękopis ten dostał mi się z biblioteki wojewody Wilgi.“

Kart 54 zapełnia: „Dyaryusz elekcyi króla Polskiego nowego po śmierci Najjaśniejszego Jana III.“

Następnych 17 obejmuje: „Proceder poparcia wolney elekcyi pro parte Xiążęcia de Conti między Wolą y Warszawą.

Następuje: „Wiazd króla JMci nowoobranego do Krako-

wa die 12. Septembris y insze praeliminarya actus coronationis przed koronacyą odprawione". (kart 5) wreszcie:

„Koronacya Najjaśniejszego Augusta II. króla polskiego przez JW. JMci Xiędza Biskupa Kujawskiego denuntiatione generali stanom Rzeczypospolitej Polskiej pro die 15. Septembris Anni praesentis naznaczona y w Krakowie na Zamku w Kościele katedralnym odprawiona z ceremoniami." (kart 5).

2. Kodeks z XVIII. wieku (kopiaryusz) oprawny, dobrze zachowany, zawiera odpisy listów, mów, wierszy okolicznościowych, nie brak tu jednak i aktów publicznej natury. Ogółem jest osobnych sztuk około 70, z tych większość odnosi się do lat 1742—1746. Pisany przeważnie jedną ręką, w sześciu jednak miejscach znalazłem pisma rozmaitych osób. Liczne kopie listów i aktów odnoszących się do spraw rodziny Tarłów naprowadzają na domysł, że kodeks do jednego z członków tej rodziny lub do kogoś z jej domowników należał.

Z dyaryuszy znajduje się tu:

„Dyaryusz sejmu ordynaryjnego w Grodnie 1744."

Z tym dyaryuszem złączoną jest: „Relacya synoptico zebrana niepraktykowanej a condita Republica w izbie poselskiej sceny a naprzód mowa JMP. Wilczewskiego, porucznika regimentu Bulawy W. K. i posła ziemi Wiskiej na sejmie Grodzienskim 1744." i „Excerpt z listu z Grodna", do tej samej sprawy się odnoszący. Do historyi tego sejmu odnosi się dalej: „Mowa JMP. Wojewody Sandomirskiego po niedoszłym sejmie Grodzienskim 1744. miana" i kilka wierszy, wśród których: „Epigramma na tych, którzy pieniądze pobrali Pruskie." (kart. 8).

Źródła to bardzo ważne, skoro się zważy słowa Askenazego: „... sejm grodzienski 1744., mający na widoku ustalenie sukcesyi saskiej, aukcyę wojska i przymierze zaczepne z Austryą, Rosyą i Anglią przeciw Prusom, posiadał więcej szans uratowania Rzpltej, niż którykolwiek inny sejm XVIII. w., nie wyłączając czteroletniego." (Pamiętnik III. zjazdu historyków polskich w Krakowie.)

Do ważniejszych pism w tym kodeksie się znajdujących należy dalej:

„Relacya odprawionego Senatus Consilii w Warszawie die 29. Augusti 1744."

Głośnej sprawie pojedynku wojewody lubelskiego Tarły z podkomorzym koronnym Poniatowskim poświęconych jest kilkanaście odpisów. Są to listy Tarły do wojewody mazowieckiego Poniatowskiego, do prymasa i listy tychże do Tarły. Prócz tego:

„Kopia kartki zostawionej na stole przez samego JMP. Wojewodę Lubelskiego napisanej.“

„Kopia listu Wojewody Lubelskiego do Wojakowskiego, sędziego Czernichowskiego 14. Mart. przed wyjazdem na pojedynek pisanego.“

„Opisanie okoliczności pojedynku i śmierci Adama Tarła wojewody Lubelskiego pod Marimontem 14. Mart. zabitego.“

„Manifest JW. JMci Pani Tarłowej Kuchmistrzyni W. Kor. ex. act. castr. Capit. Latyczov. 1744.“

„Remanifest JMci P. Poniatowskiego Podkomorzego Koronnego.“

„Epithaphium JW. JMci P. Adamowi Tarłowi Wdzie Lubelskiemu.“

Zeznania świadków w tej sprawie przesłuchiwanych zajmują kart 10.

Wśród aktów publicznej natury znajdują się:

„Uniwersał króla JMci na reassumpcyą Trybunału Piotrkowskiego JWW. Wdzie Bracławskiemu i Kasztelanowi Bełskiemu 1744. dany“. Warszawa 18 września.

„Manifest króla Pruskiego przeciwko Dworowi Drezdeńskiemu 1745.“

„Kopia listu cyrkularnego do senatorów i ministrów koronnych i W. X. Lit. od króla JMci w Dreźnie 16. Septemb. pisanego 1745.“

„Kopia manifestu JW. obywatelow Wdztwa Wołyńskiego 1745.“

„Kopia powtórnego manifestu z 22. Apr. 1746.“

„Kopia listu JMP. Wdy Bełskiego (Potockiego) na sejmiki 1742. de data 20 Augusti z Gdańska“.

„Kopia listu JMP. Adama Tarła Wdy Lubelskiego na sejmiki 1743.“

„Laudum Województwa Wołyńskiego na zjezdzie pod Falemiczami 1734. 25. Augusti“.

„Kopia listu JKM Augusta III. do JMP. Tarła Wdy Sandomirskiego z Drezna 19 czerwca 1745. pisanego“.

Z mów na szczególniejszą uwagę zasługują:

„Mowa JMP. Jana Tarła Wdy Lubelsk. na sejmie convocationis d. 22. Maii w izbie senatorskiej in facie ordinum Rzpltej miana“. (2½ kart.)

„Mowa Xiążęcia JMci Lubomirskiego Wdy Krakowskiego na senatus consilium w Schowie“. (kart 2.)

Prócz wspomianego już wiersza „na tych, którzy pieniądze pruskie pobrali“, znajduje się w tym kopiaryuszu kilka innych. I tak:

„Seym utyskujący na upadek swoiey prerogatywy“, „Odpowiedź pewnego Litwina na zerwanie seymu“, długi wiersz p. t. „Historya Matrony Effezkiey“, „Justyfikacya JMci P. Hadziewicza za Reyterowanie się w Kukizowie na Dzwonicę“ „Replika JMci P. Hadziewicza Stolnika Czernichowskiego“ „Perswazya Lamentującey Magdalenie Bobrowey“ etc. etc.

3. Kodeks formatu folio, oprawny w skórę, zachowany w bardzo dobrym stanie, bez paginacyi, kart 86 — Jest to kopiaryusz Teodora Potockiego, arcybiskupa gnieznienskiego, jak wnosić należy stąd, że większość listów, których kopie w kodeksie się znajdują, pochodzi od prymasa lub do niego przez innych jest pisaną Kopiaryusz jest pisany jedną ręką, może przez sekretarza arcybiskupa Szpilowskiego, którego list pisany do Zakonu PP. Sakramentek imieniem Prebendowskiej, wojewodziny malborskiej 7. marca 1731. wśród innych się znajduje.

Nie brak w tym kopiaryuszu i materyałów o charakterze publicznym. Odnoszą się one przeważnie do lat 1724—1734 Do najważniejszych należą:

„ Kopia responsu JMci X. Potockiego prymasa do najjaśniejszego króla JMci Augusta II. pisanego 1724“. (Kart 2½.)

Prymas omawia tu szeroko sprawy najważniejsze, które na sejmie zapowiedzianym mają i powinne być poruszone. Zwraca uwagę na skargi całego kraju, iż na posiedzeniach sejmowych znajdują się posłowie mocarstw obcych, co największą szkodę Rzpltej przynosi.

„List do króla JMci od JMci X. prymasa a toto congressu na konferencyach z postronnymi ministrami i posłami pisany d. 18. Octobris 1730“.

„List od króla JMci do JMci Pana Sieniawskiego, hetmana W. K.“ z Warszawy 16. grudnia 1724.

„Respons JMP. hetmana W. K. królowi JMci“. 16. stycznia 1725.

„List JMP. Ciołka Poniatowskiego, regimentarza generalnego, podskarbiego W. X. L. na sejmiki przedsejmowe do województw Wielkopolskich d. 7. Julii 1730“, (kart 2.)

Kondolencya X. JMci prymasa super fata króla JMci Augusta II. do JMci PP. senatorów w swych pokojach miana w Warszawie 1733“.

„Propozycye ad deliberandum na sejmie convocationis w senacie czytane. W Warszawie 12. Mai 1733“.

„Manifest JMci PP. będących na Pradze podpisany i do grodu Opoczyńskiego podany contra actum electionis po niżej manifeście napisanym uczyniony 17. Septembris 1733“.

„Manifest pierwej przed tym wzwysz napisanym uczyniony in campo electorali jeszcze będących JMci PP. in unione, niźli się segregarunt na Pragę, przeciw tym, którzy Moskwę in viscera Regni prowadzili, podpisany pod Szopą d.4 Septembris 1733“.

„Uniwersał JMci X. biskupa poznańskiego do województw alias denuncyacya drugiej elekcyi Fryderyka Augusta III. księcia i elektora Saskiego, odprawionej pod Kamienną za Pragą“.

„Copia wici jednych za dwoje na pospolite ruszenie“. (kart 2½) Gdańsk 16. Octobris. Stanisław Leszczyński.

„Mowa na reassumpcyi konfederacyi podczas koronacyi króla Fryderyka Augusta III. w Krakowie miana przez JMP. Kickiego, podsędka ciechanowskiego 20. Febr. 1734“. (kart 3).

„Mowa do króla IMci przez posłów trybunału radomskiego“.

„List pewnego szlachcica do senatora województwa Krakowskiego po sejmiku relationis pisany“. (kart 2).

„Kopia listu od JMci X. prymasa na sejmiki antecomitialne do województw i ziem“.

„Reskrypt na instrukcyą województwa łęczyckiego przez JMci PP. posłów do JMci X. prymasa przysłaną“.

„List od JMP. kasztelana bełzkiego na sejmik pisany“.

„Mowa posła ziemi halickiej do JMci X. prymasa w Skierniewicach d. 8. Septembris 1724“.

„Mowa JMP. referendarza koronnego w izbie senatorskiej“.

„Kopia listu księcia JMci Sanguszki marszałka nadwornego W. X. L. na sejmik do ziemi sochaczewskiej 20. Aug. 1728. z Lewartowa“.

„Respons na instrukcyą JMci PP. Ignacemu Wieruszowi Kowalskiemu i Stanisławowi Potockiemu województwa sieradzkiego posłom od JMci X. Potockiego, prymasa w Łowiczu 7. Julii 1731“.

„List pewnego senatora do przyjaciela swego, pisany w Warszawie 25. Octobr. 1732“. (Zerwany sejm).

„Actus confederationis województwa krakowskiego i księstw Zatorskiego i Oświęcimskiego 23. Febr. 1733“.

„List od księcia Lubomirskiego, wojewody krakowskiego do JMci X. prymasa imieniem całego województwa skonfederowanego z Krakowa 28. Febr. 1733“.

„Actus confoederationis powiatu sandeckiego w Sączu 19. Febr. 1733“.

„List księcia Lubomirskiego, wojewody krakowskiego do JMP. generała Miera z Krakowa 1733“.

„List od tegoż do officerów JMP. generała Miera c. d.“

„List JMci X. prymasa do JMP. wojewody krakowskiego ex mente senatus consilii pisany w Warszawie 19. Febr. 1733“.

„Respons na ten list od JMP. wojewody krakowskiego z Krakowa 24. Febr. 1733“.

„Respons JMci X. prymasa na respons JMP. wojewody krakowskiego z Warszawy 28. Febr. 1733“.

„Przysięga JMci X. prymasa na sejmie convocationis w Warszawie 22. Mai 1733“.

„Kopia listu przejętego JMci X. Humańskiego, archidyakona warszawskiego do JMci X. Sapiehy, proboszcza wileńskiego, rezydującego w Gdańsku przy królu Stanisławie z Warszawy 29. Octobris 1733“. (kart 2).

Prócz wymienionych zawiera kopiaryusz liczne listy prymasa o charakterze prywatnym, pisane do rozmaitych osób. Najwięcej jest instancyonalnych do marszałka lub członków rybunału Piotrkowskiego. Na samym wstępie czytamy:

„List IMci X. Prymasa Teodora Potockiego do Trybunału Kor. Piotrkowskiego instancyonalny za Przyjacielem do IMci Pana Marszałka. 1731".

Dalej następuje: „Responsum ad Literas Legati Sacrae Caesareae Maiestatis a Celsissimo Primate Regni Poloniae".

Wymieniam jeszcze nazwiska osób, do których listy prymasa są skierowane. Są to: Szembek, kanclerz koronny (29. kwiet. 1724), Sołtyk, kasztelan bełzki, X. Morsztyn, Michałowski, Woroniecki, X. Wodzicki, officyał krakowski, Mycielski, X. Mlicki, X. Mierzewski, Załuski, biskup płocki, Krasnodembski, Mniszek, marszałek W. K., Wiśniowiecki, kasztelan Krakowski, Denhoffowa, podczaszyna W. X. L., X. Lipski, podkanclerzy koronny, Sieniawski, Rzewuski, starosta kruszwicki, Czartoryski, Szaniawski, biskup chełmski, Rudziński, kasztelan czerski i wielu innych. Liczne także są listy pisane do prymasa, będące najczęściej responsami na jego pisma.

Jeśli się zważy, jak ważną osobistością był prymas Potocki, jak decydującą rolę odegrał podczas bezkrólewia po śmierci Augusta II., musimy kopiaryuszowi, gdzie taka obfitość źródeł do poznania tej ze wszech miar ważnej i wybitnej osobistości się mieści, przyznać znaczną wartość. Znakomita charakterystyka prymasa, skreślona w Askenazego „Elekcyi Augusta III.[1])" znajduje tu swoje zupełne potwierdzenie. Przytaczam jeden ustęp z pracy Askenazego, który najlepiej maluje charakter sędziwego prymasa: „Posiadał doświadczenie i dwulicowość przeciętnego dyplomaty swoich czasów, posiadał także mocną wolę, w razie potrzeby zdolnym był do narażenia siebie nawet do poświęcenia, ale z tem wszystkiem, zawsze i wszędzie nasamprzód naczelnik rodu i magnat, potem dopiero naczelnik kościoła narodowego, mąż stanu i obywatel, przytem umysłu miernego, niewielkiego ukształcenia, zasklepiony w ciasnym widnokręgu dążeń i względów stronniczych, familijnych, lub po prostu osobistych, nie umiał on nigdy wznieść się do wyższej, kierowniczej koncepcyi politycznej, rozświeconej obszerną świadomością powszechnego położenia i uszlachetnionej czystem dobra publicznego pragnieniem".[2])

[1]) Bibliteka Warszawska, sierpień 1900. st. 201.

[2]) Askenazy, Elekcya Augusta III. l. c.

4. Kodeks folio, oprawny w skórę, bardzo dobrze zachowany, liczący kart 329. Należy on do największych z całego zbioru i najbogatszych co do treści. Na pierwszej karcie napis: Zbiór rozmaitych pism, dokumentów, korespondencyi, w wieku Ośmnastym przez nieznajomego zebranych, a tak z tey jako też z dawniejszey epoki do dziejów Polski odnoszących się.

Dalej sentencya: Quae extra oculos sunt, haec extra animum. S. Bernardus. — niżej pieczęć: Samuel Nowoszycki. Tą samą ręką, która wypisała tytuł, skreślonych jest na końcu kart trzy. Są to notatki odnoszące się do poddania Kamieńca Moskalom 1794. i losu wybitniejszych członków konfederacyi Targowickiej. Notaty te, jak je nazywa autor, musiały powstać po 1849. roku, bo czytamy tam, iż wnuk Branickiego w czasie rewolucyi na Węgrzech utracił dobra, skonfiskowane przez rząd rosyjski. Pisząc o Dyzmie Bończy Tomaszewskim, wspomina, że syn jego poszedł do powstania w r. 1831. Kończy zaś swoje notaty w następujący sposób: „Ej Tomaszewski Dyzmo, miałeś talent i rozum a dla głupiej mamony wiązałeś się z zdrajcami — widzisz, że syn twój nie korzystał z twoich nabytków, którym cnota nieprzewodniczyła".

Kto jest autorem kopiaryusza, trudno dociec, bo pismo nie jest jednolite, kilka rąk go spisywało, a treść jest tak rozmaitą, że kodeks ten również jak opisany pod l. 2., należałoby zaliczyć do t. zw. „Silvae rerum". Większość aktów odnosi się do wieku XVIII. i to do lat 1716—1733, dalej 1750—1760., nie brak jednak i z wieku XVII. a nawet z końca XVI. jak n. p. „List JMci Jana Zamojskiego Hetmana y Kanclerza W. K. do Króla Zygmunta III. z pod Byczyna pisany d. 25. Januar. 1588".

Liczy ten kodeks, jak wspomniałem kart 329, paginacya przeprowadzona do strony 281., dalej bez paginacyi. Ze względu na wielką jego wartość podaję dokładny spis zawartych w nim odpisów, wymieniając na początku najważniejsze, za które uważam:

„Dyaryusz kommissyi Kurlandskiej 1727." obejmujący kart 32½. Prócz właściwego dyaryusza mieszczą się tu: Decretum contra supremos Consiliarios Curlandiae, Literae universales contra Comitem Mauritium i Statuta Commissionis.

Klemens Kantecki, pisząc o komisyi kurladzkiej z r. 1727[1]), mówi w uwadze, że opierał się na dyaryuszach, spisanych przez sekretarza komisyi, księdza opata sieciechowskiego, znajdujących się w zbiorach książąt Czartoryskich (num. 543. i 563.) a będących kopiami właściwego dyaryusza. Nie mogłem porównać wspomnianych dyaryuszy z opisywanym obecnie, znalazłem tylko jeden ustęp zacytowany dosłownie z kodeksu, którym posługiwał się Kantecki. Brzmi on tak: Pod dniem 22. września, czytamy w dyaryuszu: „Eodem die Jejmość Pani Karpiowa z córeczką swoją była u Księcia JMci (Biskupa), suplikując z płaczem za małżonkiem swoim o amnestyę; była i u drugich IChmciów Panów komisarzów".[2])

Pod tym samym dniem 22. września czytamy w naszym dyaryuszu: „Sądy były z rana, po południu prywatna konferencya, pod czas którey P. Karpiowa supplikuiąc za Mężem swoim P. Kriegs-Kommissarzem o amnestyą". Różnica jest widoczna pomiędzy zacytowanymi ustępami a skoro się porówna to co mówi Kantecki na podstawie dyaryuszy, z których czerpie wiadomości, o posiedzeniu z 13. września, z tem, co mówi nasz dyaryusz, musi się przyjść do przekonania, że pochodzi on z zupełnie innego źródła i że jest znacznie obszerniejszy i dokładniejszy. Kończy się dyaryusz słowy: „Dziś ma się zakończyć kommissya, ale że poczta odchodzi, więc koniec kommissyi niech będzie". Widocznie był spisywany przez kogoś, kto miał zdawać sprawozdanie z czynności komisyi pilnie, skoro urywa dyaryusz z powodu odjeżdżającej poczty. Ustęp cytowany powyżej odnosi się do 6. grudnia, komisya skończyła swe prace dopiero 12. grudnia, dyaryusz nasz zatem jest nieskończony, co również przemawia za przypuszczeniem, że autorem jego nie był opat sieciechowski, z drugiej zaś strony nie zmniejsza ta okoliczność jego znacznej wartości.

Ważnem również źródłem do dziejów sejmu z r. 1744. jest: „Relacya o sejmie Grodzieńskim 1744." obejmującą kart 4. Jest to dyaryusz znacznie krótszy od opisanego w kodeksie l. 2., a odnoszącego się do tego samego tak ważnego sejmu, posiada

---

[1]) Przewodnik naukowy i literacki. 1882. 12—39.

[2]) Kantecki. Komisya kurlandzka st. 23. przyp. 1.

jednak wiadomości bardzo obfite. Znajduje się tu opis owej sławnej sceny ze świecami, które były przyczyną zerwania obrad. Przytaczam go dosłownie:

„Przynieśli tedy w Latarce Swiece, przy którey gdy chciał Sekretarz Seymowy dalsze czytać projekta, huk się stał, niemasz zgody na swiece, contra legem to iest, y zaraz Sekretarz Seymowy Latarkę pod stół ukrył, y trwało to ze dwie godziny, jedni prosili, żeby czytać Projekta, to Latarkę wydzwignie Sekretarz z pod Stołu, znowu huk, niemasz zgody na świece, to znowu pod stół, y tak było to ze trzydzieści razy".

Dalej znajdują się w tym kodeksie:

„Informacya kochaiącego Oyczyznę Syna, iakiego nam przybierać potrzeba króla, żeby upadaiącą dzwignął y do dawney sławy y Szczęśliwości przyprowadził Oyczyznę naszą". (st. 1—10).

„Rozmowa zmarłych Polakow, w których różne ile sekretniejsze ich za żywota Dzieie y okoliczności są zebrane. — Rozmowa pierwsza Jana Sobieskiego króla Polskiego z Xiążęcym Jeremiaszem Wiszniowieckim Woiewodą Ruskim. (st. 11—44). — Rozmowa Druga Wyżgi y Kardynała Radzieiowskiego, Prymasow Polskich y W. Xtwa Litewskiego". (st. 44—55).

Obie te rozmowy drukowane były w Bibliotece starożytnej pisarzy polskich K. Wł. Wójcickiego w tomie szóstym, za podstawę musiał jednak Wójcickiemu służyć inny rękopis, czego dowodzą znaczne różnice pomiędzy „Rozmową" drukowaną a znajdującą się w naszym kodeksie.

„Punkta do Instrukcyi na Seym walny Sześćniedzielny Ordynaryjny WW. JMPP. Stanisławowi Szczuce y Mikołaiowi Opackiemu, Chorążemu Ziemi Wiskiej, Posłom teyże Ziemi dane w Wiznie na Seym Grodzieński A. 1688." (st. 55—56).

„Mowa JWIMci Pana Zamoyskiego Hetmana y Kanclerza W. K. w Senacie 1605. miana". (st. 57—59).

„Mowa Jana Odrowąża Pieniążka Wojewody Sieradzkiego in Senatus Consilio po niedoszłym Seymie 1688. d. 18. marca". (59—71).

„Votum króla in Senatus Consilio po niedoszłym Seymie w Grodnie 1688. d. 24. marca". (st. 71—73).

„Oddawanie Pieczęci mnieyszey Koronney przez JMP. Stanisława Lubomirskiego Marszałka W. Koronnego JMP. Tarłowi Wojewodzie Lubelskiemu w Warszawie na Seymie 1689". (st. 73—74).

„Reflexye na Skrypt intytulowany: Meditacya Statistica nad Godnością Kardynalską recenter Xciu Biskupowi Krakowskiemu a S. Sede konferowana, iak się powinna y ma sprawować y Komportować z Godnością Prymacyalną w Polszcze po Krakowskiey Naypierwszą y Naywyższą". (st. 75—84).

„Mowa Xcia Theodora Lubomirskiego Starosty Spiskiego". (st. 85—90).

„List do Xcia Woiewody Krakowskiego". (90—95).

„Copia listu Piotra Olexiewicza Cara Moskiewskiego do Nayiaśnieyszego Augusta Drugiego króla Polskiego". (st. 95—100).

„Kopia Memoryału Nayiaśnieyszemu Królowi Polskiemu od Xcia Dołhorukiego 19. Febr. 1716. w Warszawie danego". (st. 100—101).

„Kopia Memoryału do Cara podanego w Lubawie 16. Febr. 1716". (st. 101—104).

„Kopia listu króla Jana III. z obozu pod Żwańcem do JMP. Samuela Budzienskiego, kasztelana Czerskiego". (st. 104).

„Punkta Hetmana W. X. Lit. 28. Febr. u OO. Jezuitów w Wilnie podane PP. Konfederatom Wdztw y Powiatów Litewskich 1716. i Repositiones na te punkta od konfederatów". (st. 107 i 108).

„Wyjątek z listu ze Lwowa z d. 11. marca 1716. w sprawie konfederacyi". (st. 106).

„Kopia Diplomatis Augusta II. z 17. marca 1716". (st. 107).

„Dwa wyjątki z listów nieznanych autorów, dotyczące spraw konfederacyi z 1716". (st. 107 i 108).

„Punkta Traktatu Rawskiego". (st. 108).

„Kopia listu od pewnego statysty w województwie Krakowskiem mieszkającego do IMci X. biskupa poznańskiego in confidentia, in vim responsu na uniwersał jego, ogłaszający elekcyą pisanego". (st. 109—112).

„Ordynans JW. Sieniawskiego, hetmana W. K. P. Flemingowi dany 1717. w Warszawie“. (st. 112 i 113).

„Laudi Nobilitatis Terrae Cernensi, oblata 1728“. (st. 115 i 120).

„Adam Mikołaj z Granowa Sieniawski hrabia na Szkłowie i Myszy, kasztelan krakowski, hetman W. K. IMci PP. generałom, pułkownikom etc. z Warszawy 5. Mart. 1717“ (st. 113 i 114).

„Kopia listu JMci P. kasztelana koronnego (Szembeka) pisanego do JMP. pisarza ziemskiego lubelskiego i posła z Warszawy 10. Apr. 1720“. (st. 114).

„Instrukcya Urodzonemu Dworzaninowi Posłowi J. K. M. na sejmik przedsejmowy na dzień 21. sierpnia 1730. w Czersku naznaczony, dana z kancelaryi koronnej z d. 17. kwietnia 1730“. (st. 120—127).

„Deklaracye IMci PP. ministrom postronnych dworów dane w Warszawie 1730“. (st. 128).

„Ultim. result. ministro Suetico datum“. (st. 129).

„Ultim. confer. cum Mfco D. Besztuszef extraordinario Czaro ablegato“. (st. 128).

„Declaratio Mfco D. Hoffman in Regiomontana curia iusticiae consiliario“. (st. 129—130).

„Oblata instructionis in conventu particulari arte comitiali nobilitatis terrae Cernensis Nunt. Delegat. pro comit. general. Grodnen. electis 1730“. (st. 130—140).

„Oblata laudi conventus particularis Nobilit. Terrae Cernensis 1730“. (st. 140—144).

„Kopia listu od Machmuta Padyszacha Cesarza Tureckiego do Najjaśnieyszego Króla JMci Polskiego przez Posła W. odebranego w Warszawie 1731. d. 24. Febr.“ (st. 144—145).

„Kopia listu od Machmuta Paszy Wezyra do króla IMci Polskiego“. (st. 146).

„Respons (Augusta II.) ad Imperatorem Turcarum z Warszawy d. 28. Febr. 1731“. (st. 147).

„Ad Supremum Vesirum“. (st. 148).

„Copia literarum de data Viennae 17. Mart. 1731“. (st. 148).

„Instrukcya ziemi Liwskiej na Sejm walny warszawski 1732“. (st. 149—155).

„Konfederacya województwa sandomirskiego na obronę wiary św. katolickiej, wolności narodu polskiego, wolnej elekcyi i dostojeństwa najjaśniejszego Króla IMci Stanisława Pierwszego uczyniona w Opatowie 1733“. (st. 155—187).

„Przestroga poufałego pewnego szlachcica wolność kochającego do zawziętej od dyssydentów elekcyi króla IMci Stanisława“. (st. 187—189).

„Manifest JMci X. Humańskiego, archidyakona warszawskiego rapaciter a pastore w niewolę Moskiewską wziętego 27. Apr. 1734“. (st. 189—190).

„Oblata confoederationis Terrae Ciechanoviensis 1734“ (st. 190—197).

„Oblata laudi terrae Ciechanoviensis 1734“. (st. 197—199)

„Oblata confoederationis terrae Rosanen. cum limitatione 1734“. (st. 199—201).

„Uniwersał księcia Lubomirskiego wojewody krakowskiego do tegoż województwa 20. Julii 1734“.

„Copia listu króla JMci Stanisława odjeżdżającego ze Gdańska do Ich MP. P. Senatorów y Ministrów 27. Jun. 1734“.

„Deklaracya y Submissya Ich Mciów P. P. Polaków, którzy pod czas kapitulacyi w Gdańsku się znaydowali de verbo ad verbum“.

„Z Gdańska d. 21. Julii 1734“.

„Copia listu pewnego JMci do data z Gdańska 28. Julii 1734. Ma bydź ta kopia JMci P. Morskowskiego komisarza y Marszałka JW. JMci P. Wojewody Krakowskiego“.

„Copia listu JW. JMci P. Wdy Mazowieckiego do JMci P. Obożnego koronnego z Gdańska 21. Aug. 1734. pisanego“.

„Copia listu JW. IMci Xdza Biskupa Łuckiego do JMci P. Obożnego koronnego d. 28. Aug. 1734“.

„Relacya o ziechaniu się J. O. Xcia kasztelana krakowskiego z J. W. JMci P. Marszałkiem Wielkim koronnym“.

„Copia listu JW. JP. Regimentarza Generalnego wojsk koronnych do JW. JP. kasztelana Czerskiego pisanego z Przemyśla 1734“.

„Copia listu JMP. Starosty Łukowskiego do JW. JP. kasztelana Czerskiego pisanego“.

„Excerp z Responsu JW. JP. Wdy Lubelskiego do JW. JP. Marszałka W. koronnego".

„Copia listu JW. JP. Wdy Lubelskiego do JW. JP. kasztelana Czerskiego".

Stron 18 obejmuje: „Kontynuacya konfederacyi Generalnej Warszawskiej po szczęśliwej koronacyi Nayiaśnieyszego krola JMci Augusta III. w Krakowie reassumowaney A teraz po niedoszłym seymie tu w Warszawie d. 9. Novembr. 1735, od Stanow Zkonfederowanych ponowioney".

Dalej następują: „Informacya o długach których sobie woysko od Rzpltey pretenduie". str. 3).

„Mowa JW. JP. Jabłonowskiego na ow czas woiewodzica Ruskiego, starosty Białocerkiewskiego a potym Xcia S. R. I. Woiewody Rawskiego de raptu o pierwszą żonę swoię JW. JPannę Potocką Starościankę Tłumacką przypozwanego a in facie Trybunału miana 1736".

„Oblata Laudi Terrae Zacroczymensi" 25. sierp. 1738.

„Manifestatio Palatinatus Podoliae" 8. sierp, 1739.

„Mowa JW. JP. Franciszka Rudzenskiego Czesnika koronnego przy zdawaniu laski marszałkowskiej seymowey 1739".

„Mowa JW. JP. Tarła woiewody Sandomierskiego, miana na seymie w Warszawie 1739" (stron 8).

„Copia listu J. K. Mci (Augusta III.) do IMci P. hetmana W. koronnego 14. Septemb. 1741".

„Copia listu pewnego do swego przyiaciela pisanego 1741".

„Copia druga z obozu pisanego d. 28. Septembr. 1741".

„Copia trzecia z obozu d. 30. Septembr. pisanego 1741".

„Copia listu JW. JMP. Tarła Wdy Lubelskiego do JP. Poniatowskiego Wdy Mazowieckiego 1743".

„Copia Responsu JMci P. Poniatowskiego na list JP. Wdy Lubelskiego d. 3. Novebr. 1743".

„Copia powtornego listu JP. Tarła do JP. Poniatowskiego".

„Copia listu J. O. Xcia Prymasa do JW. JMci Xdza kanclerza W. koronnego d. 8. Novembr. 1743".

„Copia listu tegoż do JP. Woiewody Lubelskiego".

„Copia listu tegoż J. O. Xcia JMci do JMci P. Podkomorzego koronnego.

„Copia Responsu na list J. O. Xcia JMci Prymasa od JW. JP. Tarła Wdy Lubelskiego d. 12. Novembr. 1743“.

„Sermo Mgfci Gottardi á Bilau Plenipotentis Ducis Curlandiae circa redditum Homagium et receptam Investituram Varsaviae A. 1744“.

„Sermo Illrmi et Reverendissimi Procancellarii Regni circa idem Homagium“.

„Punkta iakimby przyjść sposobem ad absolutum Dominium znalezione ut supponitur in archivo Panów Orzechowskich“. (stron 4).

„Gazety ze Gdańska 16. Novembr. 1737“.

„Actus Commissionis Ducatus Curlandiae Gedanii expeditae. Actum in urbe Regia Gedanensi, Castroque veteri intra moenia eiusdem urbis sito die 21. Octobr. 1737 Anno“.

„Conditiones ad Possessionem Feudi Ducatus Curlandiae a Co missione Regia et Reipub. Magnifico Finck Cancellario et Plenipotenti Ducis Curlandiae porrectae“.

„Rosponsiones ad Conditiones Feudi a Plenipontentiario datae“.

„Conditiones“ i „Responsiones“ są zestawione obok siebie w kolumnach tak, że na każdy warunek jest obok zaraz odpowiedź.

„Mowa JMci P. Karwickiego Podkomorzego Sandomirskiego na Seymie Grodzinskim miana in Materia Status: ieżeli pod starą laską Poseł może coproponować albo z protestacyą wychodzić z Izby Poselskiej d. 3. Febr. 1688, z Manuskriptu iego wyięta“.

„Druga mowa JMci P. Karwickiego Podkomorzego Sandomirskiego na tymże Seymie we dwie niedziele potym w teyże Materii wyiścia JMci P. Dąbrowskiego“.

„Mowa JW. JMci Pana Potockiego Woiewody Bełskiego w Senacie“ (stron 12).

„Oddawanie pieczęci wielkiey koronney JW. JMci Panu Małachowskiemu na tym Seymie przez JW. JMci Pana Marszałka Bilińskiego Wielkiego koronnego“.

„Oddawanie pieczęci mnieyszey JW. IMci Xiędzu Wodzickiemu Dziekanowi Katedralnemu krakowskiemu przez tegoż Marszałka“.

„Podziękowanie za odebrane Województwo Sandomierskie przez JW. Jana Wielopolskiego Woiewody Sandomirskiego w Warszawie in Senatu Consilio d. 25. Augusti A. D. 1750".

„Votum JW. JMci Pana Kanclerza W. koronnego na Senatus Consil. w Warszawie die 27. Augusti 1750. miane".

„Mowa dziękuiąca za Województwo Podolskie JW. JMci P. Wacława Rzewuskiego Wdy Podolskiego na Senat, Consil. Warszawskim po Seymowym 1750. miana".

„Podziękowanie za Województwo Kaliskie przez JW. Działyńskiego na Senat. Consil. w Warszawie 25. Augusti 1751".

„Mowa IMci Xdza Czartoryiskiego Biskupa Poznańskiego na Senat. Consil. po zerwanym Extraordynaryjnym Seymie w Warszawie 1750".

„Mowa JMci Pana Modlibowskiego Kasztelana Miedzyrzeczkiego na Senat. Consil. d. 24. Augusti 1751".

„Votum JMci Pana Radoiewskiego Kasztelana Inowrocławskiego na Senatus Consil. d. 25. Aug. 1751. po zerwanym Seymie Extraordynaryinym w Warszawie".

„Propozycye od Tronu N. Krola JMci przez JW. JMci Pana Małachowskiego Kanclerza W. K. podane w Grodnie na Seymie 1752".

„Mowa JMci Pana Choieckiego Posła z Woiewodztwa Bracławskiego przymawiaiąc się ad Pacta Conventa w Grodnie".

„Mowa tegoż JMci druga w Izbie Poselskiey miana".

„Mowa trzecia tegoż JMci w Izbie Poselskiey".

„Kopia Manifestu przeciwko Seymowi Grodzinskiemu przez JW. Morskiego Posła Ziemi Sochaczewskiey zaniesionego 1752".

„Kopia Remanifestu ibidem przez niektorych Senatorow et Ministros Status uczynionego', 1752

„Przemowa JMci X. Bieykowskiego S. J."

„Respons na instrukcyą Trybunalską przez JW. JMci Pana Małachowskiego, Kanclerza W. K. JMci Panu Kuropatnickiemu, kommissarzowi Wojewodztwa Bełskiego y od tegoż Trybunału iako Posłowi do J. K. Mci samemu iednemu prezentuiącemu się bez zwyczainego kollegi dany A. 1754. 4. Julii".

„Mowa JW. JMci Pana Adama Małachowskiego Marszałka Trybunału Kor. przy Reassumpcyi Trybunału Lubelskiego laskę Marszałkowską odbieraiąc 10. Apr. 1752".

„Reklamacya albo Manifest J. O. Xcia JMci Janusza Ostrogskiego Kasztelana Krakowskiego uczyniona w Ziemstwie Lubelskim przeciwko poprzedniejszey Transakcyi, którą wszystkie dobra ziemskie in Fundum ordynacyi Ostrogskiey zamienił".

„Kopia listu J. W. Szembeka Wdy Sieradzkiego do JW. Mniszka Marszałka Nadwornego koronnego".

„Kopia Responsu na tenże list pod imieniem JMci Pana Marszałka rozrzuconego".

„Kopia listu JMci Pana Morskiego do JMci Pana Prawdzica 27. Mart. 1754. pisanego".

„Respons na tenże list JMci Pana Prawdzica" (str 14).

„Manifestatio generosi Ciekliński contra Statum Spiritualem Saacularem et Regularem. Actum in Curia Regia Varsaviensi A. 1755".

„Kopia listu JMci Pana Jordana Woiewodzica Bracławskiego do JW. JMci Pana Szembeka Wdy Sieradzkiego z Krakowa 4. Octobr. 1755".

„Respons na ten list z Balic d. 5. Apr. pisany".

„Kopia listu JMP. Szembeka Wdy Inflantskiego do JMP. Szembeka Wdy Sieradzkiego 24. Octobr. 1755".

„Mowa JMci Xiędza Trombinskiego infułata Zamoyskiego w sprawie z JW. JMci Panem Zamoyskim starostą Lubelskim do trybunału koronnego Lubelskiego miana d. 15. Novembr. 1755." (stron 11).

„Respons na tęż mowę JW. JMci Pana Starosty Lubelskiego".

„Dekret Trybunału w teyże sprawie".

„Mowa W. JMci Pana Kazimierza Choieckiego Woyskiego y Sędziego Pogranicznego Wdztwa Bracławskiego Porucznika Hussarskiego Pułku ordynacyi Ostrogskiey przy pożegnaniu J. O. kommissyi J. K. Mci w Dubnie agituiącey się a d. 7. Febr. 1756. zakończoney miana".

„Proiekt od kommissyi Woyskowey ad pacificationen w sprawie JW. JMci Pana Potockiego Starosty Kaniowskiego z JMci Panem Pułkownikiem La Chinelli kommendantem Lwowa".

„Respons na proiekt od kommissyi Woyskowey podany".

„Kategorye rezolwowane w sprawie JW. JMci Pana Starosty Kaniowskiego 1736. z Garnizonem Lwowskim".

„List J. O. X. JMci Prymasa na Seymiki Przed Seymowe 1656“.

„W sprawie między żydami dyecezyi kamienieckiej w r. 1758. zakonczoney z dekretu JW. JMci X. Biskupa kamienieckiego nominata Arcybiskupa lwowskiego obszerniey wypisanego wyięte punkta“ (8 stron).

„Kopia listu JW. JMci Pana Swidzinskiego do JW. JMci Pana Hetmana 1757 pisanego“.

„Audyencya JW. JMci Pana Wdy Rawskiego ultimis Martii 1757 miana“.

„Mowa JMP. Dziewanowskiego podwoiewodzego Chełmińskiego miana w Trybunale Piotrkowskim przy sprawie z Incarceratami respectu Invasionis JMP. Wdy Chełminskiego, którzy go zabić chcieli 1757“.

„Punkta od pewney Damy Polskiey do Seymu podane“. (stron 10).

Obejmują owe „Punkta“ kilka ważnych projektów a mianowicie: O wojsku cudzoziemskiego autoramentu, Werbunek, Senat, Obligacye Senatorow, O duchowienstwie, Artykul o starostach grodowych, Stan szlachecki, O trybunale i deputatach, O prowizyach szlacheckich, O przysięgach

Następuje: „Instrukcya JW. JMP. Hoszowskiemu Podskarbiemu W. K. Rotmistrzowi Pancernemu, Chojeckiemu Sędziemu Pogranicznemu Wdztwa Bracławskiego, Chorążemu Pancernemu JW. JMP. Wdy Bełzkiego z autoramentu Pol. a z Cudzoziemskiego Rudzienskiemu Staroście Chęcinskiemu Generał adiutantowi JW. JMP. Wdy krakowskiego H. W. K. na trybunał skarbowy delegowanym od Woyska kommissarzom dana z kancellaryi Woyskowey d. 2. Maii 1752. w Białym stoku“ (stron 3).

„Instrukcya alias Punkta ex Laudo Ziemi Czerskiej co do Seymu extra ordynaryjnego 2 niedzielnego należeć powinno d. 23. Junii 1750“.

„Regestr Posłow na Seym extraordynaryiny 1750“.

„Mowa JP. Pilsudzkiego Posła delegowanego od Xięstwa Żmuydzkiego do krola JMci 1755“.

„Kommissarze do Radomia 1752“.

„Kopia listu JW. Senatorow, Ministrow Status et Belli do JP. Worontzowa Podkanclerzego Rossyjskiego d. 16. Mart. 1758. pisanego względem Elbląga".

„Kopia responsu na tenże list d. 23. Mart. eodem anno danego z Petersburga".

„Kopia listu J. K. M. (Augusta III.) w Warszawie 21. kwiet. 1758 pisanego", do Małachowskiego, krajczego koronnego.

„Copia Rescripti S. R. N. quo instrumentum administrationis et commissionis aliaeque omnes transactiones ad bona Ostrog et Dubno sese regulantes ex cancellaria minoris Cancell. Regni 1758. emanati".

„Kopia listu pewnego przyjaciela do JW. JP. Branickiego Hetmana W. K. pisanego".

„Kopia responsu krola JMci (Augusta III.) na memoryał JW. JMP. Branickiego Hetmana W. K. 1758. mens. Junii".

„Kopia listu JMP. Wdy Lubelskiego do JMP. Woiakowskiego 1744".

„List krola JMci Augusta III. do kasztelana czerskiego z 1746".

„Denuntiatio a venerabili capitulo cathedrali Cracoviensi, celebrata et commendationem Regiam electionis Celsissimi Principis Caietani Sołtyk etc. etc. 1759. 8. Febr."

„Gratulatio eidem Celsissimo Principi Nominato Episcopo Cracoviensi per Ill. et Rever. Franciscum de Schwartzenberg Comitem Czerny canonicum cathedralem Cracoviensem a venerabili Capitulo Cracoviesi Delegatum etc."

Następuje 15 odpisów z ważnych dokumentów, pochodzących z wieku XVII. Wśród nich do najciekawszych należy 11 stron obejmująca: „Relacya pewney osoby iedney, ktora powrociła do JMP. Koniecpolskiego kasztelana krakowskiego H. W. K. z Konstantynopola 12. Januar. 1640".

Dalej: „Votum JMP. Adama Grudzieckiego kasztelana Międzyrzeckiego na Seymie 1639." (st. 13).

„Mowa JMP. Wdy Poznańskiego Grzymułtowskiego in visitando Izbę Poselską na Gore. 1688".

„Mowa tegoż w Senacie in Materia defensionis 1683".

„Mowa tegoż w Senacie in Materia JMP. Posła Francuskiego o Sądzie P. Morsztyna Podskarbiego Kor. 1683".

„List krola JMci Jana III. z namiotów Wezyrowych pod Wiedniem w obozie do krolowej JMci 1863“.

„Kopia listu do pewnego Senatora Alitophili“.

„Mowa krola JMci Jana Kazimierza na Seymie Warszawskim 4. Julii 1661“.

„List JMP. Stanisława Warszyckiego kasztelana krakowskiego do JM. X. Wacława Leszczynskiego Arcybiskupa Gnieznienskiego podczas domowey wojny Lubomirskiego pisany 26. Aug. 1665“.

„List JMci X. Mikołaja Prażmowskiego Biskupa Łuckiego Podkanclerzego K. do JMP. Stanisława Warszyckiego kasztelana krakowskiego 1665“.

„Respons na ten list“.

„List JMP. Lubomirskiego Marszałka do JMci X. Arcybiskupa Gnieznienskiego 19. Decembr. 1664“.

„List krola JMci Kazimierza do JMci X Biskupa krakowskiego Trzebickiego d. 2. Junii 1665“.

„Mowa seymowa JMci X. Arcybiskupa Gnieźnienskiego Prażmowskiego do krola JMci Michała 1675“.

„Mowa do krola JMci Jana III. przez posła z ziemi Liwskiej miana“.

Inną ręką wpisanych jest kilka dokumentów z roku 1737. a mianowicie:

„Instrukcya JMP. Michałowi Kalistyńskiemu chorążemu Bracławskiemu, Stanisławowi Rzeżewskiemu Stolnikowi Bracławskiemu, Augustynowi Jarosińskiemu Stolnikowi Winnickiemu, Michałowi Grocholskiemu Cześnikowi Bracławskiemu Posłom od Prześwietnego Wojewodztwa Bracławskiego do JW. JMP. Józefa Potockiego Wojewody y Generała Ziem Kijowskich Hetmana W. K. 12. Septembr. 1737 dana“.

„Kopia responsu od JW. JMP. Potockiego Wojewody Kijowskiego Hetmana W. K. tymże PP. posłom w Załościach 18. Novembr. 1737. na instrukcyą danego“.

„Kopia listu JW. PP. Barona Piotra Szafirowa, Artymiego Wołhynskiego, Jana Nepluowa Ministrów pełnomocnych Rossyjskich do JW. JMP. Hetmana W. K. z Wasilkowa d. 2. Novembr. 1737 pisanego“.

„Kopia listu JMP. Generała Majora Infanteryi Wojsk J. K. M. y Rzpltey do JW. JMP. Hetmana W. K. z fortecy Białocerkiewskiey d. 12. Novembr. 1737 pisanego“.

„Kopia listu JMP. Rusockiego generała adjutanta do JW. Hetmana z Niemierowa d. 18. Novembr. 1737“.

„Kopia listu JMPP. Ministrow Rossyjskich do JMP. Generała Majora Miera z Wasilkowa d. 2. Novembr. 1737 pisanego“.

Tą samą ręką wpisany jest odpis z XV. wieku:

„Decretum inter Serenissimum Casimirum Tertium Regem Poloniae et Greczen Advocatum Lublinensem prolatum 1450“.

Następują mowy: „JMP. Gostyńskiego, witając Trybunał Radomski“.

„Mowa JMP. Stanisława Rzewuskiego Starosty y Posła Ziemi Chełmskiey do Nayiaśnieyszey Krolowey miana w Warszawie d. 8. Octobr. 1754“.

„Mowa J. O. Xcia Swiętosława Swatopełka Czetwertynskiego Posła z Woiewodztwa Bracławskiego do Nayiaśnieyszego krola JMci d. 28. Octobr. 1754. w Warszawie miana“.

Dalej: „List o ordynacyi Ostrogskiey“.

„Punkta do Manifestu od Nas Kommissarzow Rossyiskich tak przeciw JMPP. Kommissarzom Polskim, jako przeciw niesłusznym y niesprawiedliwym Pretensyom do Woyska Rossyiskiego uroszczonym“. (stron 7).

„Remanifest solenny od JMPP. Kazimierza Wykowskiego Stolnika Czerwonogrodzkiego, Pułkownika Woysk z Prowincyi obu koronnych y Michała Slizena Podkoniuszego W. X. Lit. z Prowincyi teyże kommissarzow naprzeciwko Manifestu przez JMPP. Scheltynga Obersztleutenanta y Syngotta Majora Woysk Rossyiskich kommissarzow od Dworu Nayiaśnieyszey Imperatorowey Rossyiskiey na Kommissyą Grodzinską posłanych y przez tychże przy zerwaniu kommissyi Grodzieńskiey krytyką, kalumnią, y wymyślną niesłusznością napełnionego a potym do akt Grodzinskich d. 16. Augusti 1759. zaniesionego“. (stron 13).

Ostatnich stron 11 wypełnia niedokończeny: „Remanifest W. JMci X. Luby Proboszcza Kalwaryiskiego Nowego Jeruzalem w Gorze przeciwko Collegium Gorskiemu Szkół Pobożnych uczyniony 1759. d. 10. października“.

5. Kodeks, formatu folio, oprawny w skórę, liczący kart 100, bardzo dobrze zachowany. Jest to: „Inwentarz starostwa Puckiego d. 1. Octobris 1752. zpisany y werifikowany“, jak czytamy na pierwszej stronie kodeksu. Do poznania stosunków ekonomicznych nadmorskich posiadłości naszych źrodło to nieocenione, podobnie jak:

6. „Lustracya starostwa Puckiego dnia 6. maia R. 1765. odprawiona“. Jest to niewielki kodeks, liczący kart 58, oprawny, nieco zniszczony. Na końcu czytamy: Lectum et confrontatum cum originali datam in aedibus nostris d. 4. Martii 1767. Następują własnoręczne podpisy lustratorów: Nicolaus Pawłowski, Lustrator a Statibus Reipubl. designatus i Michael Lewaldt Jezierski L. a S. R. d. Jedna pieczęć zachowana bardzo dobrze, druga zniszczona.

7. Resztki kodeksu, zawierającego odpisy mów, listów i formularze, kart 13. Na uwagę zasługuje wiersz p. t. „Wiersz, którym się pokazuie, co ma czynić Młody, żeby w czasie wyszedł na Mądrego y Oyczyznie pożytecznego Obywatela“, i trzy mowy dotyczące wydobywania srebra w górach Olkuskich.

8. Kodeks, formatu folio, oprawny, zachowany dobrze, kart 104. Na odwrotnej stronie okładki napis: „Z 1755. roku mowy i pisma różne publiczne“. — Znaczną część kodeksu wypełniają formularze i obrony sądowe — nie brak jednak i wiadomości natury publicznej. Na czele kładę następujące odpisy:

„Kopia listu od Nayiaśnieyszeeo Cesarza Tureckiego do Prześwietney konfederacyi koronney z Stambułu z arabskiego języka przetłomaczony Roku 1768“.

„Manifest JMP. Podhorskiego posła na seym walny z Wdztwa Wołyńsk. o niedoyscie seymu“ 1758.

„Manifest podobny JMP. Morskiego posła Wdztwa Rawskiego, Ziemi Sochaczewskiey“.

Dalej następują: „Mowa J. O. Xcia JMci Czartoryiskiego kanclerza W. X. L. 1762. na Senatus Consilium miana“.

„Mowa JMP. Jezierskiego Skarbnika Łukowsk. posła od Wdztwa Lubelsk. przy konkluzyi Seymu Convocationis miana 1764“.

„Kopia listu X. JMci Biskupa Krakowskiego do Nayiaśnieyszego krola JMci Stanisława Augusta d. 26 Septembr. 1766 z Kielc“.

„Mowa JMP. Małachowskiego Krayczego koronnego Marszałka Starey Laski przy zagaieniu Seymu 1760. w Warszawie miana".

„Kopia listu JMP. Jabłonowskiego kasztelana Wiślickiego do krola JMci na list cyrkularny odpisanego 1760".

„Kopia responsu J. O. X. JMci Prymasa ad deliberatorias literas J. K. Mci 1760".

„Kopia listu J. O X. JMci Biskupa krakowskiego pisanego do JMP. Massalskiego Hetmana Polnego W. X. Lit. 1755. z Warszawy".

„Kopia listu X. JMci Prymasa Łubinskiego do Xcia JMci Czartoryiskiego W. X L. z Warszawy 1759. pisanego".

„Mowa JMP. Małachowskiego przy pożegnaniu Izby Poselskiey po zerwanym Seymie 1758. miana".

Kart 13 wypełniają: Scienda o Trybunale koronnym z konstytucyi 1726 wykonnotowane. Kodeks był własnością jakiegoś jurysty za czem przemawiają liczne wyciągi treści czysto prawniczej, wypełniające kart 89.

9. Kodeks, formatu folio, oprawny, bardzo źle zachowany, własność jakiegoś gospodarza, jak świadczą liczne zapiski i rachunki, kart 166. Na wstępie znajdują się: Rudimenta Juridica (kart 14), dalej: Trybunał główny koronny (kart 15), i alfabetycznie spisane wyciągi z konstytucyj koronnych i W. X. Lit. (kat 19), doprowadzone do litery G.

Następnych kart 30 wypełniają zapiski gospodarskie, wśród których na uwagę zasługuje: Instruktarz panu pisarzowi maydanu potaszowego, podług ktorego sprawować się będzie powinien, z wyrażeniem przy końcu tego instruktarza, iak wiele do iednego warsztatu na cały miesiąc wychodzić będzie cebrow popiołu y iak wiele do tegoż iednego warsztatu być powinno kadek brakowych do zanoszenia popiołow y kadek ługowych.

Sprawie ordynacyi Ostrogskiej poswięcono kart 24. Znajdują się tu:

„Oblata Innotesciencyi od JW. Kommisarzow od N. K. JMci Augusta III. delegowanych do Ordynacyi Ostrogskiey wydaney" 1754. 14. listop.

„Instrument na Administracyą do dóbr Ordynacyi Ostrogskiey od N. K. JMci Austa III. dany 1754".

„Krótka reflexya o stanie Ordynacyi Ostrogskiey do należytey każdemu uwagi dla potrzebney informacyi podaie się d. 17. Decembr. 1754".

„Dyskurs statystyczny Ziemianina z Republikantem o ustawie Ordynacyi Ostrogskiey".

„Odpowiedź na pytanie, jeżeli na dobra Ostrogskie administracya uproszona bydź mogła".

wreszcie: „Kopia listu od pewnego przyjaciela względem podziału Ordynacyi Ostrogskiey ad praesens uczynionego w domu szczerze kochaiących Oyczyznę pisanego".

Po kilku mowach następuje: Informacya o pisaniu listów (kart 12) a dalej:

Informacya zamykaiąca polityczne o Polskim Krolestwie kwestye, co się tyczy chronologicznego y geograficznego jey opisania (kart 13).

Z wierszy znajdują się w kodeksie:

„Opisanie czterech części roku" (kart 5).

„Opisanie czterech elementow szkodliwych y pożytecznych: ziemi, ognia, wody y powietrza" (kart 7) wreszcie: „NIC w swoiey przyzwoitości opisane przez J. O. Xiążęcia JMci Ulryka Radziwiłła koniuszego W. X. Lit."

Zamykają kodeks rachunki gospodarskie.

10 Rękopis p t. Historya Alkamena króla Scytów y Menalippy królewnej Dunskiey. Kart 80½.

11. Rękopis p. t. Pamiątka nie zeszła iuż zeszłego domu JW. PP. na Rostkowie Kostków y Sztembergu a oraz memoriał kolegacyi z tym Domem, Młodzi Polskiey dla ciekawości y poleru w mądrości, przytym dla zachięcenia siebie samey. W Kollegium Stanisławowskim S. I. R. P. 1732. d 3. marca zkonotowana. Rękopis ten, bardzo dobrze zachowany, jest wyciągiem z rozmaitych autorów, spisanym przez któregoś z profesorów Collegium lub jakiegoś ucznia Autor sam nazywa pracę swoją w zakończeniu „zabawami szkolnemi". Kart 35, karta tytułowa ozdobna.

12. Rękopis p t. Historia o królewnie Aramincie y o Spitridacie. Kart 59. Rękopis dobrze zachowany.

13. Kodeks, liczący kart 285, dobrze zachowany, pisany jedną ręką p. t Ttractatus Theologie. Pochodzi z w. XVIII., jak świadczy zapiska: Finitum 1751. d. 28. Jun. Vilnae.

14. Rękopis z XVIII. w. obejmujący cwiczenia stylistyczne ucznia gimnazyum Nowodworskiego Tomasza Klembowskiego.

15. Rękopis z r. 1739., jak świadczy zapiska na wstępie, liczący kart 191, zawierający kazania na niedziele i swięta całego roku. Prócz kazań znajdują się tu: Traktat o układaniu kazań, Krótkie charakterystyki królów polskich do Augusta II., Urzędnicy i senatorowie, Herby ziem i województw, Synonimy, Sentencye z rozmaitych autorów.

16. Kodeks z w. XVIII., oprawny, dobrze zachowany, liczący kart 135, zawiera: listy, mowy, instrukcye w odpisach. Wyliczam szczegółowo treść tego kopiaryusza ze względu na znaczną jego wartość. Na wstępie znajduje się: „Mowa X. Komorowskiego, Prymasa Korony Polskiey na Senatus Consilium w Warszawie d. 25. Augusti 1750“.

Dalej: „Mowa X. Czartoryskiego, Biskupa poznańskiego w Warszawie“.

„Mowa JW. Garczyńskiego, Woiewody Poznańskiego“.

„Mowa JMP. Działyńskiego, Woiewody Kaliskiego“.

„Mowa JMP. Jana Wielopolskiego, Woiewody Sędomirskiego“.

„Mowa JMP. Wacława Rzewuskiego Wdy Podolskiego“.

„Mowa JMP. Swidzinskiego, Wdy Bracławskiego“.

„Mowa JMP. Mikolaja, Hrabi na Podosin Junoszy Podoskiego, Wdy Płockiego w Warszawie d. 25. Aug. 1750“.

„Mowa JMP. Bielinskiego, Marszałka W. K.“

„Mowa JMP. Jana Małachowskiego Kanclerza W. K. d. 27. Aug. 1750“.

„Mowa JMP. Jerzego Mniszcha, Marszałka Nadw. Koron.“

„Mowa krola Jana III. na Senatus Cons. po zerwanym Seymie w Warszawie d. 1. Maii 1681“.

„Mowa krola Stanisława I. Leszczyńskiego, podpisuiąc w Krolewcu praeliminaria“.

„Mowa X. kardynała de Rouhan, miana do krolewny Maryi, córki krola Stanisława I., idącey do szlubu per procurationem z krolem JMcią Francuskim w Strazburku 15. Aug. 1725“.

„Mowa JMP. Jana Tarła, Wdy Sandomirskiego na Seymie w Grodnie d. 19. Novembr. 1744“.

„Mowa tegoż na Seymie Convocationis w Izbie Senatorskiey in facie Ordinum Rzpltej miana“.

„Mowa tegoż na Seymie walnym Warszawskim 1746“.

„Instrukcya na seym walny Warszawski Poznanskiego i Kaliskiego Wdztwa za uniwersałami J. K. M. pro d. 30. Maii w roku teraznieyszym złożony na seymik do Srzody na dzien pierwszy miesiąca kwietnia zgromadzonych dana JM. Panom Posłom naszym na seymiku obradnym“.

„Instrukcya ex Senatorio et Equestri Ordine, tak przez postanowienie generalne pod Olkienikami iako z seymikow Gromnicznego deputackich z woiewodztw y powiatow zesłanych do Rożaney pro d. 10. Mart. 1701. na zjazd Consilii reskryptem J. K. M. autoryzowany komisarzow do JW. Stanisława Jabłonowskiego, kasztelana krakowskiego, Hetmana W. K. dana JMP. Władysławowi Kraiewskiemu, Podczaszemu Minskiemu“.

„Respons na Instrukcyą“.

„Insinuacye od serc prawdziwie kochaiących synow Oyczyzny ex motivis reflexyi nad skryptem do konfederacyi y kolligacyi z koroną szwedzką animuiących adressowane“ (kart 6).

„Odpowiedź na proiekt do konfederacyi“.

„Instrukcya krola Stanisława dana córce swoiey, idącey za krola Francuskiego przy pożegnaniu“.

„Respons JMP. Potockiego Jozefa, kasztelana krakowskiego, Hetmana W. K. na list króla JMci Augusta III.“

„List tegoż na seymik deputacki Wdztwa Podolskiego“.

„List JMP. Sapiehy, Stolnika Lit. pisany do JMP. Małachowskiego, Podkanc. Koron.“

„Respons na ten list z Drezna d. 9. Aug. 1742“.

„List X. Prymasa na seymiki gospodarskie z Gniezna d. 24. Aug. 1742“.

„Informacya, iakim sposobem bez kontrybucyi składania y bez aukcyi hiberny Rzplta w Koronie y W. Ks. Lit. może augere vires y mieć provisionałem paratam militiam ad omnes casus inpromptu, gdyby iaka tego była necessitas“.

„Ad circul. J. K. M. respons JMP. Siedlnickiego, Podskarbiego W. K. 1746".

„Manifest JMP. Poninskiego, Referendarza Kor".

„Excytarz Polski 1701" (kart 4).

„List pewnego ziemianina clade postili przycisnionego".

„List JMP. Jana Tarła. Wdy Sand. do JMP. Bielinskiego Franciszka, Marsz. W. K. z Krasiczyna 1749".

„Respons na ten list z Otwocka 1749".

„Mowa JMP. Bielinskiego. Marsz. W. K."

„Mowa Xięcia JMci Radziwiłła Janusza do króla Augusta III."

„Mowa JMP. Jana Małachowskiego, Kancl. W. K."

„Mowa JMP. Sapiehy, Kancl. W. X. Lit."

Ostatnie trzy karty kodeksu zajmują:

„Propozycye a Maiestate na Senatus Consilium po niedoszłym seymie extraordynaryinym dwuniedzielnym w Warszawie d. 25. Apr. 1750. uczynione".

17. Kodeks, formatu folio, oprawny, bardzo dobrze zachowany, o 430 stronicach, z paginacyą. Należy do rodzaju „Silvae rerum". Zawiera „miscellanea" rozmaitego gatunku, pomięszane razem: a więc wiersze, mowy, wypisy z książek, kopie listów, aktów, relacyj i t. d. Na odwrotnej stronie tytułowej karty czytamy: Rękopism ten darowanym mi został przez Szanownego kollegę Horodyskiego w Warszawie 1811. roku. A. Chodk. Kodeks zatytułowany: Depozyt bogaty albo księga pierwsza to iest opisanie książąt y krolow Polskich przitim różne memorabilia z rożnych manuscriptow zebrane ręką Jana Wardinskiego pisane. 1699. Do autora zwraca się na wstępie Jan Kanty Surowiecki, który następujący wiersz mu poświęca:

Joanni Vardynscio tenerrimo virtutum cultori.

Xiążąt i krolow iuż bez żadney straty
Na świat wychodzi Depozyt bogaty
I cokolwiek tu może bydź wdzięcznego,
Wszystko to zaszczyt Jana Wardynskiego.

Sam autor kodeksu zwraca się do Zoila na wstępie, mówiąc:

Nieszczęsny, kogo ięzyk szczypliwy dosięże,
Tam cnota i stateczność na placu polęże.
Bogday się nie rodzili tacy co bramuią
Niesłusznie ludzi sądzą i przymowki knuią.

a dalej:

Zazdrośniku, co dawno ludzką sławę psujesz,
Jednę całkiem połykasz, drugą przekęsujesz,
Kąsay iak chcesz, wiem pewnie, iże iei nie strawisz
Prędzej się da Bóg swoią zazdrością udawisz.
Co gdy szczerzy obaczą, wiem że to przyznaią
Że nigdy zazdrośnicy pociechy nie maią.

Z aktów publicznej natury znajdują się w kodeksie:

„Uniwersał Xiążęcia Rakocego 1656".

„Uniwersał Jana Kazimierza 1657".

„Deditio Bresciae" 1657.

„Punkta, przez które stanął pokoy między Xiążęciem Rakoczym a PP. Hetmanami między Międzyborzem y Płoskirowem inter 29. Julii et 3. Aug. 1657".

„Tractat albo Umowa PP. Związkowych".

„Memoryał namowionych w ostatnim kole Poznanskiego y Kaliskiego Woiewodztwa pod Pełczynem z Pospolitego Ruszenia".

„Uniwersał hetmański Stanisława z Potoka na Podhaycach. Wdy krakowskiego etc. ze Lwowa 17. marca 1666".

„Przysięga proszących się żołnierzow Litewskich pod Częstochową in Octobr. 1665".

„Copia listu Hetmana Zaporoskiego Woyska do Commendanta Międzyborskiego pisanego z Kalnika 16. stycznia 1667". (Jest to list Piotra Doroszeńki w sprawie wziętego do niewoli setnika pułku torhowickiego).

„Zgoda uczyniona pod Podhaycami z Sołtanem Gierey Gałgą y JMP. Marszałkiem koronnym a Hetmanem polnym d. 16. Octobr. 1667".

„Przysięga tatarska".

„Także zgoda z Kozakami uczyniona".

„Przysięga woyska Zaporowskiego".

„Instrukcya J. K. Mci na seymiki 1667. mense Decembr. podana".

„Puncta foederis regis Sueciae cum electore Brandeburgico".

„Spisek wsi koronnych Xiężych y Szlacheckich w Polszcze na Seymie koronnym w Lublinie 1564. przez P. Chodkiewicza y Hlebowicza do krola podany".

„Rachunek za krola Stefana“.

Jest to projekt budżetu wojskowego na planowaną wojnę turecką.

„Artykuły woienne hetmanskie authoritate seymu approbowane 1609“.

„Artykuły należące do obozu ciągnienia przeciw nieprzyiacielowi y zwiedzenia bitwy“.

„Ustawa żołnierska uchwałą seymu 1609. approbowana“.

„Mowa krola JMci Jana Kazimierza w Senacie przy abdicatiey 1668“.

„Mowa króla JMci Jana Kazimierza przy abdicatiey 1668 ostatnia“.

„Mowa Jmci X. Primasa żegnaiąc J. K. M. w Senacie“.

„Mowa żegnająca J. K. M. miana na seymie przez JMP. Sarnowskiego Podkomorzego Łęczyckiego Marszałka Poselskiej Izby 1668“.

„Diploma S. R. M. recens datum in comitiis abdicationis 1668“.

„Diploma reversale a Republica S. R. M. in comitiis Varsavien. 1668 datum“.

„Assecuratia J. K. M.“

„Copia listu Jana III. do krolowej pisanego z namiotow wezyrowskich w obozie pod Wiedniem 1683“.

„De modo Interregni“. (Kart 6½).

„List Osmana Cesarza Tureckiego do króla JMci Zygmunta III. z Konstantynopola 20. Junii 1618“.

„Copia literarum Jll. Poloniae Ducum ad Summum Pontificem Romanum, é Castris ad Tyram fluvium sitis 1694. d. 10. Octobr“.

„Mowa JMci X. Biskupa Wileńskiego post vota PP. Senatorow y Urzędnikow in Senatus Consilo 1695. d. 2. Mart. miana w Warszawie“.

„Copia listu Jana III. do JMP. Podskarbiego W. K. z Willanowa d. 17. Septembr. 1695“.

Kart 14 kodeksu zajmuje: „Rozmowa poufna, ktora pod czas zapustow 1694. dwoch Jezuitów w ostatni wtorek przy dobrej myśli, ieden z nich Prostak, a drugi zaś Polityk, a od trzeciego Magistra Zaręby, wypuszczonego ex Jesuitis na ten

czas wysłuchana et raptim konnotowana, ac tandem swemu konfidentowi kommunikowana," dalej:

„Dyskurs pewny, ieżeli sprawiedliwa iest woyna przeciwko Turczynowi, z rożnych gazet zebrany".

Prócz wymienionych znajdują się w tym kodeksie: „Pamięć peregrinacyi do Jeruzalem Marcina Kabatka z Czech do Egyptu y Jeruzalem 1493".

„Copia listu JMP. Chorążego Halickiego do Lwowian".

„Extract z listu JMP. Humienieckiego Commendanta na Kamiencu Podolskim pisanego do JMP Hetmana W. K."

„Copia listu JMci X. Prażmowskiego kanclerza koronnego do JMP. krakowskiego".

„Respons JMP. krakowskiego na list JMci X. Prażmowskiego K. K. 1665".

„Copia responsu danego X. Fantoniemu kanonikowi Warminskiemu z Leszna od JMP. Podkanclerzego."

„Copia listu JMci X. Primasa do JMP. Podkanclerzego pisanego z Rawy d. 2. Octobr. 1665."

„Copia responsu na list J. K. Mci od woiewództwa Wielkop. z podpisem ręki JMP. Krzysztofa Grzymułtowskiego, kasztelana Poznańskiego z Gębic d. 23. Octobr. 1665."

„Ex castris." Warunki ugody króla z Lubomirskim.

„Copia listu d. 12. Novembr. 1665. z Poznania". Zawiera wiadomości odnoszące się do rokoszu Lubomirskiego.

„ Copia listu JMP. Marszałka koronn. do Trybunału Lubelskiego. 6. Junii 1675."

„Confessio Dni Confoederatoris per Dialogismum 1665."

„Rycerstwa celnieyszego woysk W. X. L. Kathalog od JMP. Lubomirskiego pod Częstochową poimanego 1665. mense Octobr".

„Rokosz Glinianski Granowskiego."

„Genealogia Xiążąt Radziwiłłów krótko opisana".

„Rozprawa z Hanem Tatarskim y Chmielnickim pod Zborowem." Opis zartobliwy.

„Forma klątwy przez JMci X. Biskupa Wilenskiego przeciwko JMP. Woiewodzie Wileńsk. Hetmanowi W. X. L. w niedzielę po Wielkinocy promulgowana".

Z wierszy znajdujących się w kodeksie na pierwszem miejscu kładę: „Pożegnanie na obrazku N. Panny Maryey, które król Jan Trzeci iedyney corce swoiey Maryey Teresie Karolinie Kunegundzie krolewnie Polskiey, z Warszawy d. 13. Novembr. 1695. do N. X. Elektora Bawarskiego małżonka swego po weselu wyieżdżającej własną ręką napisał“. Wiersz ten przytaczam w całości:

Już że gdzie niesie cię Fortuna twoia
Z domu Rodzicow Jedynaczko moia,
I z domu Braci, za Oyczyste Progi
Bierz się do drogi.

Niech cię ta, co w swym pisze konsistorzu
Prawa naturze, ziemi, niebu, morzu,
Wszechmocna ręka, wziąwszy miłościwie,
Wiedzie szczęśliwie.

Niewinny Jezus dla nas krzyżowany
Niechay cię przyimie w swe otwarte rany,
I niechay strzeże, zasłania y broni
Z dobroci swoiey.

Panna y matka za wiecznym przymierzem
Niechay cię składa niebieskim puklerzem
I twą oyczystą na każdą godzinę
Zmacnia Janinę.

Spiesz, niech ci drogę bezpieczną toruią,
Za tobą oraz wiernie postępuia,
Którym cię dało w moc rządzenie Boże,
Anieli stroże.

I ktorym w Polszcze chwała wiekuista,
I w ktorych dom nasz opiece korzysta,
Niechay cię strzegą patronowie swięci,
Życzęć z mey chęci.

Za ich modlitwą, prośbą i przyczyną
Niechay cię wszelkie przeciwności miną
A Bóg obfite szczęścia, łaski, dary
Zlcie bez miary.

Błogosławieństwo, czego w corkach, synach
Udziela niebo, miey tam w tych krainach,
Życzęć pociechy mych wnukow z twych dzieci
Ociec Jan Trzeci.

Pozostałe wiersze wyliczam tym porządku, w jakim one znajdują się w rękopisie. Niektóre są odpisami ze znanych utworów, większość jednak jest pochodzenia nieznanego. Odnosi

się to przedewszystkiem do wierszy treści politycznej lub fraszek i bajek.

Na wstępie zaraz znajdujemy:

„Icones Regum et Principum Poloniae, authore Paprocki“ (kart 7).

„Icones Regum et Principum Poloniae, authore Alexandro Gwagnino“ (11½ kart).

„Pamiętnik krolow y książąt Polskich“ (5½ kart).

Autorem tego „Pamiętnika“ jest prawdopodobnie Wardinski. Przy Auguscie II. czytamy uwagę tej treści: „August Wtory, Saskie książe. Tego sprawy sukcessus pokaże“.

Następnych kart 7 zajmuje: „O liczbie a wywodzie Sybil z Marcina Bielskiego“.

Dalej znajdują się tutaj: „Broń Tatarska na woynie“.

„Rzeki w ziemiach Tatarskich“.

„Opisanie prawa y wolności Grekow starodawnych przez M. Strykowskiego“.

„Opisanie narodów chrześciańskich pod Turkiem“.

„Krolestwa pod Turkiem“.

„O rycerstwie Tureckim“.

„O Szkanderbegu. Poeta X. Warszewicki. Tak w swey Weneciey pisze“. (Wiersz ten zajmuje 2½ kart).

„Cnota Romana hołdownika krola Polskiego“.

„Opisanie powodzenia niebezpiecznego ale skutku istotnego szczęśliwego z łaski Bożey woyska J. K. M. Zygmunta III. w Polszcze przy P. Potockim Staroście kamienieckim w Multaniech R. 1600., które żołnierz ieden sam tam obecny będąc, Jarosz Otwinowski Polskim wierszem w ten sposób opisał“. (kart 2½).

„Lament żałośny Karola Gustawa krola Szwedzkiego nad częścią pobitemi, częścią poimanymi Regimentarzami y kawalerami swemi, którzy poginęli w Polszcze.“ (Kart 2).

„Pikieta Gdańska“ (kart 2).

„Pogrzeb wolności Polskiey.“

„Lament Matki nad Synami, którzy się nie chcą upamiętać“.

„Prognosticon de eligendo Rege Poleniae.“

„Pacierz korony Polskiej Opatowskiego seymiku ludnego“.

„Batalia woyska.“

„Vaticinium cuiusdam sacerdotis.“

„Anno Dni 1664.“

„Do Krolowey Jey Mci.“

„Descriptio Patrum Societ. Jesu.“

„Oencomium Monachorum cuiusdam Anonymi.“

„Sermo gementis Poloniae ad Regem Joannem Casimirum.“

„Obieranie Panny.“

„Duma żałobna po śmierci ś. p. Krolowej JMci w r. 1669.“

„Przydumek PP. Francuzom.“

„Litwa. Da pacem Domine.“

„Cnotliwa Matka.“

„Lekarstwo dla chłopiąt nieposłusznych y niedbałych.“

„Abecadło dla kucharek a dla Pań łacina, by z Paniey nie był błazen a z kucharki swinia.“

„Data.“

„Obywatel koronny.“

„Podział monety polskiej na seymie w Warszawie uchwalony w r. 1629.“

„Tryumf Naiasnieyszey Ludwiki Krolowey Polskiey Xiężney Montewskiey do nieba się spieszącey a. 1669.“

„Lament utrapioney żony.“

„Na tego co zazdrości cnotliwemu Panu.“

„Do przyjaciela niepewnego.“

„Cantio.“

Dwie karty wypełnia znana powszechnie: Rotuła o zajączku, dalej znajdujemy wiersze: Kondycya szlachecka, Polityka dworska, Na obmowcę, Regnum Poloniae, Na sąsiada moderata, Swiecki pacierz, Cztery rzeczy pewne i Kazanie wielkopiątkowe.“

Wiersz p. t. „Do J. K. Mci na żart, że w ogrodzie Warszawskim Pana Morsztyna gwardyę lokować kazał“, wypełnia st. 300—302., poczem następuje długi wiersz: „Wieyski żywot pochwalony“ od st. 302—306. Po nim:

„Zdanie na seymik księstwa Zatorskiego iednego franta“.

„Spes fallit et alit“,

„Omnia cum tempore fluunt“.

„Polonia“.

„Lament desperata“.

Treści politycznej są: „Approbatia Excommuniki,“ Ressentiment chrześciański w Grodnie 1694.“, długi wiersz, zatytułowany: Oraculum Apollina Delfickiego o Concurentią Buławy Hetmańskiej, Respons Marsa Apollinowi, wreszcie: Justyfikacya JMP. Strażnika koronnego i Tryumf y Kawalerski Experiment dzielności JMP. Strażnika y JMP. Stolnika W. X. L.

Stronę 356. i 357. zajmuje: Epitaphium Regi Daniae, na st. 395. Epitaphium Regi Angliae, a dalej kilka wierszy odnoszących się do roku 1673. Są to:

„Porządek malkotentow w r. 1673.“

„Do korony Polskiej.“

„Duma Pana Czarneckiego.“

„Rada króla JMci o Malkotentach r. 1673.“

Kończy kodeks dokładny spis rzeczy w nim zawartych.

18. Rękopis z XVIII. wieku, wspomniany już na wstępie p. t. Rozbior Krolestwa Polskiego. Liczy on kart 218 ścisłego pisma. Nieznany autor tak przemawia na wstępie do czytelnika:

Jeżeli nie chcesz czasu nadaremno trawić,
Możesz się nad czytaniem tych wierszow zabawić,
Dowiesz się bardzo wiele z nich ciekawych rzeczy,
Jako ma Bóg Polaków i kraj ich na pieczy
Przytem poznasz moc Boską, że niniejsze dzieło
Początek nie odemnie lecz od Niego wzięło,
Który chcąc, by Rząd Jego narod ludzki wiedział,
Mnie dozwolił opisać, bym prawdę powiedział.

a dalej:

Niech ci wreszcie nie czyni wstrętu do czytania,
Że wiersze Częstochowskie znajdą się z przydania.

Po tym wstępie, z którego wyjątek przytoczyłem, następuje: „Punkt I., w którym się opisuie wstęp panowania Augusta Trzeciego Sasa y śmierć jego. Szarańczy bycie w tym kraiu y redukcya pieniędzy w Polszcze“. „Punktów“ takich jest 21, przytaczam ich kilka, by scharakteryzować sposób pisania autora owej ciekawej książki. I tak: „Punkt 2. W ktorym się opisuie wstęp do Polski Stanisława Poniatowskiego, początek nieszczęśliwy jego panowania przy Moskwie w tymże krolestwie Polskim i iakoteż wzięcie Biskupow do Moskwy“.

„Punkt 7. W którym się opisuie rzeź ludzi w Humaniu".

„Punkt 16. W ktorym się opisuie wstęp na tron Franciszka Cesarza y Konstytucyą Trzeciego Maja rozpoczętą w Warszawie".

Autor spisywał wrażenia swoje przez lat 30, jak sam wspomina o tem na wstępie, zaczął bowiem w 1764., skończył zaś w r. 1794. Rękopis jest nieocenionem źródłem do poznania zapatrywań, sposobu myślenia i stopnia oświaty przeciętnego szlachcica polskiego w epoce rozbiorowej, poucza nas, jakie wrażenia wywierały wypadki między 1764. a 1794. na umysły ogółu szlacheckiego i podaje ciekawe szczegóły, skądinąd nieznane. Wartości literackiej nie posiada „Rozbior królestwa Polskiego" żadnych, Jest to rymowana kronika i to rymowana bardzo licho. Kończy rękopis: „Kant żałobny Oyczyzny sławney ku niewdzięcznemu krolowi zdraycy. Przytaczam wstęp:

Synu niewdzięczny! w czymem wykroczyła?
Że mi serce wyrywasz,
Tylko iżem cię mlekiem mym karmiła,
Przeto miecza dobywasz.
Lecz przypomniey sobie
W przodkach twych osobie
Jakem żywiła,
Ciebiem wywyższyła,
Na tron wysadziła.

Prócz opisanych kodeksów znajdują się jeszcze następujące rękopisy w zbiorach muzealnych:

Historya o rewolucyi królestwa szwedzkiego i duńskiego po polsku wyłożona. (Kart 109.) Jest to kompilacya z rozmaitych autorów, których nieznany autor „Historyi" wylicza.

Wyroki sądowe z wieku XVIII. (Kart 68).

Institutionum philosophicarum prolegomena.

Opisanie życia świętego Dawida krola Izraelskiego i Sw. Marya Magdalena, jak wielką stała się ohydą płci białogłow-

skiej w grzechach swoich, tak wielką ozdobą w pokucie, stateczną w miłości Jezusa (Kart 60).

Księga radziecka miasta Stanisławowa obejmująca lata 1699—1731. (Kart 101).

Paramenta ecclesiae PP. Camaldulensium in Eremo Montis argentini in Bielany ad Cracoviam. (Kart 13).

Rozmowa nad Styxem między konsyliarzem Targowickim Bandurowskim czynszowym szlachcicem z Humańszczyzny a Dekkertem prezydentem miasta starej Warszawy. (Kart 45).

Wyciąg z aktów grodzkich warszawskich z r. 1779. w sprawie Działyńskiego wojewody chełm. i Zamojskiego. (Kart 77).

Podział ordynacyi Ostrogskiej w 1753. nastąpioney przez Xięcia Janusza Sanguszka Marszałka Nadw. W. X. L.

Zbiór rożnych listów do ordynacyi Ostrogskiej należących. (Kart 101.) W zbiorze tym znajduje się dyaryusz sejmu z r. 1758., obejmujący kart 24.

Ważną część zbiorów stanowi kollekcya listów oryginalnych, których autorami są: Trembecki, Czacki, Kniaźnin, Niemcewicz, Lelewel, Towiański, Pol, Rzewuski, Zaleski, Bielowski, Matejko, Kalinka, Kaczkowski, Kondratowicz, Chłopicki, Prądzyński, Branicki.

Na koniec wspomnieć należy o drukach z XVI. i XVII. wieku. Jest ich razem 84, najdawniejszy zaś pochodzi z r. 1507. Jest to: Tractatus de natura iurium regis et de reformatione regni... in lucem edidit Stanislaus Zaborowski.

Pierwsze wydanie dzieł Wujka, Hozyusza, Skargi, Miechowity, Stryjkowskiego, Gwagnina, Paprockiego, Warszewickiego, dalej Konstytucye sejmowe z czasów Zygmunta Augusta, Henryka Walezego, Stefana Batorego i Zygmunta III. oto najważniejsze druki z w. XVI., z XVII. pochodzą: Kochanowskiego wydanie Piotrkowczyka krakowskie z 1617. (3 tomy razem oprawne), Twardowskiego (liczne dopiski współczesne na marginesach), Sarbiewskiego, Piotra Kochanowskiego, Bardzinskiego (Farsalia Lukana. Oliwa 1691.), Sulikowskiego, Fredry, Heidensteina, Kochowskiego, Zawadzkiego (Arcana seu Annalium Polonicorum libri VII., Wassenberga, Kojałowicza, Starowolskiego, Okólskiego i wielu innych.

Z czasopism znajdują się: Monitor z 1766. (cały rocznik), Korrespondent Warszawski z 1792., Gazeta Narodowa y obca z r. 1792., Korrespondent Krajowy y Zagraniczny z r. 1793., Orzeł Biały z r. 1820., Dziennik Powszechny Krajowy 1830—31. (Komplet przez cały czas powstania od 1. grudnia 1830. do 6. wrześ. 1831., ostatnie 3 nr. od 3. do 6. września pod zmienioną nazwą: Dziennik Narodowy.), Polak Sumienny (Pismo codzienne od 2. grudnia 1830. do 30. czerwca 1831.), Nowa Polska (od 3. stycz. 1831. do 3. września 1831.) Kuryer Polski (od 2. stycz. do 13. sierp. 1831.), Kronika Emigracyi Polskiej (1834—39), Rocznik Emigracyi Polskiej 1836., Pamiętnik Emigracyi (1832 do 1833.), Tygodnik Polski i Zagraniczny z r. 1818., Melitele (1829—30.) i Pszczoła Polska (Lwów 1820.)

Wiadomości szkolne.

I. Skład grona nauczycielskiego z końcem roku 1900|901.

1) Dla nauki przedmiotów obowiązkowych:

1. **Skupniewicz Józef**, dyrektor, radca szkolny, członek Rady szk. okręg., uczył geografii w kl. Ib. — 3 godziny w tygodniu.
2. **Bielawski Stanisław**, profesor, gospodarz kl. VI., uczył języka łacińskiego w kl. IIa. VI, greckiego w kl. V. — 19 godzin w tygodniu.
3. **Biłyk Jan**, nauczyciel, gosp. kl. IVb, uczył matematyki w kl. Ib, IVa, IVb., VII i VIII; fizyki w kl. IVa i IVb.
4. **Christof Piotr**, profesor, gosp. kl. VII, zawiadowca niemieckiej biblioteki dla uczniów, uczył języka niemieckiego w kl. IIIb, IVa, V—VIII. — 24 godzin w tygodniu.
5. **Dębski Henryk**, zast. nauczyciela, gosp. kl. IIIb., uczył języka łacińskiego w kl. IIIb, greckiego w kl. IIIb, IVa i IVb. — 19 godzin w tygodniu.
6. **Dembitzer Zacharyasz**, profesor, gosp. kl. V, uczył języka łacińskiego w kl. Vb, VIII, greckiego w kl. VI i VIII. — 21 godzin w tygodniu.
7. **Hawel Julian**, nauczyciel, uczył rysunków w kl. II—IV. — 24 godzin w tygodniu.
8. **Kubisztal Stanisław**, dr. fil., profesor w VIII. randze, uczył historyi i geografii w klasie IIa, IIb, IIIb, IVa i VI. — 19 godzin w tygodniu.
9. **Ks. Kuryłowicz Tomasz** T. J., zast. naucz., uczył religii obrz. łać. w kl. I—VIII. — 16 godzin w tygodniu.
10. **Kuś Franciszek Ksawery**, nauczyciel, gospod. kl. IIb, uczył języka łacińskiego w kl. IIb, VII, greckiego w kl. IIIa i VII. — 22 godzin w tygodniu.
11. **Kusionowicz Michał**, profesor w VIII. randze, gosp. kl. IVa, uczył języka łacińskiego w kl. IIIa i IVa. — 12 godzin w tygodniu.
12. **Łomnicki Jarosław**, nauczyciel, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, uczył geografii w kl. Ia, matematyki w kl. IIIa, historyi naturalnej w kl. Ia, IIIa, IIIb, V i VI. — 16 godzin w tygodniu.
13. **Mikuła Ludwik**, profesor, zawiadowca gabinetu fizykalnego, uczył matematyki w kl. IIa, IIb, V, VI, fizyki w kl. VII. i VIII. — 19 godzin w tygodniu.

14. **Olberek Antoni**, zast. naucz., zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas wyższych, uczył języka łacińskiego w klasie IVb, polskiego w kl. IVb, V—VII. — 21 godzin w tygodniu.
15. **Padechowicz Ignacy**, zast. naucz., uczył języka łacińskiego w kl. Ib, matematyki w kl. Ia, IIIb, historyi naturalnej w kl. Ib, IIa i IIb. — 20 godzin w tygodniu.
16. **Perfecki Romuald**, profesor w VIII. randze, w II-em półroczu na urlopie z powodu słabości.
17. **Rychlik Aleksander**, zast. naucz., gosp. kl. Ia. uczył języka łacińskiego w kl. Ia, polskiego w kl. Ia, IIa, IIb i IIIa. — 20 godzin w tygodniu.
18. **Ks. Sienkiewicz Józef**, profesor, w drugiem półroczu na urlopie z powodu słabości.
19. **Siwak Michał**, nauczyciel, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej i zbioru map, gosp. kl. VIII, uczył historyi i geografii w kl. IIIa, IVb, V, VII i VIII, logiki w kl. VII, psychologii w kl. VIII. — 20 godzin w tygodniu.
20. **Ks. Wojciechowski Antoni**, profesor, przydzielony do c. k. gimnazyum II., udzielał nauki religii obrz. gr. kat. uczniom kl. IV—VIII. razem z uczniami klas gimnazyum drugiego.
21. **Zaremba Stanisław**, profesor, gosp. kl. IIa, uczył języka niemieckiego w kl. IIa, IIb, IIIa i IVb. — 18 godz. w tygodniu.
22. **Zenowicz Włodzimierz**, zast. naucz., zawiadowca biblioteki polskiej dla uczniów klas niższych, gosp. kl. Ib., uczył języka polskiego w kl. Ib, IIIb, IVa; niemieckiego w kl. Ia. i Ib. — 21 godzin w tygodniu.

Nauczyciele pomocniczy:

23. **Goligowski Antoni**, nauczyciel szkoły dla przemysłu drzewnego, uczył rysunków odręcznych w trzech oddziałach I. kl. a nadto pełnił obowiązki asystenta przy nauce rysunków w kl. II. — 12 godzin w tygodniu.
24. **Grünes Wilhelm**, kierownik szkoły ludow. izrael. fund. bar. Hirscha, uczył religii mojżeszowej w 8 oddziałach — 8 godzin w tygodniu.
25. **Ks. Hryniowski Mikołaj**, katecheta szkoły wydziałowej żeńskiej, uczył religii obrządku gr. kat. w kl. I—III, języka ruskiego w kl. I., II. i III. — 12 godzin w tygodniu.

2) Dla nauki przedmiotów nadobowiązkowych:

1. Finger Gustaw, nauczyciel szkoły dla przemysłu drzewnego, uczył rysunków geometrycznych. — 4 godziny w tygodniu
2. Mianowski Władysław, naczelnik straży pożarnej miejskiej i kierownik ćwiczeń towarzystwa „Sokół“, uczył gimnastyki. — 6 godzin w tygodniu.
3. Kubisztal Stanisław, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IIIb., IVa. i VI. — 3 godziny w tygodniu.
4. Mikuła Ludwik, j. w., uczył śpiewu w 2 oddziałach. — 2 godziny w tygodniu.
5. Siwak Michał, j. w., uczył historyi kraju rodzinnego w kl. IIIa., IVb., VII. i VIII. — 4 godziny w tygodniu.
6. Zaremba Stanisław, j. w., uczył kaligrafii w 2 oddziałach. — 2 godziny w tygodniu.

Zmiany w składzie grona nauczycieli w ciągu roku szkol. 1900/1.

Mianowani:

Zastępcami nauczycieli: Olberek Antoni (reskr. c. k. Rady Szkol. kraj. z dnia 6. września 1900 l. 23341); Ks. Kuryłowicz Tomasz T. J. (reskr. c. k. Rady Szkol. kraj. z dnia 3. listopada 1900 l. 29103); Dębski Henryk (reskr. c. k. Rady Szkol. kraj. z dnia 21. listopada 1900 l. 32021); Padechowicz Ignacy (reskr. c. k. Rady Szkol. kraj. z dnia 27. lipca 1900 l. 12530).

II. Plan nauki w roku szkolnym 1900/901.

Nauka odbywała się według planu naukowego, zawartego w instrukcyi z r. 1900.

I. klasa (dwa oddziały).

RELIGIA: 2 godziny tygodniowo. — Zasady katolickiej wiary i obyczajów.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 8 godz. tyg. — Nauka o prawidłowych formach imienia i słowa w połączeniu z ćwiczeniami w tłómaczeniu z języka łacińskiego na polski i odwrotnie. — Począwszy od listopada co tydzień zadanie szkolne.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Elementarna nauka o zdaniu pojedynczem i o składni zgody, odmiana imienia i słowa. Pisownia i znaki pisarskie. Czytanie wzorów, opowiadanie i deklamacya. Co tydzień ćwiczenie ortograficzne, w 2-giem półroczu nadto jeszcze ćwiczenia stylistyczne szkolne, przy końcu roku i domowe.

JĘZYK RUSKI: 2 godz. tyg. — Rozkład nauki jak w języku polskim, 3 zadania na miesiąc.

JĘZYK NIEMIECKI: 6 godz. tyg. — Z gramatyki: Odmiana imion i słów w połączeniu z najpotrzebniejszemi regułami pisowni i składni szyku. Przerabianie ustępów niemieckich i wygłaszanie niektórych ustępów z pamięci. Co tydzień wypracowanie szkolne.

GEOGRAFIA: 3 godz. tyg. — Poglądowe wyjaśnienie najważniejszych pojęć geograficznych. Łuk słoneczny w różnych porach roku, oryentowanie się w rzeczywistem otoczeniu, na mapie i na globusie. Podział mórz i stałego lądu, położenie najważniejszych państw i miast, ciągłe ćwiczenia w odczytywaniu map. Rysowanie najprostszych przedmiotów geograficznych.

MATEMATYKA: 3 godz. tyg. — W 1. półroczu arytmetyka, w 2. półroczu także geometrya. Z arytmetyki: Układ dziesiętny liczb, cztery działania liczbami całkowitemi niemianowanemi i mianowanemi, ułamkami dziesiętnymi; metryczne miary i wagi; podzielność liczb, rozkładanie liczb na czynniki, najprostsze ćwiczenia wstępne do rachunków ułamkami zwyczajnymi wraz z ćwiczeniami w poszukiwaniu wspólnej miary i wielokrotności. Z geometryi: Wstępne pojęcia, linie, kąty, trójkąty i ich najważniejsze własności. Ćwiczenia domowe co lekcyę, co miesiąc zadanie szkolne.

HISTORYA NATURALNA: 2 godz. tyg. — W pierwszych 6 miesiącach: Zwierzęta ssące i owady, w 2. półroczu (przez 4 miesiące) botanika: pojęcia wstępne, opis roślin aż do wargowych włącznie.

RYSUNKI: 4 godz. tyg. — Podział przestrzeni, pion i poziom. Pojedyncze bryły geometryczne, objaśnione na modelach. Rysowanie z wolnej ręki podług wzoru podawanego przez naucz. na tablicy linii prostych, kątów, trójkątów, czworoboków, wieloboków, koła i linii krzywych wolnogiętych

w rozmaitych kombinacyach, położeniach i wielkościach Ornament geometryczny płaski.

II. klasa (dwa oddziały).

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Dzieje starego zakonu.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 8 godz. tygod. — Powtórzenie i uzupełnienie form prawidłowych; formy nieprawidłowe imion i czasowników, przyimki, ważniejsze spójniki, prawidła dotyczące imion własnych miast; główne prawidła ze składni: accus. i nom. c. inf., zdania zamiarowe i skutkowe, abl. abs., coniug. periphr., gerundium i gerundivum. Co miesiąc 4 zadania: 3 szkolne, 1 domowe.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Elementarna nauka o zdaniu złożonem, powtarzanie i uzupełnianie nauki o formach; czytanie wzorów, opowiadanie, deklamacya. Co miesiąc 3 zadania, naprzemian domowe i szkolne, w miarę potrzeby także dyktaty.

JĘZYK RUSKI: 2 godz. tyg. — Uzupełnienie nauki o zdaniu złożonem i formach. Czytanie wzorów, opowiadanie, deklamacya. Po 3 zadania na miesiąc.

JĘZYK NIEMIECKI: 5 godz. tyg. — Powtórzenie i uzupełnienie nauki wyłożonej w I. kl., czasowniki mocne i nieregularne, przysłówki, przyimki i spójniki. Najważniejsze prawidła składni, szyku i rządu. Czytanie, tłómaczenie, memorowanie, opowiadanie ustępów zwięzłych połączone z ciągłem ćwiczeniem w wyrażaniu się po niemiecku. Co miesiąc 4 zadania, przeważnie szkolne.

GEOGRAFIA i HISTORYA: 4 godz. tygod. — Geografia fizyczna i polityczna Azyi i Afryki. Pionowy i poziomy układ tudzież hydrografia Europy. Opis fizyczny i polityczny krajów południowej i zachodniej Europy, ćwiczenia kartograficzne. — Dzieje starożytne, podania, najważniejsze osobistości i zdarzenia, przedewszystkiem z dziejów greckich i rzymskich.

MATEMATYKA: 3 godz. tygod. — Z arytmetyki: Dokładne przerobienie rachunków ułamkami zwyczajnymi, zamiana ułamków zwyczajnych na dziesiętne i odwrotnie, stosunki, proporcye, reguła trzech, rachunek procentu. — Z geometryi: konstrukcya i przystawanie trójkątów, najważniejsze własności koła, czworoboków i wieloboków. Częste ćwiczenia domowe, trzy zadania szkolne w półroczu.

HISTORYA NATURALNA: 2 godz. tyg. — W pierwszych 6 miesiącach: ptaki, gady, płazy, ryby i niższe ustroje.

W II. półr. przez 4 miesiące rośliny złożone, nago zalążkowe, rodniowce i niższe.

RYSUNKI: 4 godz. tygod. — Rysunek geometrycznych brył według zasad perspektywy z modeli drewnianych z nauką o oświetleniu i cieniowaniu. Łatwy ornament roślinny płaski w konturze z wspólnego wzoru.

III. klasa (dwa oddziały).

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Dzieje nowego zakonu.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 6 godz. tyg. — Z gramatyki: Składnia zgody i przypadków, nauka o przyimkach. Z Korneliusza Neposa czytano żywoty Miltiadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Cymona, Epaminondasa i Pelopidasa. Zadania dwa szkolne i jedno domowe co miesiąc.

JĘZYK GRECKI: 5 godz. tyg. — Prawidłowa odmiana imion, a z odmiany słowa: cała konjugacya t. z. verba pura, verba contracta, nareszcie verba muta i liquida do perfectum activi. Tłómaczenie z greckiego na polskie i odwrotnie. — Co miesiąc 2 zadania, naprzemian domowe i szkolne.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Systematyczna nauka deklinacyi, składnia rządu, i nieodmienne części mowy. Czytanie wzorów, opowiadanie, deklamacya. Co 14 dni zadanie, naprzemian domowe i szkolne.

JĘZYK RUSKI: 2 godz. tyg. — Rozkład nauki jak w języku polskim, co dwa tygodnie 1 zadanie.

JĘZYK NIEMIECKI: 4 godz. tyg. — Systematyczna nauka gramatyki w zakresie form i składni rządu. Czytanie, tłómaczenie, opowiadanie, uczenie się na pamięć, w połączeniu z ciągłem ćwiczeniem w wyrażaniu się po niemiecku. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

GEOGRAFIA i HISTORYA: 3 godz. tyg. — Geografia Niemiec, północnej i wschodniej Europy, Ameryki i Australii, objaśnienia stosunków klimatycznych, ćwiczenia w szkicowaniu map. Z historyi: najważniejsze osobistości i wydarzenia z dziejów średniowiecznych z szczególnem uwzględnieniem dziejów austr. węg. monarchii.

MATEMATYKA: 3 godz. tyg. — Z arytmetyki: Cztery działania ilościami algebraicznemi, potęgowanie i pierwiastkowanie, liczby niezupełne, skrócone mnożenie i dzielenie. — Z geometryi: Mierzenie długości i powierzchni, porównywanie, zamiana i dzielenie figur prostokreślnych, twierdze-

nie Pytagorasa, najważniejsze wiadomości o podobieństwie utworów geometrycznych. — Zadania jak w klasie I.

NAUKI PRZYRODNICZE: 2 godz. tyg. — W 1. półroczu z fizyki: Ogólne własności ciał, o cieple i o pierwiastkach wraz z najważniejszymi chemicznymi związkami tychże, w 2. półroczu mineralogia i petrografia.

RYSUNKI: 4 godz. tyg. — Rysowanie brył geometrycznych złożonych i pojedynczych członków architektonicznych z modeli drewnianych i gipsowych. Ornament płaski polichromiczny z epok stylów klasycznych i średniowiecznych. Dalszy ciąg nauki o oświetleniu i najważniejsze wiadomości z nauki o harmonii barw.
Ćwiczenia pamięciowe.

IV. klasa (dwa oddziały).

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Nauka o obrzędach kościelnych.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 6 godz. tyg. — Z gramatyki: Składnia słowa na podstawie stosownych ćwiczeń według książki Próchnickiego dla kl. IV., a z metryki hexameter daktyliczny. Lektura: Caes. Comm. de bello Gall. lib. I. z ks. V. 15 rozdziałów i ks. VII. Z Owidego: Niobe, Philemon et Baucis. Co miesiąc dwa zadania szkolne i jedno domowe.

JĘZYK GRECKI: 4 godz. tyg. — Z gramatyki powtórzono materyał z III. klasy i wzięto od perf activi całą resztę nauki o formach słowa i najgłówniejsze rzeczy ze składni. Naukę tę oparto na tłómaczeniu stósownych ćwiczeń z greckiego na polskie i odwrotnie. Miesięcznie dwa zadania.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Systematyczna nauka konjugacyi i składni w obrębie czasownika, tudzież nauka o zdaniach złożonych i okresach. Wierszowanie. Czytanie wzorów, opowiadanie, deklamacya — Miesięcznie dwa zadania, naprzemian domowe i szkolne.

JĘZYK RUSKI: 2 godz. tyg. — Rozkład nauki i ćwiczenia piśmienne jak w języku polskim.

JĘZYK NIEMIECKI: 4 godz tygod. — Systematyczna gramatyka w zakresie nauki o zdaniu i uzupełnienie składni rządu. Swobodna reprodukcya czytanych ustępów prozaicznych i poetycznych z uwzględnieniem synonimów; uczenie się na pamięć. Nauka pisowni — Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

HISTORYA i STATYSTYKA: 4 godz. tyg. — Dzieje nowożytne, najważniejsze osobistości i zdarzenia; fizyczna i polityczna geografia monarchii austryacko-węgierskiej, ćwiczenia kartograficzne.

MATEMATYKA: 3 godz tyg. — Z arytmetyki: Zrównania pierwszego stopnia o jednej i więcej niewiadomych, zrównania drugiego i trzeciego stopnia, o ile stoją w związku z rachunkami geometrycznymi, podnoszenie do trzeciej potęgi i wyciąganie trzeciego pierwiastka, reguła trzech składana, procent prosty, reguła spółki, mieszaniny i rachunek łańcuchowy. — Z geometryi: Stereometrya. Zadania jak w III. klasie.

FIZYKA: 3 godz tyg. — W 1. półroczu: Magnetyzm, elektryczność, mechanika ciał stałych i niebieskich w 2 półr. hydrostatyka, hydrodynamika, aerostatyka, aerodynamika, akustyka i optyka

RYSUNKI: 4 godz. tyg — Studya łatwiejszych ornamentów greckich, rzymskich i epoki odrodzenia z modeli gipsowych. Ornament płaski polichromowany różnych stylów. Trudniejsze ornamenta z wzorów. Twory architektoniczne. Ćwiczenia pamięciowe.

V. klasa

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Dogmatyka ogólna.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 6 godz. tyg. — Lektura: Liv. z ks. I. 27 rozdziałów i wybór z ks. II. III. IV. VI. i XXI. Ovid. Metam: Quattuor humani generis aetates, Deucalion et Pyrrha, Fabula de Phaëtonte et Heliadibus, Coloni Lycii, Fabula de Mida. Fasti: De Hercule et Caco, Arion a delphino servatur, Fabula de Roma condita, Trist: De Iphigenia, De ultima nocte, De vita sua; Ex reliquis elegiis: In mortem Tibulli poëtae.

JĘZYK GRECKI: 5 godz. tyg. — Lektura z Chrestomatyi Fiderera Xenof. Anabasis: Powód do wojny i przygotowania wojenne, Pochód przez Cylicyę i Syryę, Przejście Eufratu, Życie i charakter Cyrusa, Hellenowie zawierają z Persami zawieszenie broni, Charakterystyka dowódców greckich, Śmierć Panthei, Obrona Sokratesa I. Homer Il. I., IV. Z gramatyki składnia zgody i rządu, z ćwiczeń odpowiednie ustępy, 4 zadania szkolne na półrocze.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Poznanie zwyklejszych gatunków prozy i poezyi na podstawie Wypisów. Wiadomości historyczno literackie o czytanych pisarzach. Przeczytano

w całości. Mickiewicza „Pana Tadeusza“ i Pola „Mohorta“. Wypracowań stylistycznych 7 na półr., dom. i szkolnych.

JĘZYK RUSKI: 1 godz. tyg. — Rozkład nauki jak w języku polskim. Jedno zadanie domowe lub szkolne na miesiąc.

JĘZYK NIEMIECKI: 4 godz. tyg. — Samodzielna reprodukcya na podstawie ustępów czytanych i uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. W półroczu 7 zadań (3 szkolne 4 domowe).

HISTORYA i GEOGRAFIA: 3 godz. tyg. — Dzieje starożytne aż do Grakchów; odpowiednie działy z geografii starożytnej.

MATEMATYKA: 4 godz. tyg. — Działania główne liczbami algebraicznemi, układy liczb, podzielność liczb, największa wspólna miara i najmniejsza wspólna wielokrotność, ułamki zwyczajne i dziesiętne, stosunki, proporcye pojedyncze i złożone, rachunek procentowy, reguła terminu i spółki i równania stopnia pierwszego o jednej i o dwóch niewiadomych. Z geometryi planimetrya. — Cztery zadania domowe, trzy zadania szkolne w półroczu.

HISTORYA NATURALNA: 2 godz. tyg. — W I. półroczu mineralogia i geologia, w II. półroczu botanika.

VI. klasa.

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Dogmatyka szczegółowa.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 6 godz. tyg. — Lektura: Sallustius: Bellum Jugurthinum, Cicero in Catil. I., Vergilius Aen. I., Eclog. I. i V., Georg. Descriptio veris, De pestilentia quondam in Alpibus Noricis orta, Caes. bellum civile wybór z ks. III. Z gramatyki wzięto naukę o użyciu i następstwie czasów i o trybach aż do imperativu. Ćwiczenia gramatyczno stylistyczne. — Miesięcznie jedno zadanie szkolne.

JĘZYK GRECKI: 5 godz. tyg. — Lektura: Z Hom. Il. ks. V. XVI. XIX. XXIII., Herodot ks. IX. w wyborze. Xenofon: Herkules na rozstajnej drodze i Obrona Sokratesa II. Z gramatyki składnia słowa do infinitivu, stosowne ćwiczenia z Schenkla. Zadania szkolne 4 na półrocze.

JĘZYK POLSKI: 4 godz. tyg. — Czytanie, objaśnianie i opowiadanie arcydzieł literatury narodowej od połowy XVI. do połowy XVIII. wieku według Wypisów polskich St. Tarnowskiego część I., z uwzględnieniem żywotów czytanych autorów i ich stanowiska w literaturze. Uzupełnie-

nie nauki szkolnej czytaniem domowem a mianowicie czytano: Heidenstein Pamiętniki; Pasek Pamiętniki; Sienkiewicz Ogniem i mieczem, Potop, Pan Wołodyjowski; Rzewuski Listopad; Niemcewicz Powrót posła. Zadania jak w V. klasie.

JĘZYK RUSKI: 1 godz. tyg. — Literatura ludowa i wyjątki z literatury narodowej od Kotlarewskiego do Szewczenki. Zadania jak w V. klasie.

JĘZYK NIEMIECKI: 5 godz. tyg. — Stylistyka i poetyka wyjaśniona na tle lektury, uczenie się na pamięć celniejszych ustępów. W półroczu 7 zadań (3 szkolne 4 domowe).

HISTORYA i GEOGRAFIA: 3 godz. tyg. — Dzieje państwa rzymskiego od Grakchów do końca historyi starożytnej; dzieje średniowieczne w całości i dzieje nowożytne do wojny trzydziestoletniej z uwzględnieniem dotyczącej geografii.

MATEMATYKA: 3 godz. tyg. — Potęgowanie, pierwiastkowanie, logarytmowanie i rozwiązywanie równań oznaczodych pierwszego stopnia o jednej i więcej niewiadomych i równania stopnia drugiego o jednej niewiadomej. Z geometryi: Stereometrya i trygonometrya aż do rozwiązywania trójkątów ukośnokątnych włącznie. Zadania jak w V. kl.

HISTORYA NATURALNA: 2 godz. tyg. — Z zoologii: Anatomia, fizyologia i biologia człowieka i zwierząt. Przegląd systematyczny całego państwa zwierzęcego.

VII. klasa.

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Etyka chrześciańsko-katolicka.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 5 godz. tyg. — Lektura: Ciceronis in Verrem or. IV., pro Ligario, Laelius sive de amicitia. Verg. Aen. II. 1—369, 506—558 i 634 do końca, VI. 703 do końca, IX. Nysus et Euryalus, X. De Pallante. Z gramatyki powtórzono naukę o trybach, wzięto imiona słowne i tłómaczono stosowne ustępy z Ćwiczeń Próchnickiego. Co miesiąc zadanie szkolne.

JĘZYK GRECKI: 4 godz. tyg. — Lektura: Demostenes Olynth. I. II. Philipp. III. i „O pokoju“. Homer Odyss. VI. VIII. XI. XXII. Z gramatyki: infinitivus i participium. Na półrocze 4 zadania szkolne.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Czytanie arcydzieł literatury narodowej w wyjątkach podług Wypisów, w I. półr. do Mickiewicza, w II. półr. do Słowackiego (włącznie). Dalszy ciąg historyi literatury do Słowackiego (włącznie).

W całości czytano: Lillę Wenedę a w domu czytali uczniowie: Słowackiego Anhelli, Balladyna i Książe niezłomny; Kraszewskiego Powrót do gniazda; Korzeniowskiego Spekulant; Byrona Więzień Chillonu. Celniejszych ustępów uczono się na pamięć. Wypracowań stylistyczoych 5 na półrocze.

JĘZYK RUSKI: 1 godz. tyg. — Czytanie i objaśnianie według Wypisów ważniejszych rodzajów literatury ludowej z estetycznemi uwagami o rodzajach ludowej poezyi od Szewczenki do najnowszych czasów Domowa lektura: Czajczenki Soniasznyj promiń, Lewicki Nad czornym morem w II. półr. Dwi ruski narodnosty Kostomarowa i Ustyanowycza Jaropołk. Jedno zadanie co miesiąc.

JĘZYK NIEMIECKI; 4 godz. tyg. — Pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego aż do Klopstocka, Dokładniejsza na lekturze oparta znajomość epoki klasycznej od Klopstocka do r. 1794. Memorowanie. W całości czytano Goethego Hermann u. Dorothea, i Lessinga Minna von Barnhelm. Na lekturę domową Kaufmann von Venedig i Götz von Berlichingen. 5 zadań w półroczu (3 szk. 2 domowe).

HISTORYA i GEOGRAFIA: 3 godz. tyg. — Dzieje nowożytne od wojny trzydziestoletniej do czasów najnowszych.

MATEMATYKA: 3 godz. tyg. — Równania drugiego i wyższych stopni o dwóch i więcej niewiadomych, rozwiązywanie równań nieoznaczonych pierwszego i drugiego stopnia, szeregi arytmetyczne i geometryczne i zastosowanie tychże do rachunku procentu składanego, permutacye, kombinacye i waryacye, oraz twierdzenie Newtona o dwumianie. Z geometryi: Trygonometrya i geometrya analityczna. Zadania jak w V. klasie.

FIZYKA: 3 godz. tyg. — Wstęp, ogólne własności ciał, statyka i dynamika ciał stałych, ciekłych i lotnych, ciepło i chemia nieorganiczna.

LOGIKA: 2 godz. tyg. — Logika elementarna.

VIII klasa.

RELIGIA: 2 godz. tyg. — Historya kościelna.

JĘZYK ŁACIŃSKI: 5 godzin tyg. — Lektura: Horat. Dwadzieścia ód, jedna epoda, dwie satyry, dwa listy. Tacit. Germania 1—27; Annales. Wybór z ks. III, IV. i VI. Ćwiczenia stylistyczne. Zadania jak w VII. klasie.

JĘZYK GRECKI: 5 godz. tyg. — Lektura: Platona Apologia Sokratesa, Kryton i ostatnie rozdziały z Phaedona, Sophokles Antygona; Hom. Odysea I.

JĘZYK POLSKI: 3 godz. tyg. — Czytanie dalszego ciągu arcydzieł literatury narodowej wieku XIX według Wypisów. W całości przeczytano: Krasińskiego Nieboska komedya, Przedświt; jako lekturę domową Makbet i Koryolan. Historya literatury XIX. wieku. Deklamacya. Zadań w I. półr. 5 (dom. i szk.), w II. półr. 4 (1 dom. 3 szk.)

JĘZYK RUSKI: 1 godz. tyg — Czytanie celniejszych dzieł literatury staroruskiej do XVIII wieku według Wypisów. W całości czytano: Iłowajski: Istorya Rusy, Ohonowski: Halszka Ostrogska i Hrebinki Czajkowski.

JĘZYK NIEMIECKI: 4 godz, tyg — Przeczytano: Schillera Jungfrau von Orleans, Goethego Iphigenie auf Tauris, wybór prozy i wyjątki z dzieł nowszych poetów austr. według Wypisów Petelenza — Wernera Z hist, literatury: Epoka klasyczna od r. 1794 do śmierci Goethego. Pisarze austryaccy czasów nowszych. Treściwy pogląd na dzieje piśmiennictwa niemieckiego po śmierci Goethego. Memorowanie. Na lekturę domową: Julius Caesar i Wilhelm Tell.

MATEMATYKA: 3 godz. tyg. — Powtórzono cały materyał. Zadanie jak w V. klasie.

FIZYKA: 3 god. tyg. — Chemia organiczna, magnetyzm, elektryczność, nauka o ruchu drgającym, akustyka, optyka i kosmografia.

PSYCHOLOGIA: 2 godz tyg. — Psychologia empiryczna.

Nauka religii mojżeszowej.

I. klasa. Historya biblijna do śmierci Mojżesza w związku z zasadami wiary. Dziesięcioro przykazań. Modlitwa poranna i błogosławieństwa.

II. klasa. Historya biblijna od Jozuego do podziału państwa w związku z zasadami wiary. Objaśnienie dekalogu. Obowiązki względem Boga. Święta i posty. Modlitwa wieczorna i błogosławieństwo przy szczególnych uroczystościach.

III. klasa. Historya biblijna od podziału państwa do powrotu z niewoli babilońskiej. Trzy nauki główne wyznania mojżeszowego. Obowiązki względem ludzi. Najważniejsze przepisy ceremonialne. Modlitwa na sobotę. Halell.

IV. klasa. Historya izraelitów pod panowaniem Syryi, Machabeusze. Panowanie Rzymian. Upadek państwa. Bar Kochba. Najważniejsze przepisy ceremonialne i rytualne.

V. klasa. Ustawy moralne i etyczne.

VI. klasa. Moralność i etyka na podstawie trzech pierwszych rozdziałów przypowieści ojców „Pirke Abot“. Tłómaczenie trenow Jeremiasza.

VII. klasa. Moralność i etyka na podstawie 4, 5 i 6 rozdziału w „Pirke Abot“.

VIII. klasa, Historya Żydów w diasporze z biografiami najsławniejszych mężów.

Plan nauki przedmiotów nadobowiązkowych.

HISTORYA kraju rodzinnego. Nauki tego przedmiotu udzielano w klasach III. i IV. w obydwóch półroczach, w kl. VI. II. półr., w kl. VII. i VIII. w pierwszem półr. po jednej godzinie tygodniowo, w II. półroczu VII. kl. zaś w dwóch godzinach tygodniowo według programu przez Wysoką c. k. Radę Szkolną krajową poleconego.

ŚPIEW. Oddział I. 2 godziny tygodniowo. Uczniów przy końcu roku 37. Z części teoretycznoj wzięto podług podręcznika d'Arma Dietza część I. O tonie, o rejestrach, o postawie ciała i układzie ust, oddechu, narządzie głosowym, mutacyi i pielęgnowaniu głosu. Z części praktycznej wzięto: Nuty i pauzy, rytm, znaki chromatyczne, gama i jej budowa i interwale. Nadto z ćwiczeń Troschla, Hauptmana i Zöllnera wzięto 25 solfedżiów i ze śpiewnika Dietza pięć pieśni światowych na jeden głos.

Oddział II. 2 godziny tygodniowo, uczniów przy końcu roku było 41. Uczniowie powtórzyli zakres nauki kursu I. rozszerzony i uzupełniony teoretycznie i praktycznie podług szkoły Horbowskiego.

Uczniowie oprócz pieśni zastosowanych do okresów kościelnych, śpiewali mszę żałobną Moniuszki, Ziętarskiego i Stefaniego, nadto mszę żałobną Moniuszki, któreto utwory śpiewali podczas nabożeństwa w kościele. Prócz tego kilka pieśni światowych, z których niektóre wykonano na wieczorku urządzonym ku czci Mickiewicza.

RYSUNKI GEOMETRYCZNE. Dwa oddziały po 2 godziny tygodniowo. W I. oddz. 20 uczniów. Rzuty prostokątne na jedną płaszczyznę. Rzuty punktu na dwie i trzy płaszczyzny. Sprowadzenie płaszczyzn rzutów do jednej płaszczyzny rysunku. Rzuty prostej na dwie płaszczyzny. Ogólne określenia i rzuty wielościanów. Rzuty i siatki ostrosłupów i graniastosłupów. Rzuty i siatki wielościanów foremnych. Ślady prostej i płaszczyzny na rzutniach. Proste i punkty na płaszczyźnie. Dwie i trzy płaszczyzny. Narożе trójścienne. Zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyźnie. Cienie odcinków i figur płaskich na płaszczyznach rzutów. Obroty punktów około prostych. Kłady płaszczyzn. Rzeczywiste wielkości odcinków i kątów. Transformacye płaszczyzn rzutów. Płaski przekrój ostrosłupów. (Kolineacya środkowa). Płaski przekrój graniastosłupów. (Pokrewieństwo środkowe). Punkty przebicia prostej z wielościanami. Cienie wielościanów. Wzajemny przekrój dwu wielościanów. Cienie rzucone wielościanów na wielościany.

Oddział II. 9 uczniów. Ogólne wiadomości o liniach krzywych. Krzywe rzędu drugiego. Ogólne wiadomości o powierzchniach. Rzuty powierzchni stożkowych i walcowych. Konstrukcya płaszczyzn stycznych do powierzchni stożkowych i walcowych. Przekroje powierzchni stożkowych i walcowych płaszczyznami. Rozwijanie powierzchni stożkowych i walcowych na płaszczyźnie. Przenikanie się powierzchni stożkowych i walcowych. Cienie stożków i walców. Powierzchnie obrotowe i ich rzuty. Konstrukcya płaszczyzn stycznych do powierzchni obrotowych. Płaski przekrój powierzchni obrotowych. Przenikanie się powierzchni obrotowych. Cienie powierzchni obrotowych. Ogólne pojęcia rzutów środkowych i perspektywy. Proste i płaszczyzny przesunięte przez oko. Proste dowolne. Płaszczyzna dowolna. Proste i punkta na płaszczyźnie. Dwie płaszczyzny. Prosta i płaszczyzna. Kłady płaszczyzn. Punkty dzielenia. Zagadnienia o punkcie, prostej i płaszczyźnie. Perspektywy figur płaskich. Perspektywy wielościanów i powierzchni. O rysowaniu perspektyw przedmiotów technicznych.

KALIGRAFII udzielano w dwóch godzinach tygodniowo uczniom klasy I—IV. Uczęszczało uczniów 98. Uczniowie klasy pierwszej w liczbie 49 stanowili oddział pierwszy; uczniowie klasy II—IV. w liczbie 49 oddział drugi. W oddziele pierwszym ćwiczyli się uczniowie w pisaniu głosek polskich i niemieckich, pisząc za nauczycielem według wzoru podanego na tablicy; w oddziele drugim pisali uczniowie II kl.

według wzorów pisma Józefa Piórkiewicza i Kazimierza Nowickiego, uczniowie zaś klasy III. i IV. ćwiczyli się w piśmie rondowem i ozdobnem.

GIMNASTYKA: Uczniowie ćwiczyli w 6 oddziałach, każdy w 1 godzinie tygodniowo. Przez 20 minut przerabiano ćwiczenia wspólne (gimnastyka szwedzka) według planu, w następnych 40 minutach trzy zastępy ćwiczyły naprzemian na przyrządach (gimnastyka niemiecka). Uczniowie niższego gimnazyum wykonywali ćwiczenia 1 i 2 stopnia trudności, wyższego gimnazyum nawet 3 stopnia.

I. oddział liczył 24. uczniów, II. 32., III. 28, IV. 31., V. 27., VI. 30. — razem 172 uczniów.

Nauczyciele przedmiotów nadobowiązkowych pobierają remuneracyę z funduszu naukowego.

III. Temata do wypracowań piśmiennych.

a) W języku polskim.

Klasa V.

1. Obraz przyrody w jesieni.
2. Przebieg sporu między Achillesem, a Agamemnonem (Na tle I. ks. Iliady.)
3. Dwór w Soplicowie i jego otoczenie. (Na tle I. ks. Pana Tad.)
4. Jak osiągnął Tarkwiniusz Priskus władzę królewską w Rzymie? (Na tle lektury szkol. Liv. lib. I.)
5. Opowiadanie Klucznika o zamku i tragicznej śmierci ostatniego z Horeszków (Na tle II. ks. Pana Tadeusza.)
6. Położenie Greków po bitwie pod Kunaksą.
7. Sieciński w podaniu ludowem, a w historyi. (Na podstawie Gawędy A. Mickiewicza „Popas w Upicie“ i historyi polsk.)
8. Losy Haliny (Według Wiesława Brodzińskiego).
9. Przygody Skawińskiego (Według nowelli Sienkiewicza „Latarnik“)
10. Zalety Hannibala jako wodza (Według łacińskiej lektury Liv. lib. XXI.)
11. Powstanie i rozwój trybunatu w Rzymie.
12. Dwór Maćka Dobrzyńskiego (Pan Tadeusz).

13. Jak wyrażają tęsknotę za krajem rodzinnym Kl. Janicki i Konst. Gaszyński w swych eleg „Tęsknota za krajem“. Według lektury szkolnej.
14. Bitwa pod Beresteczkiem. Według szkicu histor. L. Kubali.

Klasa VI.

1. Ogień i jego znaczenie.
2. Zajęcia i przyjemnśoci szlachcica na wsi w porze jesiennej. Według M. Reya „Żywot poczciwego człowieka“.
3. Alexander Wielki, a Hannibal. Zestawienie porównawcze
4. A. Frycz Modrzewski jako pisarz polityczny na podstawie wyimków z dzieł jego w szkole czytanych.
5. Gościnność u Greków, a gościnność naszych czasów.
6. Tok myśli trenu XIX. J. Kochanowskiego p. t „Sen“ i stosunek do poprzednich.
7. Mowa i pismo: dwa środki porozumiewania się ludzi.
8. Jakie stosunki polskie charakteryzuje J. Kochanowski w „Odprawie posłów greckich?
9. Proces oddychania i krążenia krwi w ciele ludzkiem (Według nauki szkoluej)
10. Rola i zasługi J. Zamojskiego w wyprawie Stefana Batotorego na Moskwę. Według lektury dom. „Pamiętniki Heidensteina“.
11. Na tle osnowy III. kazania sejmowego „O zgodzie domowej“ wykazać stanowisko Piotra Skargi jako kaznodziei i patryoty.
12. Czyny bohaterskie Kmicica podczas oblężenia Częstochowy. (Potop, lektura domowa)
13. „Liberum veto“ jego istota i historya — według ustępu z dzieła Stanisł. Konarskiego „O skutecznym rad sposobie“.
14 Ks. Augustyn Kordecki. Na podstawie domowej i szkolnej lektury.

Klasa VII.

1. „Żale Sarmaty“ Karpińskiego, a „Głos umarłych“ Naruszewicza. Zestawienie porównawcze.
2. Stanisława Konarskiego działalność reformatorska i zasługi.
3. Pełen głębokich myśli wiersz A. Morsztyna p. t. „Non fecit taliter ulli nationi“, rozwinąć w szersze opowiadanie.
4 Stanowisko Fr. Morawskiego na podstawie listów do klasyków i romantyków.
5. Jakie znaczenie miały dla Greków igrzyska Olimpijskie?

6. Porównać co do treści i formy wiersz Fr. Wężyka: „Smutno mi Panie“ i wiersz J. Słowackiego: „Hymn o zachodzie słońca na morzu“ („Smutno mi Boże“).
7. Jak połączył Mickiewicz w Panu Tadeuszu: „Zabawy i spory wśród cichej wsi litewskiej ..“ z ogólnymi ówczesnymi wypadkami w Europie?
8. Jacek Soplica w Panu Tadeuszu i A. Kmicic w Potopie.
9. Zasługi Kazimierza W. około oświaty, przemysłu i rolnictwa w Polsce.
10. Komisyi Edukacyjnej powstanie, działalność i znaczenie.

Klasa VIII.

1. „Pacta conventa“ ich rozwój i wpływ na dzieje Polski.
2. Jak łączy się z całością Konrada Wallenroda ballada „Alpuhara“?
3. Jakie znaczenie miały dla ludzkości walki pod Tours i Poitiers w r. 732. a pod Wiedniem w r. 1683?
4. Graecia victa Romanos cepit victores.
5. Rozebrać i porównać J. Kochanowskiego zdanie ze „Sobótek“

„Pracuj we dnie, pracuj w nocy,
„Trudno bez pańskiej pomocy“

i zdanie Schillera: „Von der Stirne heiss
„Rinnen muss der Schweiss,
„Soll das Werk den Meister loben;
„Doch der Segen kommt von Oben“
(das Lied von der Glocke).

6. Węgiel w przyrodzie i jego znaczenie.
7. Nauki i sztuki w Atenach za Periklesa.
8. Rozwinąć i uzasadnić zdanie Józefa Szujskiego: „Pamięcią wielkich w ojczyźnie ludzi dźwiga się naród, krzepi się duch“.

---

b) W języku ruskim.

Klasa V.

1. Вересень.
2. Зміст „Слова о полку Ігоревім*.
3. Відкрите руїн Нїнїви (на основі нїмецкої лектури).

4. Порівнати Куліїшеву „Орисю“ з VI. піснею Одисеї.
5. Укаране лукавство (на основі „Богатого Марка“).
6. Сегорічна зима.
7. Зміст „Нурця“ Шіллєра.
8. Вплив християньства на домове і публичне житє в домонґольскій Руси (на основі лектури).
9. Покоренє Італії Римлянами.
10. Клопоти і неповодженя Мартина Борулї.

Klasa VI.

1. Почитанє сил природи в піснях мітично обрядових.
2. Які відносини внутрішні в римскій републицї спонукали виступленє Ґрахів і які переведено реформи на користь пролєтарів?
3. Побут невільників в турецкій і татарскій неволї (на основі дум).
4. Стан моральности в Римі в часах Юґурти.
5. Значінє лицарства.
6. Благородні появи в „Наталцї Полтавцї“.
7. Значінє Квітки.
8. Розбір Шевченкового „Засьпіву“.

Klasa VII.

1. Розбір і значінє „Неофітів“ Шевченка.
2. Система кольонїяльна іспаньска і портуґальска в XVI. столітю.
3. Характеристика Ольґерда і Кейстута (на основі Антоновича).
4. Котра личність в „Ярополку“ є траґічною?
5. Ріжницї між украіньским а росийским народом (на основі лектури).
6. Порівнанє Чайченка з Нечуєм-Левицким.
7. Виказати, чим знаменні в істориї всесьвітній століття XV.—XIX.
8. Стан Франциї перед великою революциєю.

Klasa VIII.

1. Розвій рускої наукової лїтератури від 1860 р.
2. О обовязках молодця зглядом Бога і вітчини.
3. Характеристика і значіне Несторової лїтописи.
4. Характеристика Сократа.
5. Участь природи в „Слові о полку Ігоревім“.
6. Ученик подасть, який твір лїгературний єму найбільше подабав ся і чому?
7. Вік XVI. і XVIII. в істориї Руси і Польщі з узглядненєм західної Европи.
8. Догана мудрого більше варта, нїж похвала нерозумного.

---

c) W języku niemieckim.

Klasa V.

1. Gedankengang des Rückert'schen Gedichtes „Mahnung zur Selbstthätigkeit“.
2. Eine misslungene Hahnenjagd.
3. Einfluss der Geographie Ägyptens auf seine Geschichte.
4. Das Salz im Haushalt der Natur.
5. Die Stadt Athen zur Zeit ihrer höchsten Blüte
6. Die Gestalt des Astyages in der Kyropädie.
7. Xenophon als Führer der Zehntausend.
8. Die Organisation des griechischen Seebundes.
9. Das Schicksal eines Naphtaindustriellen.
10. Die Geschichte der Erde.
11. Was erfahren wir aus den „Kranichen des Ibykus“ von diesem griechischen Sänger?
12. Wie verehrten die alten Römer ihre Götter?
13. Die Geschichte von dem Bogen des Pandaros.
14. Inhaltsangabe des Goetheschen Gedichtes „Hochzeitslied“.

Klasa VI.

1. Welche Umstände beweisen, dass die Poesie älter ist als die Prosa?
2. Was weiss Menelaos von dem verschollenen Odysseus zu berichten?
3. Der Zweikampf zwischen Diomedes und Pandaros.

4. Der italienische Wunderdoctor.
5. Der Widerschein mittelalterlicher Verhältnisse im Reineke Fuchs.
6. Gedankengang des Gedichtes „Der letzte Dichter“.
7. Jugurthas Schicksal nach Sallust.
8. C. Marius als Mensch und Feldherr.
9. Der Schiffbruch. Auf Grund der Lectüre.
10. Durch welche Mittel wurden die Kreuzzüge ins Werk gesetzt?
11. Das Schicksal eines Sandkorns.
12. Das rührende Motiv in Seidls Gedicht „Der todte Soldat“.
13. Erklärung der Allegorie in Vergils 5. Bucolica.
14. Inhalt und Idee des Hebbelschen Gedichtes „Der Bramine“.

Klasa VII.

1 Das Vordringen des germanischen Elements im Römerreich am Ausgange des Alterthums.
2) Die Exposition des 1. Actes im Kaufmann von Venedig.
3. Das Schicksal der Dianabildsäule in Segesta.
4. Welche Bedeutung haben für die Handlung die 3 Kästchen im Kaufmann von Venedig?
5. Die Dienerrollen in Minna v. Barnhelm.
6. Charakteristik der Regierung Ludwigs XIV.
7. Die handelnden Personen in Klopstocks Messias.
8. Welchen Einfluss hat die Reformation auf die Literatur und ihre Arten geübt?
9. Wie weicht Vergil in seiner Darstellung von der bekannten Laokoongruppe ab?
10. Besprechung des Conflicts in Hermann und Dorothea.

Klasa VIII.

1. „Weh dem, der zu der Wahrheit geht durch Schuld, Sie wird ihm nimmermehr erfreulich sein“.
2. Die ältesten historischen Bewohner Österreichs und ihre Cultur.
3. Horazens Ansicht von der Dichtkunst.
4. Die Verkehrsmittel in alter und neuer Zeit.
5. Es soll der Sänger mit dem König gehen, Sie beide wohnen auf der Menschheit Höhen.
6. Wie die Vorstellungen in unserem Geiste entstehen und wirken.
7. Welche Bedeutung hat Goethes Ausspruch „Ein unnütz Leben ist ein früher Tod“, und in welchen Fällen lässt er sich anwenden?

8. Die Völkerzüge des Alterthums.
9. Gedanken eines gebildeten Wanderers beim Anblick einer Burgruine.

Zagadnienia do piśmiennego egzaminu dojrzałości.

Piśmienny egzamin dojrzałości odbywał się w 2 oddziałach.

1. **Język łaciński**. Dla obydwóch oddziałów: a) Przełożyć na język polski: Cicero. Pro M. Marcello cap. I. II. §. 1—6 od słów: „Diuturni silentii“ do słów: „sunt alia maiora“. b) Przełożyć na język łaciński z Dziejów powszechnych Weltera-Sawczyńskiego, część I. ustęp na str. 69 od słów: „Wzmocniwszy wojsko“ do str. 71. do słów: „Król nam przewodzi“.

2. **Język grecki**. Dla obydwóch oddziałów: Przełożyć na język polski Sofoklesa Philoctet 343—381.

3. **Język polski**. Dla obydwóch oddziałów: „Jak tłómaczy Mickiewicz i Krasiński, a jak Kalinka upadek Polski“.

4. **Język ruski**. „Дунай в исторіи і тепер“.

5. **Język niemiecki**. Dla obydwóch oddziałów: „Welchen Gang hat die Cultur im Verlauf der Jahrhunderte genommen? (unter besonderer Berücksichtigung der Zustände in Hellas und Rom einerseits und der Zustände in den modernen Staaten anderseits).

6. **Matematyka**. Dla obydwóch oddziałów:

1. Rozwiązać równania: $\operatorname{tg} x + \operatorname{tg} y = 1{\cdot}8660254$
$x + y = 105$
2. Kulę o promieniu $r = 4{\cdot}5$ dm. przecinamy prostopadłą płaszczyzną do promienia w oddaleniu $^2/_5$ części od środka. Obliczyć powierzchnię wraz z podstawą i objętość mniejszego odcinka.
3. Ktoś wkłada do kasy 20000 K. na przeciąg 5 lat, aby po upływie tego czasu pobierać przez następujących 22 lat pewną rentę roczną. Jak wielką jest ta renta r, jeśli się liczy 5% od sta?

IV. Wynik egzaminu dojrzałości

przy końcu roku szkolnego 1901.

Do egzaminu dojrzałości przystąpiło 25 abituryentów, wszyscy ukończyli VIII. klasę w tutejszym zakładzie.

Uznano za dojrzałych uczniów publicznych z odzn. . 2

„ „ „ „ „ 19

Pozwolono poprawić egzamin z jednego przedmiotu po feryach uczniom publicznym 4

Razem 25

Wykaz abituryentów,

których uznano za dojrzałych na podstawie egzaminu, odbytego w dniach 12—15. czerwca 1901.

Liczba porz.	Imię i nazwisko	Miejsce i kraj urodzenia	Religia	Rok urodz.	Uczęszczał do gimnazyum w latach	Wynik egzaminu	Zamierzone studya
1	Alpern Naftali	Kołomyja Galicya	mojż.	1879	1890—1901	dojrzały	prawo
2	Baczes Wilhelm	Lwów „	„	1883	1894—1901	„	„
3	Bober Zdzisław	Złoczów „	rz. kat.	1879	1894—1901	„	„
4	Głowacki Jan	Kołomyja „	„	1881	1892—1901	„	filozofia
5	Hammer Seweryn	Horodenka „	„	1883	1894—1901	doj. z odzn.	„
6	Janicki Eugeniusz	Mikulińce „	„	1878	1894—1901	dojrzały	teologia
7	Knoblauch Stanisław	Kraków „	„	1879	1890—1901	„	„
8	Kohn Chaim	Jezierzany „	mojż	1882	1894—1901	„	prawo
9	Malarski Maksymilian	Horodenka „	rz. kat.	1882	1894—1901	„	filozofia
10	Mielnik Julian	Jabłonów „	gr. kat.	1882	1893—1901	„	„
11	Piotrowicz Stanisław	Rakowiec „	rz. kat.	1881	1894—1901	doj. z odzn.	„
12	Rapeport Ch. Feiwel	Ohladów „	mojż.	1881	1893—1901	dojrzały	prawo
13	Rosenbaum Józef	Bilcze „	„	1882	1894—1901	„	technika
14	Rozwadowski Teofil	Peczeniżyn „	rz. kat.	1879	1894—1901	„	„
15	Rzehak Wacław	Praga Czechy	„	1880	1894—1901	„	filozofia
16	Schaller Mendel Szaje	Kołomyja Galicya	mojż.	1881	1894—1901	„	medycyna
17	Sonenreich Ozyasz	Sadagura Bukowin.	„	1878	1892—1901	„	filozofia
18	Spulnicki Michał	Kołomyja Galicya	rz. kat.	1877	1893—1901	„	technika
19	Starzeński hr. Bron. Ed.	Mogilnica „	„	1883	1894—1901	„	filozofia
20	Wiesner Mordko	Kołomyja „	mojż.	1879	1892—1901	„	prawo
21	Wirski Jan	Kołomyja „	orm.	1882	1893—1901	„	„

V. Zbiory naukowe.

1. Biblioteka dla nauczycieli.

Biblioteka liczy dzieł 5022, map 114, atlasów 8, obrazów geogr. i hist. 117, globusów 5, monet srebrnych 38, miedzianych 143, modeli 5.

W bieżącym roku szkolnym *a) zakupiono:* Biblia złota klasyków; Petzold Caesar de bello gallico; Cybulski Tablice (plan Rzymu); Encyklopedya wychowawcza; Morawski Dzieje uniwersytetu jagielońskiego; Hensel Modele do starożytności rzymskich (d. c.); Pauly Realencyclopädie des class. Alterthums (ciąg dalszy); Pomniki Krakowa; Signio Hymn do Boga; Rethwisch Jahresberichte über das höhere Schulwesen; Sienkiewicz Krzyżacy; Tarnowski Historya literatury polskiej; Thesaurus linguae latinae.

Prócz tego prenumeruje zakład następujące pisma naukowe i pedagogiczne: 1) Muzeum, 2) Kwartalnik historyczny, 3) Przegląd polski, 4) Przewodnik naukowy i literacki, 5) Biblioteka warszawska, 6) Szkoła, 7) Wszechświat, 8) Kosmos, 9) Zeitschrift für österreichische Gymnasien, 10) Wochenschrift für classische Philologie, 11) Mittheilungen der geographischen Gesellschaft, 12) Lehrproben und Lehrgänge, 13) Österreichische Mittelschule, 14) Geographische Zeitschrift, 15) Przewodnik gimnastyczny, 16) Naturwissenschaftliche Rundschau, 17) Przewodnik bibliograficzny, 18) Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht, 19) Österreich. ungar. Monarchie in Wort und Bild, 20) Zeitschrift für Schulgesundheitspflege, 21) Poradnik językowy, 22) Wisła.

b) otrzymano w darze:

Wydawnictwa Akademii Umiejętności w Krakowie i wydawnictwa biura statystycznego Wys. galic. Wydziału krajowego. Eos, czasopismo filologiczne 2 zeszyty (dar dyrektora), Jahreshefte des österreichischen archäologischen Institutes in Wien.

2. Biblioteka dla młodzieży

liczy dzieł polskich 640, ruskich 282, niemieckich 598.

W bieżącym roku *a) zakupiono:* dzieła polskie:

Teresa-Jadwiga Kara boża, Orle skrzydła, Nad przepaścią, W imię przyjaźni; Zaleska Gwiazda Sudanu; Stephenson Skarby

na wyspie; Kalinowski Za siedmiu górami; Chwalibor Ofiara Żmudzina; U kolan babuni; Greinert Dzielny ułan polski; Bełza Zaklęte dzwony, Dawni królowie tej ziemi; Zieliński W szkole życia; Sta... Bez pana; Tuczyński Pustelnik; Grimm Baśnie; Morzycka Wielki charakter; Amicis Przez morza i stepy: Haggard Ridder Kopalnie króla Salomona; Neuteul Na lądzie i na morzu; Sokalski O Janie Kochanowskim; Tomek Boberski Zjawiska wulkaniczne; Poeche Dawne czasy, Złota Książeczka, Widoki świata, Wieniec grobowy, Zwierzęta i płody Afryki, Pierwsza morska podróż Kolumba, Na dalekim Oceanie; Zipper Cesarz i król Franciszek Józef I.; Sienkiewicz Ogniem i mieczem. Potop, Pan Wołodyjowski; Sedlaczkówna O życiu i czynach Kościuszki; Zahajkiewicz O Chodkiewiczu, Sassacus, Wśród Indyan; Gębarski Napoleon I. w Egipcie; Cooper Ostatni Mohikanin; Przyborowski Namioty Wezyra, Losy Cezara; Verhlicky Legenda o św. Prokopie; Kipling Księga puszczy; Anczyc Tyrteusz; Berlicz Dwie babki; Bogusławski Zabobon; Brehm Obrazy z życia zwierząt; Dubiecki Kudak. Obrazy i studya; Glogier Geografia historyczna ziem polskich; Greinert Anegdoty ks. Radziwiłła; Gawalewicz Dusza w odlocie; Kallenbach Wybór listów Mickiewicza: Korzeniowski Karpaccy Górale; Koźmian Stef. Czarniecki; Kramsztyk Ostatni z nieważników; Kraszewski Ostatnie chwile ks. Wojewody; Konopnicka O Mickiewiczu; Kubala Szkice historyczne; Klaczko Wieczory florenckie; Książka zbiorowa ku uczczeniu Adama Mickiewicza; Loziński Szaraczek i Karmazyn; Mickiewicz Złote myśli; Tarnowski Sienkiewicz H.; Szujski Reformacya i odrodzenie w Polsce, Rys piśmiennictwa świata niechrześciańskiego; Szajnocha Szkice historyczne; Małecki Życie i pisma Słowackiego; Smiles Prawdą a pracą: Ujejski Poezye 2 tomy; Orzeszkowa E. Nad Niemnem 3 tomy; Prus Bol. Wybór pism. 4 tomy; Pettenkoffer Powietrze i zdrowie; Urbanowska Z. Księżniczka.

Ruskie:

Іван Спілка „На чужині“; Коцюбиньский „Оповіданя“, „Дарунок для дїтий“, „Оповіданя для дїтий“; Кримского: „Переклады“; Пушкін „Байки“, Казки Андерсена ч I—V., Казки народні ч. 1. і 2.. Казки Брянчанїнова, Казки братів Ґріммів, Мальота „Без родини“, Мандибура „Олїмпія“, Левицкого „Правда руска“, Руденьского твори т. III. и IV. Левицкого „Іван Виговский“.

Niemieckie:

Gindely Geschichte des 30-jährigen Krieges; Hopp Geschichte der vereinigten Staaten v. Nordamerika; Brosien Karl

der Grosse; Keller Die ostafrikanischen Inseln; Richarz Neuere Fortschritte auf dem Gebiete der Elektricität; Graetz Das Licht und die Farben; Scheiner Der Bau des Weltalls; Weise Schrift und Buchwesen; Lange Xenophon; Miller Römisches Lagerleben; Hertzberg Kurze Geschichte der griechischen Colonisation; Ziegeler Aus Sicilien; Aly Horaz; Lange Thucydydes; Schulze Das römische Forum.

b) otrzymano w darze:

Der Herzenskaiser i Das Buch vom Kaiser (dar Ministerstwa)

3. Gabinet fizykalny

posiada 354 przyrządów i 9 tablic ściennych.

W bieżącym roku zakupiono: Maszynę dynamo-elektryczną i Telluryum Felkla.

4. Gabinet historyi naturalnej

posiada okazów w dziale zoologii 336, botaniki 45, mineralogii 231, w dziale ilustracyi do nauki historyi naturalnej zbiorów tablic 28, przyborów 30, sprzętów 20, dzieł w nowoutworzonym w myśl instrukcyi dziale książek 4.

Jako nowe nabytki zapisuje się: Wyjec rudy, Zbiór naturalnych kryształów, Zbiór przekrojów najważniejszych drzew, grupa kryształów fluorytu.

Z rzeczy nie podlegających inwentowaniu: 400 arkuszy papieru zielnikowego, 4 teki na preparata mikroskopów, przybory do oznaczenia minerałów (Löthrohrbesteck).

b) otrzymano w darze:

Zbiorek roślin (65 okazów) zebranych w południowych krajach monarchii austro-węgierskiej (dar nadpoborcy p. Kramarza).

5 Gabinet rysunkowy

ma modeli gipsowych 169, glinianych 19, drewnianych 55, drutowych 18, wzorów rysunkowych 605.

W bieżącym roku szkolnym zakupiono: 11 i 12. Andel Das polychrome Flachornament Heft 1—12. Modeli gipsowych Macholda 18, gotyckich 7.

6. Biblioteka książek szkolnych

liczy książek 1390.

W darze otrzymała biblioteka od uczniów 9 książek*) korzystało 139 uczniów, wypożyczając: 139 książek.

VI. Ważniejsze rozporządzenia Władz Szkolnych.

Rada szkolna krajowa z dnia 26. lipca 1900 l. 16914 rozporządziła, aby tutejsze dotychczasowe gimnazyum z językiem wykładowym polskim nosiło odtąd nazwę: „C. k. gimnazyum pierwsze“ a uczniowie tego gimnazyum nosili na czapkach pod literą G jedynkę rzymską.

JE. Pan Minister Wyznań i Oświaty reskryptem z dnia 27. grudnia 1900 l. 33504 rozporządził, aby w tutejszym zakładzie nauka języka ruskiego odbywała się odtąd jako nauka przedmiotu względnie obowiązkowego według planu naukowego A., ogłoszonego w sprawozdaniu c. k. Rady szkolnej krajowej za rok 1897/8.

Rada szkolna krajowa z dnia 21. maja 1901 l. 12998 przypomina dyrekcyom i gronom nauczycielskim, aby przestrzegając ścisłego wykonania przepisów o umundurowaniu uczniów nie dozwalały na żadne zmiany ani w kroju ani w barwie mundurków, na przebieranie się uczniów w ubrania cywilne, ani też na używanie mundurków bez odznak, oraz nakłaniały uczniów do porządnego i czystego utrzymywania mundurków.

---

*) W darze złożyli książki następujący uczniowie: Z klasy Ia Jarocki Józef 1 ks., z kl. Ib Ekert Bronisław 1 ks., z kl. IIb Wowkonowicz Wacław 2 ks., z kl. IIIa Sysak Tadeusz 2 ks, z kl IVa Sienkiewicz Franciszek 1 ks., z kl. VII. Wirski Jan 2 ks.

VII. WYKAZY STATYSTYCZNE.

	Klasa												Razem
	I.		II.		III.		IV		V.	VI.	VII.	VIII.	
	a	b	a	b	a	b	a	b					
1. Liczba uczniów.													
Z końcem roku szkolnego 1899/900 było	51[3]	51[1]	34	34	29[1]	31	31	28	29	30	24[1]	25	397[6]
Z początkiem 1900/901 przyjęto	59[1]	59	45[2]	49	35[1]	35	30	31	43	31	21	28	469[4]
W ciągu roku szkolnego przybyło	1	1[1]	2	1	.	2	.	1	.	3	.	1	12
Razem przyjęto	60[1]	60[1]	47[2]	50	35[1]	37	30	32	43	34	24	29	481[5]
Między tymi nowo przyjętych, a mianowicie:													
z poprzedniej klasy	53[1]	56[1]	45[2]	48	30	33	30	24	43	31	24	26	443[4]
powtarzających klasę	7	4	2	2	5[1]	4	.	8	.	3	.	3	38[1]
W ciągu roku opuściło zakład	9	10	3[1]	8	2	4	4	2	3	3	1	.	49[1]
Liczba uczniów z końcem roku 1900/901	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]
2. Miejsce urodzenia.													
Miasto Kołomyja	14[1]	19[1]	7[1]	13	7[1]	14	9	11	12	8	9	10	133[4]
powiat kołomyjski	8	5	5	.	2	1	1	4	2	.	2	1	31
inne powiaty galicyjskie	26	25	32	28	24	17	14	14	23	23	10	16	252
inne kraje koronne	3	1	.	1	.	.	1	1	2	.	2	2	13
zagranica	.	.	.	.	.	1	1	.	1	.	.	.	3
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]
3. Język ojczysty.													
Polski	51[1]	45[1]	44[1]	37	31[1]	30	24	28	38	29	23	28	408[4]
ruski	.	3	.	5	1	2	1	2	.	2	.	1	17
niemiecki	.	2	.	.	1	1	1	.	1	.	.	.	6
czeski	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]
4. Wyznanie religijne.													
Rzymsko-katolickie	30	22	33	16	18	21	14	16	26	20	12	13	241
ormiańsko-katolickie	1	.	1	1	1	.	1	.	.	.	.	3	8
grecko-katolickie	2	11	.	14	3	3	1	3	.	2	2	1	42
ewangielickie	1	2	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	5
mojżeszowe	17[1]	15[1]	10[1]	11	11[1]	8	10	11	13	9	9	12	136[4]
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]
5. Wiek uczniów.													
10 lat	1	3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	4
11 „	17	21	3	2	.	.	.	.	.	.	.	.	43
12 „	16	7	16	12	1	1	.	.	.	.	.	.	53
13 „	9	11	4	9	9	7	5	.	.	.	.	.	54
14 „	6	4	13	11	10[1]	8	6	4	1	.	.	.	63
15 „	2	4	7	4	8	6	4	5	9	.	.	.	49
16 „	.	.	1	2	5	8	7	6	12	7	1	.	49
17 „	.	.	.	2	.	3	1	8	5	6	4	.	29
18 „	.	.	.	.	.	.	2	5	11	5	2	8	33
19 „	.	.	.	.	.	.	1	.	1	7	8	5	22
20 „	.	.	.	.	.	.	.	.	1	5	3	2	11
21 „	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	3	5	10
22 „	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	7	9
23 „	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	2	3
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]
Przeciętny wiek uczniów	*12·—*	*12·08*	*13·05*	*13·04*	*14·21*	*14·66*	*15·33*	*16·55*	*16·0*	*18·—*	*19·1*	*20·1*	*15·06*

6. Miejsce zamieszkania rodziców.

	Klasa I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV a	IV b	V.	VI.	VII.	VIII	Razem
Kołomyja	30[1]	31[1]	31[1]	33	18[1]	17	18[1]	20	25	23	15	17	278[4]
powiat kołomyjski	5	5	2	1	5	2	1	1	2	.	1	2	27
„ borszczowski	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	2	3
„ buczacki	.	.	.	.	.	1	.	.	1	.	.	.	2
„ cieszanowski	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
„ doliński	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	3
„ horodeński	2	4	2	1	1	4	.	1	.	2	2	1	20
„ husiatyński	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
„ jaworowski	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
„ kałuski	.	.	.	.	1	.	.	.	1	.	.	.	2
„ krakowski	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1	.	1	3
„ kosowski	3	.	1	1	3	2	2	2	1	.	2	1	18
„ lwowski	.	.	.	.	.	1	.	1	.	.	.	.	2
„ nadwórniański	3	1	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	6
„ peczeniżyński	2	1	1	1	3	1	1	1	2	1	1	2	17
„ podhajecki	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
„ śniatyński	3	2	3	3	2	2	1	1	3	.	.	.	20
„ stanisławowski	.	1	.	.	.	.	.	2	1	.	.	2	6
„ stryjski	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
„ tarnopolski	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	1
„ tłumacki	1	2	.	.	.	.	2	.	2	.	.	.	7
„ zaleszczycki	.	2	1	.	.	.	.	1	.	.	.	1	5
„ złoczowski	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
„ żydaczowski	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1
Inne kraje koronne	1	.	2	.	.	.	.	.	1	.	1	.	5
Razem	51[1]	50[1]	41[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]

7. Stan rodziców.

	I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV a	IV b	V.	VI.	VII.	VIII	Razem
Urzędnicy państwowi i kolejowi	12	9	12	15	8	4	5	5	10	4	2	7	93
» autonomiczni	.	.	2	3	.	1	1	2	1	1	1	.	12
» i oficyaliści prywatni	12	7	5	3	2	6	1	.	2	4	.	4	46
Księża gr. kat.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	.	.	1
Nauczyciele	2[1]	6	1	2	3	3	.	3	1	1	1	.	23[1]
Lekarze	.	1	.	.	2	.	1	.	.	1	1	.	6
Adwokaci i notaryusze	2	0[1]	2[1]	1	1	1	1	.	.	3	2	.	13[2]
Właściciele większej posiadłości	.	.	.	1	,	.	2	1	1	2	.	1	8
Rolnicy i właściciele realności	2	9	6	1	3	4	5	2	9	3	4	5	53
Kupcy	5	6	5	6	9[1]	4	3	10	6	1	6	5	66[1]
Przemysłowcy	1	2	1	.	1	.	2	.	.	.	2	.	9
Rzemieślnicy	9	3	1	1	2	6	2	4	.	4	2	4	38
Słudzy rządowi i kolejowi	2	1	3	3	1	1	.	2	2	2	1	.	18
„ prywatni i zarobnicy	2	1	3	.	.	2	.	1	.	2	1	.	12
Dzierżawcy dóbr	.	.	.	1	1	-	.	.	2	1	.	3	8
Restauratorowie	2	.	1	.	,	1	.	.	.	.	.	.	4
Wojskowi	.	1	1	3	.	.	1	.	.	.	.	.	6
Różne inne zajęcia	.	4	1	1	.	.	2	.	6	2	.	.	16
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]

8. Klasyfikacya.

a) Z końcem roku szkolnego 1900/901.

	I. a	I. b	II. a	II. b	III. a	III. b	IV a	IV b	V.	VI.	VII.	VIII	Razem
Stopień celujący	2	6	1	2	1	3	2	1	4	.	2	1	25
„ pierwszy	32[1]	30[1]	34[1]	33	30	21	16	23	23	24	18	24	308[3]
„ drugi	10	7	3	3	2	5	5	2	3	2	3	2	46
„ trzeci	1	3	2	5		1	.	.	4	.	.	.	16
Pozwolono powtórzyć egzamin po feryach	6	4	4	.	0[1]	3	3	4	6	5	.	2	37[1]
Do egzaminu uzupełniającego przeznaczono	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Razem	51[1]	50[1]	44[1]	42	33[1]	33	26	30	40	31	23	29	432[4]

b) dodatek do klasyfikacyi za rok 1893/900:	Klasa												Razem
	I.		II.		III.		IV.		V.	VI	VII.	VIII.	
	a	b	a	b	a	b	a	b					
Powtórzyć egzamin pozwolono	5[1]	5	2	3	2	2	8	.	4	3	4	1	39[1]
Egzamin złożyło	4[1]	5	2	2	2	2	7	.	4	3	4	1	36[1]
Egzaminu nie złożyło . . .	1	.	.	1	.	.	1	.	.	.	.	.	3
Rezultat ostateczny klasyfik. za rok 1899/900..													
Stopień celujący	6	1	3	2	2	1	3	1	.	2	2	2	25
„ pierwszy	36[2]	44[1]	26	29	23	23	20	23	28	26	22[1]	22	322[4]
„ drugi	7	4	3	1	4[1]	4	7	3	1	.	.	1	35[1]
„ trzeci.	2[1]	2	2	2	.	3	1	1	.	2	.	.	15[1]
Nieklasyfikowano	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Razem	51[3]	51[1]	34	34	29[1]	31	31	28	29	30	24[1]	25	397[6]
9. Opłata szkolna.													
Opłatę złożyło w I. półroczu	24[1]	27	14[2]	14[1]	15[1]	9	8	12	9	9	8	10	159[5]
„ „ II. „	11	16	11	19	18	13	10	12	11	13	8	9	151
Od połowy opł. uwoln. w I. półr.	.	.	.	.	.	1	1	.	.	.	.	.	2
„ „ „ II. „	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	1
Od całej opł. uwoln. w I. półr.	28	24	31	32	19	27	22	17	34	23	15	19	291
„ „ „ II „	41	34	32	24	16	21	17	18	30	20	15	20	288
Opłata szk. wynosiła w I. półr.	1000	1080	640	600	640	380	340	480	360	360	320	400	6600
„ „ „ II. „	440	600	440	720	720	480	400	440	460	480	320	360	5860
Razem	1440	1680	1080	1320	1360	860	740	920	820	810	640	760	12460
Taksy wstępne wynosiły .	231	231·—	21	12·60	8·40	33·60	12·60	8·40	21·—	25·2	.	4·20	609
Datki na środki naukowe .	122	122 —	98	100·—	72·—	76 —	60 —	64·—	86·—	68·—	48· —	58·—	974
Taksy za du likaty . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	58
Razem	353	353 —	117·—	112·60	80·40	109·60	72·60	72·40	107·—	93·20	48·—	62·20	1639
Datki na zabawy szkolne .	52	52·—	45·—	44·—	35·—	34·—	28·—	30·—	40 —	32·—	23·—	29·—	444

10. Frekwencya na naukę przedmiotów nadobowiązkowych.													
Język ruski . . .	14	20	11	18	18	7	2	9	2	4	2	3	98
Historya kraju rodzinnego .	.	.	.	.	33	33	26	30	.	31	23	.	176
Rysunki geometryczne .	.	.	.	.	.	.	.	.	12	5	5	7	29
Gimnastyka . . .	24	32	14	10	7	20	14	16	16	10	9	.	172
Śpiew	1	8	16	4	3	1	5	4	6	6	2	3	78
Kaligrafia . . .	25	25	22	20	2	.	2	2	.	.	.	.	98
11. Stypendya pobierali z fundacyi													
Czuczawy . . .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	360
Jana Żurakowskiego ,	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	1	.	944
Leona Boznańskiego .	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	300
Ks. bisk. Pukalskiego .	.	.	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	200
Miejskie im. Franciszka Józefa	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	200
Głowińskiego . ,	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.	.	315
Ogólna kwota stypend. wynosiła	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2319
Jednorazowe zapomogi wynosiły:													
Od Rady powiatowej w Kossowie po 28 kor. .	.	.	.	1	.	.	.	.	.	.	1	.	56

VIII. Pomoc dla ubogich uczniów.

Wsparcie otrzymywali ubodzy uczniowie tutejszego gimnazyum przez stypendya i zapomogi z funduszów publicznych i ze strony bursy miejscowej.

Wykaz stypendyów i zapomóg udzielonych z funduszów publicznych zawiera tabela statystyczna na str. 85.

Celem pomnożenia funduszów dla wsparcia ubogich uczniów zbierano w każdą niedzielę i święto po egzortach dobrowolne datki uczniów, które w ciągu roku szk. 1900/1.

przyniosły	37	K	61 h
przy wpisach zebrano	49	„	16 „
% z książeczki kasy oszczędności . .	6	„	68 „
za rodowody	21	„	64 „
datek W-go ks. Tkaczkiewicza . . .	2	„	— „
datek Dra Ł. Zipsera	1	„	80 „
drobne dochody	—	„	60 „
pozostałość z r. 1899/900	107	„	21 „
Razem wynosił dochód	226	K	70 h

z tego wydano:

jako pożyczkę na opłatę szkolną	20	K	— h
„ na utrzymanie uczniów . .	69	„	— „
„ na ubranie	82	„	— „
za druk rodowodów	9	„	— „
pozostałość kasowa	46	„	70 „
Razem	226	K	70 h

Dla wspierania ubogich uczniów głównego zakładu istnieje w Kołomyi Bursa polska założona w r. 1892. i utrzymywana przez Towarzystwo bursy polskiej z wkładek członków i z datków tak w naturze jakoteż i w pieniądzach składanych przez przyjaciół młodzieży. Bursa posiada od r. 1900 własny dom murowany z ogrodem wartości około 50.000 K.

Prezesem tego Towarzystwa, liczącego obecnie 98 członków, jest Wny Dr. Tadeusz Biliński; dyrektorem bursy profesor gimnazyalny Michał Siwak.

W bież. roku umieszczonych było w tej bursie 33 uczniów, z tych 5 bezpłatnie, 3 za dopłatą 40 kor., a reszta za dopłatą 6—20 kor. miesięcznie.

Celem ułatwienia uczniom tutejszym sprawienia przepisanych od roku szk. 1894/5 mundurków, postarała się Dyrekcya o to, aby uczniowie otrzymywać je mogli na spłatę ratami, do czego posłużył jej fundusz ofiarowany przez tutejszą kasę oszczędności na ten cel w kwocie 2000 kor. Korzystało z tego dobrodziejstwa w ubiegłym roku szk. 55 a razem dotąd 625 uczniów.

IX. Kronika zakładu.

Rok szkolny rozpoczął się dnia 3. września uroczystem nabożeństwem i wezwaniem Ducha św.

Wpisy uczniów do zakładu odbywały się w dniach 29. 30. i 31. sierpnia.

Egzamina wstępne do I. klasy odbywały się w dniach 14. i 15. lipca i 1. i 2. września, egzamina poprawcze w dniach 30. i 31. sierpnia a wstępne do klas wyższych między 5—15. września.

Dnia 10. września i 19. listopada 1900 brała młodzież gimnazyalna udział w nabożeństwie za spokój duszy śp. Cesarzowej Elżbiety a dnia 28. czerwca za spokój duszy śp. Cesarza Ferdynanda.

Dzień 4. października obchodził zakład uroczyście jako dzień Imienin i 70 letnią rocznicę urodzin Najjaśniejszego Pana uroczystem nabożeństwem i uroczystością szkolną, urządzoną w tutejszej sali ratuszowej. Po przemowach zastosowanych do okoliczności odśpiewano hymn ludowy.

W dniu 18. grudnia urządziła młodzież gimnazyalna pod kierownictwem profesorów zakładu uroczysty obchód na cześć Adama Mickiewicza.

Pierwsze półrocze ukończono 30. stycznia a drugie półrocze rozpoczęto dnia 4 lutego.

W dniu 4. marca obchodził zakład uroczystość swego patrona św. Kazimierza solennem nabożeństwem połączonem z egzortą w kościele.

Egzamin piśmienny dojrzałości odbył się w dniach 6—12 maja, a ustny w dniach 12—15 czerwca pod przewodnictwem Wgo p. Piątkiewicza Stanisława, radcy rządowego i dyrektora gimnazyum I. w Przemyślu.

Rok szkolny 1901 zakończono uroczystem nabożeństwem i rozdaniem świadectw już dnia 3. lipca z powodu większych robót i adaptacyi, mających się wykonać w budynku szkolnym.

Młodzież szkolna przystąpiła w ciągu r. szk. 1900/1 trzy razy do św. Sakramentów Pokuty i Ołtarza i odprawiła w wielkim tygodniu rekolekcye wielkanocne.

W bieżącym roku szkolnym poniósł znów nasz zakład dotkliwe straty.

W dniu 2. grudnia 1900 zakończył życie emer. katecheta gimn. ks. *Mikołaj Martini*, przeżywszy lat 67. Jako pierwszy prawie katecheta w tutejszem gimnazyum wykształcił i wychował ks. Martini cztery generacye młodzieży, które z wdzięcznością przechowują pamięć o nim jako o przewodniku o nieskazitelnym charakterze a nauczycielu całem sercem oddanym wykonywaniu obowiązków swego szczytnego zawodu. Chociaż w roku 1892 przeszedł, wysłużywszy pełną liczbę lat, w stan spoczynku, zachował jednak zawsze łączność z naszym zakładem, biorąc udział we wszystkich uroczystościach szkolnych i sprawując nabożeństwo niedzielne dla młodzieży. Jego szlachetność i bogobojność jakoteż pamięć o naszym zakładzie znalazły wyraz w ostatniej jego woli: całe bowiem swe mienie zapisał na budowę kościoła w swem rodzinnem miejscu, a cenną bibliotekę oddał na własność dla naszego gimnazyum. Należy mu się za to na tem miejscu wdzięczne wspomnienie.

W dniu 16. stycznia 1901 zmarł we Lwowie profesor *Józef Wasilkowski*, przeżywszy niespełna 54 lat.

Ś. p. Józef urodził się w Lachowicach w r. 1847. Ukończywszy nauki gimnazyalne we Lwowie jako uczeń celujący, obrał sobie zawód nauczycielski i słuchał wykładów z dziedziny filologii klasycznej i nowożytnej w uniwersytecie lwowskim. W r. 1874 wstąpił do służby publicznej jako zastępca nauczyciela w c. k. szkole realnej we Lwowie a złożywszy (w r. 1877) egzamin z języka polskiego oraz z filologii klasycznej, mianowany został w r. 1882 rzeczywistym nauczycielem w gimnazyum kołomyjskiem. Na tem stanowisku pozostawał do końca życia.

S. p. prof. Wasilkowski posiadał jako pedagog rzadką zdolność łączenia poważnego traktowania nauki i ścisłości w wymaganiach, z łagodnością i uprzejmością w postępowaniu z młodzieżą. Gorliwy, punktualny i sumienny nauczyciel, oddany był w całości spełnianiu swych trudnych i ciężkich obowiązków, ożywiała go bowiem zawsze myśl, że praca nauczyciela, szczególnie zaś nauczyciela języka ojczystego, jest pracą obywatelską w najpiękniejszem słowa znaczeniu, dla której warto nie

żałować trudu i mozołu. Młodzież znajdowała w nim nietylko rozumnego i doświadczonego przewodnika, ale także i troskliwego i życzliwego opiekuna, koledzy szczerego i otwartego a gotowego do usług towarzysza. Najszersze koła otaczały go jako człowieka zacnego i nieposzlakowanego charakteru niekłamanym szacunkiem. To też władze, oceniając jego pełną poświęcenia i wydatną pracę, odznaczyły go przed kilku laty posunięciem do VIII. a na kilka tygodni przed zgonem posunięciem do VII. rangi.

Niezwykła jego pracowitość podkopała zawcześnie jego na pozór kwitnące i żelazne zdrowie. Chociaż siły były już na wyczerpaniu, nie skarżąc się nikomu dźwigał ciężkie brzemię obowiązków i za późno pomyślał o ratowaniu swego zdrowia, którego niestety mimo najtkliwszej i pełnej poświęcenia troskliwości ze strony najbliższych ani w Szczawnicy ani we Lwowie, dokąd udał się był celem zapewnienia sobie skuteczniejszej opieki lekarskiej, nie mógł już odzyskać.

Wieść o jego zgonie, prawie niespodziewana, obudziła żal głęboki we wszystkich kołach, z któremi stykał się ś. p. prof. Wasilkowski, a żałobą pokryła szczególnie tutejszy zakład, który był przez lat 18 polem jego pożytecznej działalności. To też wielu kolegów a i niemała liczba uczniów jego nie zważając ani na znaczną odległość ani na porę zimową pospieszyła do Lwowa, aby oddać mu ostatnią przysługę.

Zakład tutejszy z czcią wspominać będzie zawsze imię ś. p. profesora Wasilkowskiego.

X. Zarządzenia w sprawie rozwoju sił fizycznych młodzieży.

Nauka gimnastyki odbywała się w tym roku bez przerwy przez cały rok szkolny a brało w niej udział na początku koło 200, przy końcu roku 172 uczniów zakładu. Ćwiczenia odbywały się w 6 oddziałach, dla każdego oddziału po 1 godzinie tygodniowo.

Wobec braku boiska gimnastycznego obok zakładu spędzała młodzież przerwy pomiędzy godzinami szkolnemi na wolnem miejscu przed budynkiem szkolnym, gdyż podwórze z po-

wodu budowy nowego gmachu i adaptacyi niezbędnych zajęte było materyałem budowlanym. W czasie niepogody i w zimie były kurytarze szkolne miejscem wytchnienia podczas pauz.

Dzięki tej okoliczności, że w mieście tutejszem znajduje się osobny, wyłącznie dla młodzieży urządzony park, sprawa gier i zabaw szkolnych, w tutejszym zakładzie weszła na dość pomyślne tory i o ile znajdą się fundusze potrzebne na utrzymanie boisk i wynagrodzenie kierownika zabaw, będzie mogła być wkrótce ostatecznie rozwiązaną. Mimo dość znacznego oddalenia (około 1200 m. od budynku szkolnego) park ściągał do siebie tak w jesieni, jak i na wiosnę znaczną liczbę młodzieży, tak że w niektóre dni pogodne a od nauki wolne znajdowało się w parku około 200 uczniów, którzy podzieleni na oddziały oddawali się grom i zabawom z szczerą ochotą i wesołością. Regularnie odbywały się zabawy w parku począwszy od dnia 1. maja w środę i sobotę od godz. 4—7 popoł. a brali w nich udział uczniowie wszystkich klas (prócz VIII.) a mianowicie z kl. Ia 31 (na ogólną liczbę 50 uczniów czyli 62%), z Ib. 40 (80%), z IIa 20 (48%), z IIb. 35 (83%), z IIIa. 25 (73%), z IIIb. 16 (48%), z IVa. 21 (75%), z IVb. 7 (26%), z V. 3 (8%), z VI. 9 (23%), i VII. 5 (28%) razem 212 na 432 uczniów czyli 52% ogólnej liczby uczniów.

Zabawy i gry, którym najwięcej oddawała się młodzież szkolna, były następujące: piłka nożna z wieżą i bez wieży, piłka nożna w pojedynkach, krokiet, odrzucanka, odbijanka (z balonikami), trzeciak, chiński mur, noc i dzień, kotek i myszka, pytka, przerywany król, chodzenie na szczudłach, mocowanie z pchadłami, strzelanie z łuku i lawn tennis.

Sprawą zabaw żywo zajmował się w ubiegłym roku szkolnym naucz. Fr. Kuś przy współudziale zast. naucz. Zenowicza Wł., prowadził zabawy uczeń Bąkowski Władysław, a dopomagali mu uczniowie Makowiczka Tadeusz, Poradowski Edward, Skorski Feliks i Znamięcki Stefan jako przodownicy.

Na początku i na końcu bieżącego roku szkolnego dokonano u uczniów tutejszego zakładu pomiaru co do wzrostu i sił (na siłomierzu). Porównawcze zestawienie tych pomiarów przedstawiają następujące tabele:

a) Tabela wzrostu i siły według klas:

Przeciętnie wynosi		Ia.	Ib.	IIa.	IIb.	IIIa.	IIIb.	IVa.	IVb.	V.	VI.	VII.	VIII.
Wzrost	na początku roku szk.	137·76	136·36	142·33	147·07	151·09	152·5	155·42	158·48	161·74	167·62	168·63	169·15
	na końcu roku szk.	140·50	139·28	145·66	153·63	155·30	156·06	158·84	161·73	163·32	168·41	169·86	169·15
	przybytek	2·84	2·62	3·33	6·56	4·21	3·56	3·42	3·25	1·58	0·79	1·23	0·0
	najmniejszy	123	123	128	138	140	136	139	144	151	162	161	153
	największy	159	165	170	168	168	175	179	175	177	179	176	186
Siła na siłomierzu w kier. poziomym	na początku roku szk.	27·22	29·93	35·71	31·6	37·72	42·66	50·27	57·41	56·00	63·55	67·36	68·65
	na końcu roku szk.	26·06	29·28	33·92	37·83	41·51	44·33	56·58	59·51	60·15	66·89	68·63	77·17
	przybytek lub ubytek	—1·16	—0·65	—1·79	+6.23	+3·79	+1·67	+6·31	+2·10	+4·15	+3·34	+1·27	+8·52
Siła na siłomierzu w kier. pionowym	na początku roku szk.	49·4	62·85	104·52	93·17	73·33	79·7	118·07	117·58	96·75	145·86	127·50	128·26
	na końcu roku szk.	99·	96·32	106·78	100·73	102·12	115·31	133·07	133·45	131·25	163·79	168·63	158·47
	przybytek	49·6	33·47	2·26	7·56	28·79	35·61	15·	15·87	34·40	19·93	41·13	30·21

b) Tabela wzrostu według wieku:

w latach	Miara wzrostu wynosi w centymetrach: przeciętnie: na pocz. roku	na końcu roku	przyrost	najmniejsza	najwyższa	liczba uczniów
10	138	140·75	2·75	135	152	4
11	135·76	138·60	2·84	123	147	33
12	137·65	140·74	3·09	127	151	47
13	142·74	146·46	3·72	130	164	54
14	146·78	152·70	5·92	136	175	60
15	153·30	157·32	4·02	130	175	50
16	161·70	164·64	2·94	146	177	48
17	165·26	167·23	1·97	153	181	30
18	167·50	168·21	0·71	147	183	28
19	168·18	168·57	0·39	153	179	21
20	168·80	168·80	1·00	159	183	10
21	169·0	169·80	0·80	164	179	10
22	169·33	169·33	0·00	160	186	6

Kąpieli używali uczniowie tutejsi w wielkiej liczbie w Prucie i w młynówce, płynącej koło parku dla młodzieży, ślizgali się zaś na torze Towarzystwa łyżwiarskiego za wstępem zniżonym. Także jazda na kole i szermierka znalazły zwolenników w tutejszym zakładzie.

Liczbę uczniów, oddających się tym ćwiczeniom, uwidocznia następująca tabelka:

W KLASIE	Ia.	Ib.	IIa.	IIb.	IIIa.	IIIb.	IVa.	IVb.	V.	VI.	VII.	VIII.	Razem
przy ogóln. liczbie ucz.	51	50	44	42	33	33	26	30	40	31	23	29	432
oddaw. się jeźdz. na kole	1	1	2	1	2	1	3	—	2	5	2	6	26
oddawało się szermierce	—	—	—	—	—	—	—	5	3	3	—	5	16
umiało pływać . . .	9	18	28	21	28	27	15	20	27	20	13	20	248
„ ślizgać się na łyżwach	18	20	24	27	21	16	16	18	22	15	13	16	222

XII. Wykaz książek szkolnych, które w tutejszym zakładzie będą używane w roku szkolnym 1901|2.

Klasa	Religia	Język łaciński		Język grecki		Język polski		Język niemiecki	Geografia i Historya	Matematyka	Nauki przyrodnicze		Propedeutyka filozofii
		Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Ćwiczenia i lektura	Gramatyka	Wypisy				Historya naturalna	Fizyka	
I.	Katechizm ks. M. Morawskiego	Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego część I. wyd. 1—4.	Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacinskie dla 1. klasy wyd. 2. i 3.	—	—	Konarski, Zwięzła gramatyka języka polskiego	Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla I. klasy wyd. 2. i 3.	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. I. wyd. 2—4.	Benoni i Tatomir, Krótki rys geografii wyd. 6. i 7.	Brzostowicz, Arytmetyka na I. i II. klasę. Jamrogiewicz, Geometrya poglądowa dla klas niższych wyd. 2. i 3.	Nowicki-Limbach Zoologia, w. 6—8. Rostafiński Botanika szkolna na klasy niższe wyd. 1—4.	—	—
II.	Ks. Dąbrowski Historya biblijna zakonu starego 1. 2. 3. i 4. w.		Steiner i Scheindler Ćwiczenia łacińskie dla klasy II wyd, 1. i 2.	—	—		Próchnicki i Wójcik Wypisy polskie dla II. klasy wyd. 1. i 2.	German i Petelenz Ćwiczenia niemieckie dla kl. II. wyd. 1—3.	Baranowski I Dziedzicki Geografia powszechna, wyd. 6—7. Semkowicz, Opowiadania z dziejów powszechnych I.	Jak w klasie I.	Jak w klasie I.	—	—
III.	Ks. Dąbrowski Historya biblijna zakonu nowego 1. 2. 3. i 4. w.		Próchnicki Ćwiczenia łacińskie dla klasy III, wyd. 2. i 3. Cornelius Nepos, wyd. Kłaka	Fiderer, Gramatyka języka greckiego wyd. 2.	Taborski-Winkowski Ćwiczenia greckie, Lwow 1898	Dr. Antoni Małecki, Gramatyka języka polskiego szkolna wydanie 8.	Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy III., Lwów 1893	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. III. Petelenz, Deutsche Grammatik wyd. 2. Lwów 1898.	Geografia jak w klasie II. Semkowicz. Opow. z dziejów powszechnych Część II. Rawer Dzieje ojczyste wyd. 1. i 2. Lwów 1899.	Brzostowicz, Początki arytmetyki i algebry. Część II. wyd. 1. i 2. Jamrogiewicz Geometrya poglądowa wyd. 2. Lwów 1897.	Łomnicki, Mineralogia dla niższych klas wyd. 2—4.	Soleski, Nauka fizyki wyd. 2. i 3.	—
IV.	Ks. Jougan Liturgika katolicka 1. i 2. wyd.	Samolewicz-Sołtysik, Gramatyka języka łacińskiego część II. wyd. 5—7.	Próchnicki, Ćwiczenia łacińskie dla klasy IV. Caesar, Comm. de bell.gall. wydanie Terlikowskiego Ovidius, wyd. Ziwsa-Skupniewicz.		Ćwiczenia greckie jak w klasie III.		Czubek-Zawiliński Wypisy polskie dla klasy IV., Lwów 1884	German i Petelenz, Ćwiczenia niemieckie dla kl. IV. Petelenz, Deutsche Grammatik wyd. 2. Lwów 1898.	Benoni Majerski, Geografia monarchii austro-węg. wyd 2. i 3. Semkowicz Op z dziejów powszechnych Część III. wyd. 2. i 3. Rawer Dzieje ojcz. wyd. 1. i 2.	Jak w klasie III.	—	Jak w kl. 3.	—
V.	Ks. Jougan Dogmatyka ogólna.		Liwius, wyd. Zingerlego Majchrowicza Ovidius, wyd. Ziwsa-Skupniewicz		Ćwicz. gr. jak w IV. kl. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta; Homera Iliada, wydanie Sołtysika część I.		Próchnicki, Wzory poezyi i prozy wyd. 1. i 2.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die V. Kl,	Zakrzewski, Historya powszechna Część I. wyd. 1. i 2.	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, Geometr. dla wyższych klas	Łomnicki, Mineralogia i geologia, wyd. 3—4. Rostafiński, Botanika dla klas wyższych	—	—
VI.	Ks. Jougan Dogmatyka szczegółowa		Sallustius, Catilina; Vergilius wyd. E chlera Rzepińskiego, Cicero in Cat. Sołtysika, Caesar de bello civili ed Paul.		Homera Iliada wydanie Sołtysika. Herodot wydanie Holdera Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta, Ćwicz. gr. jak w V. kl.		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i J. Wójcika cz ść I. wyd 1. i 2.	Petelenz und Werner, Deutsches Lesebuch für die VI. Cl.	Zakrzewski, Historya powszechna Część I. i II. Lewicki, Zarys dziejów Polski	Dziwiński, Zasady algebry Mocnik-Maryniak, jak w V. klasie Logarytmy Adama	Petelenz, Zoologia dla klas wyższych	—	—
VII.	Ks. Szczeklik Etyka kat.	Dr. Z. Samolewicz, Zwięzła gramatyka języka łacińskiego wyd. 1. 2. i 3.	Cicero, Kornitzer-Sołtysik Vergilius Aeneis, wyd. Eichlera Rzepińskiego		Homera Odyssea, wyd. Christ-Jezienicki, Demostenes, wydanie Schmidta. Fiderer, Chrestomatya z pism Xenofonta		W I. półr Wyp. p, St. Tarnowskiego i J. Wójcika cz I. W II. półr. W. p Tarnowskiego i Próchnickiego II.	Petelenz und Werner Deutsches Lesebuch für die VII. Cl. Hermann und Dorothea, Minna v. Barnhelm, Kaufmann v Venedig. Goetz v. Berlichingen wyd. Graesera.	Zakrzewski, Historya powszechna Część III Lewicki, Zarys dziejów Polski	Jak w klasie VI. Kranz Logarytmy	—	Kawecki i Tomaszewski Fizyka dla klas wyższych Tomaszewski Zarys chemii.	Kozłowski. Logika elementarna
VIII.	Ks. Jougan Historya kościoła katolickiego 1. i 2. wyd.		Horatius wyd, Dolnicki-Librewski Tacitus wyd. Weidner-Staromiejski		Plato, Apologia Sokratesa w Christ-Lewicki, Sofokles Elektra wyd. Schubert-Majchrowicz; Homera Odyssea wyd. Christ-Jezienicki.		Wypisy polskie St. Tarnowskiego i Próchnickiego część II. wyd. 1. i 2.	Petelenz und Werner. Deutsches Lesebuch für die VIII. Cl. Iphigenie auf Tauris, Wallensteina (3. część) Jungfrau v. Orleans Maria Stuart Julius Caesar, Wilhelm Tell. wyd. Graesera	Głąbiński-Finkel Historya i statystyka austr.-węgiers. monarchii. Lewicki, Zarys dziejów Polski wyd. 1. i 2	Jak w klasie VII.	—	Jak w kl. VII	Lindner-Kulczyński Wykład psychologii.

XII. Klasyfikacya uczniów za II. półrocze roku szkolnego 1901.

Klasa Ia. Łukasiewicz Franciszek, Ruziewicz Stanisław. Bardfeld Hersch, Bergmann Mechel, Biernacki Rudolf, Breier Hirsch, Burdziński Jan, Chlamtacz Zygmunt, Dręgiewicz Tadeusz, Engelhardt Gustaw, Feldman Izrael, Friedmann Arnold, Gottdenker Hirsch, Gruiński Bronisław, Grünstein Bernard, Holder Chaim, Januszkiewicz Tadeusz, Jasiński Kazimierz, Kaczmarowski Kazimierz, Kornand Jan, Krywald Stanisław, Leitner Nuchim, Marko Zygmunt, Mianowski Roman, Nodzeński Stefan, Piskozub Michał, Prottung Jan, Schneebalg Jakób, Sebastiansky Józef, Seniuk Marcin, Świątkowski Karol, Walica Oskar, Wieselberg Gabryel, Zeiger Jechiel. — 6 uczniom pozwolono poprawić notę w jednym przedmiocie po feryach, 10 uczniów otrzymało stopień drugi, 1 stopień trzeci.

Klasa Ib. Balicki Julian, Geller Izrael, Jasiński Kazimierz Łukasz, Kriss Zygmunt, Reiss Hersch, Tymcik Emilian. Baron Szulim, Baumung Wilhelm, Bernhant Gerszon, Bukojemski Cyryl, Czerkiewski Rudolf, Drzewiecki Waleryan, Feuer Jonasz, Friedmann Michał, Giliczyński Stefan, Guszalewycz Włodzimierz, Horbulewicz Leonard, Hirschberg Leopold, Jaciów Władysław, Kamiński Rudolf, Kamiński Tadeusz, Klugmann Maurycy, Kramarz Józef, Mahler Kalman, Michciński Jan, Mielnik Bolesław, Piaskiewicz Władysław, Righetti Mieczysław, Skibicki Zygmunt, Specht Walenty, Tepper Maurycy, Topolnicki Zygmunt, Turzański Edward, Urbanowski Julian, Wołoszyński Jan, Żołubak Antoni. — 7 uczniów otrzymało stopień drugi, 3 uczniów stopień trzeci, 4 uczniom pozwolono poprawić niedostateczną notę z jednego przedmiotu po feryach.

Klasa IIa. Najduk Bartłomiej. Allerhand Ludwik, Berger Maciej, Biskupski Bolesław, Brandstätter Alfred, Brettler Jakób, Chabło Józef, Dręgiewicz Stanisław, Faściszewski Piotr, Goertz Karol, Goldhamer Stanisław, Haleniak Stanisław, Hanus Julian, Hollanek Franciszek, Hollanek Stanisław, Horowitz Maryan, Höffner Jan, Jarocki Józef, Kawalerski Józef, Kordys Tytus, Kwaśniewski Jan, Lewandowski Zygmunt, Lipschütz Hirsz, Łaba Włodzimierz, Mistecki Edmund, Osiowski Kazimierz, Pragłowski Kazimierz, Rosenthal Chaim, Schöner Feiwel, Skibicki Julian, Tarkowski Aleksander, Truczka Władysław, Weissglas Jakób, Zaremba Alojzy, Zarugiewicz Jan. — Stopień drugi otrzymało 3, trzeci 2, pozwolono poprawić notę z jednego przedmiotu po feryach 4 uczniom.

Klasa IIb. Białowąs Kazimierz, Bigorowicz Władysław, Ananiewicz Stanisław, Ananiewicz Emil, Blumenstein Chaim, Chameides Eliezer, Dąbrowski Tadeusz, Fałdasz Mikołaj, Giliczyński Miron, Giliczyński Ryszard, Haczewski Stefan, Hermann Hersch, Hnatiuk Roman, Kahane Chajem, Karszniewicz Adam, Kokorudz Antoni, Kramarz Adam, Krämer Henryk, Kriss Szaweł, Lesser Józef, Martini Jan, Pisarzik Kamil, Pisarzik Tadeusz, Pohl Józef, Sierant Roman, Skulski Tadeusz, Skrabek Edmund, Tindel Zelig, Tkaczkiewicz Konstanty, Trexler Wilhelm, Tropper Michał, Wołański Metody, Zwierzyński Michał, Żukowski Maryan, Mahler Maksymilian, — Stopień drugi otrzymało 2, stopień trzeci 5 uczniów.

Klasa IIIa. Ritigstein Marceli, Bajewski Jan, Blätterfeind Froim, Bujalski Bolesław, Dębski Ludwik, Domański Stanisław, Frantsek Bronisław, Gruber Maksymilian, Grünberg Josel, Jakubowicz Jakób, Karabin Maryan, Knoll Major, Kowalski Aleksander, Krupiński August, Krużlewski Stanisław, Kubijowicz Antoni, Landesberg Ludwik, Latscher Józef, Lindenbaum Szaja, Lipschütz Mojżesz, Matkowski Zdzisław, Mianowski Wiktor, Osiowski Aleksander, Pfau Szymon, Poluszyński Gustaw, Rudkowski Teodor, Taubes Izrael, Trusz Emilian, Vincenz Stanisław, Weiser Chaim, Weissglas Kuba. — Stopień drugi otrzymało dwóch uczniów.

Klasa IIIb. Rieger Mojżesz, Sitnikiewicz Józef. Stefanicki Mikołaj, Bitschan Karol, Blaustein Myszl, Englisch Tadeusz, Huber Jan, Kahane Maurycy, Karg Rudolf, Kaszycki Franciszek, Kisielewski Julian, Kosiński Waleryan, Lachcik Tomasz, Paul Alojzy, Sliwiński Maryan, Światłowski Mikołaj, Tauber Chaim, Tromel Michał, Tymcik Roman, Wielgusz Tadeusz, Wowkonowicz Wacław, Zieliński Czesław, Zipser Feliks, Żydło Kazimierz. — 2 uczniom pozwolono poprawić notę w jednym przedmiocie po feryach, 5 uczniów otrzymało stopień drugi, 2 stopień trzeci.

Klasa IVa. Bernhaut Mendel, Horowitz Franciszek, Barabasz Julian, Bąkowski Stanisław, Desbalmes Otton, Goertz Jan, Goldstern Rubin, Hacker Seinwel, Herman Szaje, Kriss Dawid, Krzysztofowicz Krzysztof, Pistiner Szymon, Resch Hersch, Schweizer Kazimierz, Silber Abraham, Sysak Tadeusz, Wierzbicki Jan, Zaremba Antoni. — Trzem uczniom pozwolono poprawić egzamin z jednego przedmiotu po feryach, 5 otrzymało stopień drugi.

Klasa IVb. Weber Józef, Bojakowski Stanisław, Budzianowski Antoni, Charkowski Józef, Hecht Edmund, Hessel Awner, Hlawaty Karol, Kamienobrodzki Stanisław, Kobylański Euge-

niusz, Maksymowicz Aleksander, Mustyanowicz Karol, Rosenberg Elio, Rosenhek Melich, Rosenthal Schulim, Schärf Pinkas, Sochacki Karol, Sonnenreich Israel, Sternfeld Izak, Szczepański Hugo, Szczepański Władysław, Teicher Schmerl, Thau Ozyasz, Tomaszewski Mieczysław, Zeichner Jakób, — 4 uczniom pozwolono poprawić cenzurę z jednego przedmiotu po feryach, 2 uczniów otrzymało stopień drugi.

Klasa V. Aszkenazy Joachim, Huczneker Józef, Sienkiewicz Franciszek, Szczerbaniuk Mikołaj, Bartoszewski Adam, Dallinger Leopold, Faktor Mojżesz, Forscher Chaim, Fruchtermann Dawid, Geller Józef, Kohn Izak, Lehnert Seweryn, Mahr Karol, Radłowski Rudolf, Resch Berisch Rotenstreich, Fischel, Rothstein Awigder, Sacher Eisig, Sacher Marek, Saraniecki Adolf, Schmalenberg Ferdynand, Skorski Felicyan, Stefanowicz Jan, Thaler Maurycy, Wolf Franciszek, Zaremba Władysław, Zieliński Marcin, — 6 uczniom pozwolono poprawić notę niedostateczną z jednego przedmiotu po feryach, 3 uczniów otrzymało stopień drugi, 4 stopień trzeci.

Klasa VI. Ambros Janusz, Bamberger Karol, Bąkowski Władysław, Chabło Wiktor, Chomiak Kazimierz, Dziurzyński Eugeniusz, Jurczeńko Michał, Kitaj Mojżesz, Leśnikowski Leopold, Łazarski Marceli, Łysakowski Michał, Milgrom Henryk, Piskozub Władysław, Poznański Antoni, Rappaport Maksymilian, Reck Oskar, Rodich Daniel, Rosenbaum Mordko, Rozwoda Celestyn, Schwarzfeld Noach, Sichower Alfred, Słobudzki Mieczysław, Sokołowski Feliks, Terner Bernard. — 2 uczniów otrzymało stopień drugi, 5 pozwolono poprawić notę z jednego przedmiotu po feryach.

Klasa VII. Jarosiński Bolesław, Lachs Izak, Ambros Witold, Frid Dawid, Geber Manule, Goldschlag Mortche, Gruszkowski Jan, Hesel Szloma, Kleinman Berl, Michalski Stanisław, Piaskiewicz Tadeusz, Piotrowski Roman, Piskozub Jan, Popieluch Bronisław, Stenzel Stefan, Szymonowicz Kalikst, Tiegerman Leopold, Tyndel Samson, Wacławik Michał, Wysocki Kazimierz. 3 otrzymało stopień drugi.

Klasa VIII Hammer Seweryn. Alpern Naftali, Baczes Wilhelm, Bober Zdzisław, Głowacki Jan, Horn Juda, Jakubowicz Krzysztof, Janicki Eugeniusz, Knoblauch Stanisław, Kohn Chaim, Malarski Maksymilian, Mielnik Jan, Piotrowicz Stanisław, Rapeport Chaskel, Rosenbaum Józef, Rosenkranz Mojżesz, Rozwadowski Teofil, Rzehak Wacław, Schaller Mendel, Sonnenreich Ozyasz, Spulnicki Michał, Starer Pinkas, Starzeński hr. Bronisław, Wiesner Mordko, Wirski Jan. — Pozwolono 4 uczniom poprawić cenzurę z jednego przedmiotu po feryach.

Do rodziców i opiekunów.

Rok szkolny rozpocznie się 3. września nabożeństwem wstępnem, w którem wszyscy zapisani uczniowie wziąć mają udział.

Wpisy uczniów do I. klasy będą się odbywały 30. i 31. sierpnia, do dalszych klas dnia 1. i 2. września.

Uczniowie mają się zgłaszać osobiście i przedłożyć świadectwo szkolne z ostatniego półrocza, jakoteż wypełniony w dwóch egzemplarzach rodowód, w którym należy wyraźnie podać, których przedmiotów nadobowiązkowych zamierzają się uczyć.

Uczniowie nowo do zakładu wstępujący mają zgłaszać się w towarzystwie rodziców lub opiekunów i przedłożyć: a) metrykę urodzenia, b) świadectwo szkolne tego zakładu, w którym przedtem pobierali naukę z potwierdzeniem dyrekcyi, że niema przeszkody w przyjęciu ich do innego zakładu; każdy zaś uczeń, zgłaszający się do I. kl. gimnazyalnej, który uczęszał do publicznej szkoły ludowej, winien wykazać się świadectwem szkolnem tejże szkoły, nadto c) świadectwem rewakcynacyi (ponownego szczepienia ospy). Przyjęci do I. klasy mogą być tylko ci uczniowie, którzy ukończyli najmniej 10. rok życia albo go ukończą w kalendarzowym roku ich przyjęcia.

Każdy uczeń nowo wstępujący ma zapłacić taksę wstępną w kwocie 4 K. 20 h.

Każdy uczeń bez wyjątku ma złożyć 2 K. jako datek na zbiory naukowe.

Uczniowie płacący opłatę szkolną mają ją złożyć najdalej do 15. października za 1. półrocze a do 15. marca za półrocze 2.

Ponieważ nie wolno uczniom mieszkać gdzieindziej, jak tylko tam, gdzie Dyrekcya pozwoli, przeto umieszczenie uczniów z początkiem roku powinno być warunkowo zastrzeżone ze strony rodziców i opiekunów.

Osoby, przyjmujące na wikt i mieszkanie uczniów zamiejscowych, winne zaznajomić się z treścią „Regulaminu“ dla odpowiedzialnych nadzorców domowych, utrzymujących takich

uczniów, wydanego przez W. c. k. Radę Szkolną krajową w porozumieniu z c. k. kraj. Radą zdrowia rozp. z dnia 31. maja 1898. l. 11781 (stosownie do polecenia Wys. c. k. Minist. Wyzn. i Ośw. z dnia 17. grudnia 1897. l. 26.715). Egzemplarze tego regulaminu będą wręczone (bezpłatnie) interesowanym przy wpisach uczniów do zakładu.

Egzamina wstępne do I. klasy odbędą się 12. i 13. lipca jako w terminie pierwszym, a następnie dnia 1. i 2. września jako w terminie drugim. *W każdym z tych terminów rozstrzyga się o przyjęciu lub nieprzyjęciu ucznia, a powtórzenie egzaminu wstępnego, czy to w tym samym, czy też w innym zakładzie jest bezwarunkowo wzbronione pod karą wykluczenia ze wszystkich gimnazyów. Uczeń reprobowany przy egzaminie wstępnym może dopiero po upływie roku zgłosić się do powtórzego egzaminu.*

Zakres wymagań przy egzaminie wstępnym do klasy I.:

a) *Z religii:* Wiadomości, których według teraźniejszego rozkładu nauki nabyć powinien uczeń w pierwszych czterech latach obowiązkowej nauki szkolnej w szkołach czteroklasowych.

b) *Z języka wykładowego:* Czytanie płynne i wyraziste, objaśnienie odczytanych ustępów pod względem treści i związku myśli, opowiadanie treści większymi ustępami, znajomość zdania pojedynczego, rozszerzonego i rozbiór jego części składowych pod względem składni i zgody rządu; poprawne napisanie dyktatu z zakresu pojęć znanych uczniom, nadto piśmienny rozbiór jednego zdania, w którem uczniowie mają oznaczyć części mowy i ich formy, tudzież części zdania.

c) *Z języka niemieckiego:* Czytanie płynne i zrozumiałe, znajomość odmiany rodzajników, rzeczowników, przymiotników i zaimków (osobistych, dzierżawczych, wskazujących i względnych), odmiana słów posiłkowych i czasowników słabych we wszystkich formach strony czynnej i biernej, tudzież odmiana najzwyklejszych czasowników mocnych; zasób wyrazów z zakresu pojęć uczniom znanych; poprawne napisanie łatwego dyktatu, którego treść przed podyktowaniem poda się uczniom w języku wykładowym.

d) *Z rachunków:* Pisanie liczb do miliona włącznie; biegłość w czterech działaniach liczbami całkowitemi; pewność w tabliczce mnożenia; znajomość ważniejszych miar metrycznych, a w wypracowaniach rozwiązywanie także zagadnień z zakresu życia codziennego.

Egzamina poprawcze będą się odbywały dnia 30. i 31. sierpnia a egzamina wstępne do klas wyższych (od II—VIII) między 5—15. września.

Na mocy rozporządzenia Wys. Min. Wyzn. i Ośw. z 6 maja 1890. l. 8836. mogą uczniowie I-szej klasy wnosić podania o uwolnienie od opłaty szkolnej w I. półroczu. Ci z nich, którzy z obyczajów, pilności i postępu do końca października otrzymają według skali cenzurę przynajmniej „dobry“ a wykażą się świadectwem ubóstwa należycie wystawionem, uzyskają odroczenie terminu do końca półrocza I. a następnie, w razie odpowiednich warunków przy klasyfikacyi półrocznej, uwolnienie od opłaty szkolnej. — Każdy uczeń klasy I-szej może zatem wnieść najpóźniej do 8-go dnia po wpisach podanie, zaopatrzone w świadectwo ubóstwa, o ewentualne uzyskanie uwolnienia.

Uwaga. Wszyscy uczniowie obowiązani są nosić przepisane ubranie mundurkowe (i w takiem mają się jawić już przy wpisach), tylko uczniów klasy I., którzy udowodnią należycie swoje ubóstwo, może Dyrekcya uwolnić od noszenia mundurków. Uczniom, którzy dla jakiegobądź powodu przestali uczęszczać do szkoły i zakład opuścili, nie wolno używać mundurków, jak wogóle nikomu, kto nie jest uczniem szkół średnich. Dostrzeżone nadużycia w tym kierunku karane będą przez Władzę polityczną w myśl odnośnych obowiązujących przepisów.